

HOLNAP KIADÓ

Louis Charpentier

A TEMPLOMOS LOVAGOK TITKAI

Louis Charpentier

A TEMPLOMOS LOVAGOK TITKAI

1. A titokzatos Keleti-erdő

A sűrű erdő, amely a Szajna és az Aube között, az esős champagne-i tartományban, Troyes-tól húsz kilométernyire terül el, a különös Keleti-erdő nevet kapta.

Kelet – Oriens: a rómaiak nevezték így a napistent, de mit kereshet egy római isten ezen az ősi kelta vidéken, ahol a helységek még ma is gall nevüket őrzik?

Az egy tagban lévő Keleti-erdő még ma is jó húszezer hektárt foglal el, valaha azonban sokkal nagyobb kiterjedésű lehetett, és bár most kallóföldek és utak szabdalják, alig száz éve még farkasok ordítottak itt.

Az ilyen földeket őseink kallóföldnek nevezték, amely nehéz agyag, nem ereszti át a vizet, gyorsan megköti, és nehezen adja le. A legkisebb esőtől sárrá válik a magaslatokon és mocsárrá a mélyedésekben – ilyenkor nehezebb és veszélyesebb itt egy apró patakon átkelni, mint másutt egy széles folyón.

Minden név gall eredetű. A kis természetes tavakat, amelyekből oly sok van errefelé, „morge”-nak hívják. Van *Morge des bois*[1] és *Morge des champs*,[2] az idevalósi „hölgyek birtoka, kis tavak, amelyek *Mourgue* tündérnek, vagyis *Morgane*-nak, a reggel, a hajnali fény, a Kezdet tündérének szolgáltak szálláshelyül. Egy másik tó az *Argot* (*Ar-Goat*, a fák országa), ahol ácsok, favágók és szénégetők beszélték egymás között mesterségük titokzatos nyelvét.

A hegy déli oldalán, a mocsaras réteken kanyargó Barse bizonyára nem más, mint az egykori Wouivre Blanche, a fehér kígyólány, a *Gvan-Wëvre*, amelynek medre fehérlett az alatta fekvő márgától, és nevét Vendeuvre kisvárosa őrzi.

Loge-aux-Chèvres közelében az erdő belsejébe ékelődő Belle-Guise-major *Belen-Gwic* volt, vagyis olyan lakóhely, amelyet Belenus[3] oltalmába ajánlottak.

A Barse mentén fekvő Lusigny falu – ahol nemrég tározót építettek, hogy oda gyűjtsék áradáskor a Szajna vizét – Meluzina tündér oltalma alatt áll, aki most kedve szerint tetszeleghet az új, mesterséges tóban.

Ebben a Keleti-erdőben, annak is majdhogynem a közepén, mint mag belsejében a csíra, mint Csipkerózsika kastélya a vadrózsasövényben, úgy terül el a Templom erdeje a Templom erdészházával, a Templom erdei útjával, a Templom patakjával, a Madáritatóval, a „Sarkantyú-erdővel", bár sarkantyút sehol se látni, az „Admirális-erdővel", bár nyoma sincs tengernagyi méltóságnak…

E vidéken, amely valósággal erdő az erdőben, több tucat régi gát jelzi az egykori – mára kiszáradt vagy feltöltött – mesterséges tavak helyét.

Kinek lehetett szüksége ezekre éppen itt, ahol oly sok a természetes tó? Miféle halászoknak kellettek ebben az erdőben, ahol a mocsaras csermelyek amúgy is veszedelmes labirintust rajzolnak ki?

Vagy kinek nyújthattak védelmet a mocsaras földet még ingoványosabbá tevő mesterséges tavak?

Miféle búvóhely lehetett errefelé?

A Keleti-erdőt körös-körül majorok szegélyezik, amelyek az irtásföldekből nőttek ki. Némelyik mélyen benyúlik az erdőbe, mint nyugatra Larrivour, mely valaha ugyanezen a néven ciszterci apátsági birtok volt, körülötte csűrökkel: La Porcherie-vel, La Fontainerie-vel, La Fromentelle-lel…

Ám az erdőben és az erdő körül, a ciszterci majorokat leszámítva, az összes épületet a templomosok birtokolták. A házak, amelyeknek neve részben fellelhető a templomosoktól ránk maradt okiratgyűjteményben, ma is őrzik a hajdani tulajdonosok kedvelt építészeti stílusának jellegzetességeit.

A majorok, erdészházak, kovácsműhelyek és cserépégetők összefüggő láncot alkotnak az erdő körül, ezeken pedig csak az juthatott át, aki a templomosokhoz vagy a ciszterciekhez tartozott.

Mindenképpen az ő földjeiken kellett átkelni.

Nem messze az erdőtől, de nem közvetlenül mellette a jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrendnek volt egy kis kommendatúrája,[4] amelyet

Keleti Kommendatúrának neveztek, most pedig Ferme de l’Hopiteau-nak hívnak.

Az összes templomos major és csűr azon kommendatúrák fennhatósága alá tartozott, amelyek tőlük néhány kilométernyi távolságra egy második védőgyűrűt alkottak. Ma is könnyen rájuk találni: nevük Bonlieu, Beauvoir, Nuisements, Chauffour, Fresnoy, Verrières, Bouy… – ezeknek közvetlenül egymás közelében szintén voltak majorjaik.

Ezek a kommendatúrák két távolabbi igazgatási központ, úgynevezett *baylie* alá voltak rendelve: az egyik az erdőtől keletre fekvő Thors, a másik nyugat felé Payns.

A két igazgatási központot kommendatúrák újabb gyűrűje kötötte össze, tanyákkal körülvéve: La Loge-au-Temple, Troyes, Sancey, Menois, Chaussepierre, Montceaux, Avaleur, Buxières, Vitry, Bar-sur-Aube, Arrentières, La Ville-sur-Terre, La Neuville, Ramerupt… És ez nem is a teljes lista.

Ebbe a Keleti-erdő körül kiépített harmadik övezetbe tartozott Payns, Hugues de Payns-nak, a rend alapítójának és első nagymesterének birtoka, és Troyes, annak az Hugues de Champagne grófnak a székhelye, akinek története szorosan összefonódik a templomos rend megalapításával; ez a gróf elhagyta birtokát, hogy csatlakozzon az első lovagokhoz. Idetartozott Clairvaux is, a ciszterci apátság, amelynek apátja, Szent Bernát megfogalmazta és „tanította” a templomos rend reguláját.

A regulát is Troyes-ban fogalmazta meg, az ez alkalomból összehívott zsinaton.

Valójában ezen a vidéken, a Szajna és az Aube közötti területen született meg az a titokzatos, befolyásos és gőgös templomos rend, amelyről Michelet[5] azt mondta, hogy bukása a nyugati civilizáció legnagyobb csapása volt.

A történelem miféle torzulása okozhatta, hogy a clairvaux-i apátság, amelyet Szent Bernát, a „szabadítás” eszméjére felesküdött templomos rend megszervezője alapított, börtön lett, tömlöc, ahol rabok senyvedtek? Miféle kései bosszú vezethetett ide?

Troyes-ban sem maradt semmi az egykori templomosok után, hacsak nem az a Szent Hubert hídnál található templomkő, amelyen ma is ott áll a gőgös lovagok alázatos jelmondata: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo*

da gloriam! (Ne nekünk, Urunk, ne nekünk, hanem a te nevednek adj dicsőséget!)

Nyoma sincs a rend első nyugati székhelyéül szolgáló kommendatúrának, amelyet Hugues de Payns adományaiból alapítottak; semmi nem maradt a kis udvarházból, helyét csupán egy négyszögletes dombocska jelzi: itt állt valaha, a Szajna egyik ágának közelében. A kommendatúrát két oldalról védő keskeny vizesárkok kiszáradtak; a másik két oldalt lezáró tavat feltöltötték. Legfeljebb a mai majorral szomszédos réten álló kis domb jelzi a hajdani saroktorony helyét, amely az idevalósiak szerint valaha Hugues de Payns vártornya volt.

A hagyomány úgy tartja, hogy a kommendatúra kapuja előtt, két torony védelmében, egy sarokban állt „Andriel testvér szilfája". Ez ősi kelta felfogás szerint a hely tellurikus[6] jellegére utal. A fa mindenekelőtt a szerzetes építőmesterek találkozóhelyét jelölte a templom előtt, amelynek korabeli alapzata megmaradt (később a máltai lovagrend újíttatta fel). Az épület alaprajza különös módon ugyanazt az észak felé irányulást mutatja, mint a közel azonos szélességi fokon elhelyezkedő chartres-i székesegyház.

A kommendatúra épületei már a XV. században romokban hevertek; a lovagok kápolnájának nyoma sem maradt… Ami érthetetlen, hiszen tudjuk, hogy a legtöbb kommendatúra alapzata, sőt néha teljes épületegyüttesek, még csűrök is máig megmaradtak, szinte érintetlenül.

A rombolás tehát módszeres és szándékos volt. El akarták tüntetni a nyomokat. Vagy valamiféle titkos kincstárat kerestek?

Ahogy ez az egykori „templomos házak" esetében lenni szokott, az itt lakók föld alatti járatokról regélnek, amelyek állítólag még ma is összekötik a „kastélyt" a malmaisoni csűrrel, a villacerfi faluval. Az út a Szajna alatt átvezet a túlpartra – elmegy Troyes-ig, sőt egészen Provins-ig. Talán a Keleti-erdő közelében lévő bonlieu-i kommendatúráig is.

Következzenek most a férfiak. Hárman vannak: Hugues de Payns, Hugues de Champagne és Clairvaux-i Bernát.

Hugues de Payns, a templomosok rendjének hivatalos alapítója és első nagymestere Payns-ban született, pontosan nem tudni, mikor, feltehetően 1080 körül. A Champagne-ház tisztviselője volt, korántsem a

legalacsonyabb rangúak közül való, mert aláírását a troyes-i grófság két fontos iratán is megtaláljuk.

Az egyiken (1100. október 21.) Hugo de Paenz, a másikon Hugo de Paenciis néven szerepel.

Úgy tudjuk, részt vett az első keresztes háborúban, ekkor még Blois és Champagne grófjának seregében szolgált. Minden bizonnyal személyesen ismerte Godefroy de Bouillont, annak két testvérét, Baudouin és Eustache de Boulogne-t, valamint unokatestvérét, Baudouin du Bourg-t, Edessza grófját, aki II. Balduin néven Jeruzsálem királya lett, s ez nem mellékes, hiszen Hugues de Payns élete végéig élvezte a király támogatását és jóindulatát.

Az is valószínű, hogy 1104-ben vagy 1105-ben Hugues de Champagne kíséretében visszatért Keletre.

Tudjuk, hogy megnősült, és született egy fia: Thibaut de Pahans, akiből később, 1139-ben a sainte-colombe-de-sens-i ciszterci apátság apátja lesz… Sőt arról is tudunk, hogy ez a fiú meglehetősen kínos helyzetbe kerül, amiért elzálogosított egy drágakövekkel ékesített koronát és egy aranykeresztet (amely állítólag Szent Eligius keze munkáját dicsérte, és az apátság tulajdona volt), hogy csatlakozhasson a második keresztes hadjárathoz.

Hugues de Payns vezetésével 1118-ban (Vacandard[7] szerint 1119-ben) kilenc „istenfélő” lovag megjelenik az épp akkoriban trónra került II. Balduin jeruzsálemi király előtt, azzal a kéréssel folyamodva hozzá, hogy biztosíthassák a Jaffából Jeruzsálembe vezető zarándokút védelmét.

A király beleegyezik a kérésbe, és palotájának azt a részét engedi át nekik szálláshelyül, amelynek helyén valaha Salamon temploma állt. A Szent Sír kanonokjai szintén átadnak egy parcellát a templom helyén lévő birtokukból.

Végül aztán a jeruzsálemi pátriárka, az amiens-i Gormond de Piquigny kezébe leteszik a szegénység, a szüzesség és az engedelmesség hármas fogadalmát… És mivel Salamon egykori templomának helyén laknak, a „Templom lovagjai”-nak nevezik őket.

Így kezdődik a templomosok története – a hivatalos változat szerint –, és így folytatódik: mivel nagyon szegények voltak, sok-sok adományban részesültek, meggazdagodtak, és egyre többen lettek.

A hivatalos történet egyáltalán nem szól arról, hogy e kilenc lovag között ott volt André de Montbard, Szent Bernát nagybátyja, és arról sem, hogy 1125-ben egy új lovag csatlakozott hozzájuk: Hugues, Champagne grófja.

Kérdés, vajon nem miatta történt-e minden.

Ez a champagne-i gróf mindenesetre különös ember volt. 1077-ben született III. Thibaut (Blois és Champagne grófja) és Alex de Valois fiaként. Champagne-t 1093-ban kapta hűbérbirtokul.

Nem vett részt az első keresztes hadjáratban, de 1104-ben vagy 1105-ben eljutott a Szentföldre, ahonnét 1108-ban tért vissza.

Visszatérése után kapcsolatba lépett Harding Szent István ciszterci apáttal. A szent apát ettől az időtől kezdve (bár rendje inkább szemlélődő, mintsem tudós rend volt) egész kolostorának a héber szent szövegek aprólékos vizsgálatát adta feladatul. Vacandard apát Szent Bernátról írott könyvében nem is titkolja efölötti megrökönyödését. Kutatásai során még a felső-burgundiai tudós rabbik is segítséget nyújtottak neki…

1114-ben Hugues rövid időt ismét a Szentföldön tölt; visszatérése után, 1115-ben újra kapcsolatba lép Harding Szent Istvánnal, ezúttal azért, hogy a bar-sur-aube-i erdőben kolostoralapítás céljából a cisztercieknek adományozzon egy „Vallée de l’absinthe”[8] néven ismert területet.

Harding Szent István egy fiatal szerzetest bíz meg az alapítvány vezetésével: Bernard de Fontaine-t, aki tizenkét gondosan kiválasztott szerzetessel (egyiküket Chaise-Dieu-ből rendelték oda, noha az nem ciszterci kolostor volt) a kijelölt helyen létrehozta a clairvaux-i apátságot.

Nem arra utal-e mindez, hogy a champagne-i gróf valamilyen titokzatos tudás birtokában volt, és titkát a ciszterci apátra bízta, aki egész kolostorát egy nemsokára odaérkező héber irat megfejtésére készíti elő? Olyan jelentős iratról van szó, hogy az apát mindenkit felkeres, aki csak a környéken segíteni tud, akár keresztény, akár nem.

Nem arra utal-e mindez, hogy ez a második – rövid – utazás egyfajta „ellenőrző út” volt? S ez az „ellenőrzés” azzal az eredménnyel járt, hogy a későbbi teendők elvégzéséhez olyan jelentős személyiségre volt szükségük, mint Bernát; s mindezt a champagne-i földeken, tehát a gróf személyes védelme alatt kellett végrehajtani.

Tény, hogy a fiatal (ekkor 25 éves) Bernát Clairvaux-ba érkezésétől kezdve kezébe veszi az egész nyugati politika irányítását. És micsoda

tekintélyt vív ki magának!

Champagne grófjának viselkedése azonban egyre furcsább. Kijelenti, hogy vissza kíván térni a Szentföldre, de már nem mint harcos és nem is mint zarándok: a jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrend ispotályosai közé szeretne belépni, akik a zarándokokat védelmezték, segítették és ápolták Palesztinában.

Aligha hihető, hogy Champagne grófja, a hatalmas hűbérúr, akinek birtoka nagyobb volt a királyénál, csillapíthatatlan vágyat érzett beteg zarándokok ápolására. Még lelki üdvössége érdekében sem, hiszen ehhez Clairvaux is elég lett volna.

Ha pedig a jaffai napfény hiányzott a grófnak, harcolhatott volna serege élén a pogány ellen, akár holta napjáig.

Ha netán valamely szép pogány nő szerelme csábította, nem akart volna belépni egy szerzetesi életformát követelő irgalmas rendbe.

Nem a harc, nem is a szerelem csábítja. Nem feledkezik meg a lelki üdvösségéről, de arról sem akar lemondani, ami Levantéba hívja, és ami egészen rendkívüli dolog lehet. Mintha valamiféle küldetést vállalt volna magára.

Mivel házas és Champagne grófja, nem csatlakozhat az ispotályosokhoz. Ehhez a feleségének zárdába kellene vonulnia. Ezt pedig a hölgy a leghatározottabban visszautasítja.

Így aztán Hugues de Payns indul útnak.

De aztán 1125-ben a türelmét vesztett Hugues de Champagne eltaszítja feleségét, megtagadja gyermekét, lemond grófi birtokáról, és követi a kilenc lovagot a Salamon temploma helyén álló házba.

Azért, hogy az utat őrizze a rend valamelyik tisztjének alárendelve?

Ne legyünk ennyire naivak…

A Szentföldre való visszatérés vágya, a kísérletek, a birtokról való lemondás és az elutazás mind-mind azzal a munkával függ össze, amelyet a kilenc jeruzsálemi lovag valójában végez…

Ez pedig nem más, mint a Grál keresése.

A harmadik férfi Clairvaux-i Bernát. Minden bizonnyal a legkülönösebb ember, akit csak ismert a Nyugat. Megvan benne Isten „emberfölötti emberének” misztériuma, amelyet nem foghat fel a tisztán emberi értelem.

1090-ben született, Dijontól nem messze, a fontaine-i kastélyban. Apja Tescelin, anyja Aleth de Montbard, a burgundiai hercegi család leszármazottja.

Tanulmányait Châtillon-sur-Seine-ben, a Saint-Vorles-templomban végezte. Életének ebből az időszakából fennmaradt egy történet, amely – bár nyilván allegorikus jelentésű – mindenképpen sokat elárul. A Saint-Vorles-templomban volt egy „fából készült Istenanya-kép, amelyet inkább az évek, mintsem a nap színezett feketére. A fej hosszúkás, a szem nagy, de arányos, az arc se túl keskeny, se túl kerek. Eredeti barna színét tovább sötétítették az évek. Az ülő helyzetben ábrázolt Mária ölében tartja a kis Jézust…”

Egyértelműen a Fekete Madonnáról van szó.

A legenda szerint a Szűz előtt imádkozó Bernát egyszer így szólt: *„Monstra te esse medrem…”*[9] Mária megnyomta keblét, és három csepp tej csordult Bernát ajkára.

Alkímiai jellegű allegóriáról van szó. Jelentheti azt is, hogy Bernát, aki a Fekete Szűz tejével oltotta szomját, a druida hagyomány ősi forrásából ivott. Ő maga egyébként a tölgyet és a bükköt nevezte mestereinek. A két szent fát. Csak a csipkebokor hiányzik…

Vajon túl volt-e már a beavatáson akkor, amikor jelentkezik Cîteaux-ban, hogy szerzetesnek álljon? Nem tudni, de biztos, hogy már ekkor nagy hatalma van az emberek felett. Huszonegy éves, és nem egyedül érkezik, hanem mintegy harminc társával: köztük van öt testvére és a nagybátyja, anyja fivére is. Ő volna az a Bernáttal körülbelül egyidős André de Montbard, aki ott található a kilenc lovag között, és akiből később a templomosok várnagya és – Marion Melville[10] szerint – nagymestere lesz?

Harding Szent István apátsága alatt lépett be Cîteaux-ba. 1115-ben alapítja meg Clairvaux-t a bar-sur-aube-i erdőben, és ettől kezdve magához ragadja a Nyugat irányítását. És nem csak képletes értelemben; keményen megfedd királyokat, pápákat, püspököket, hatalmas hűbérurakat – és mindenki engedelmeskedik ennek a törékeny testű, beteges, alázatos és rettenetes szerzetesnek. Pápák, királyok, püspökök és főpapok, Clunytől Saint-Denis-ig térdet hajtva tisztelegnek előtte.

„Isten dolgai az én dolgaim – mondja –, és semmi, ami vele kapcsolatos, nem közömbös a számomra.”

Azért van ott, hogy Isten dolgaival foglalkozzon. S az a legfurcsább, hogy ezt mindenki tudomásul veszi. Mi sem áll távolabb tőle, mint a száraz doktrínák, mint valamely torz, kitekert kereszténység-felfogás. A Mária-kultusz odaadó híve, ő vezeti be a „Miasszonyunk” elnevezést. Ahogy tőle származik a „szentfazék” kifejezés is. Miasszonyunk számára nem József felesége, hanem az Ige hitvese, és teketóriázás nélkül elutasítja a szeplőtelen fogantatás tézisét: a szeplőtelen fogantatás Szűz Mária születésére vonatkozik, ti. bűn nélkül született. „Az Ige hitvese nem lehet ostoba liba” – mondja.

Mágus? Bizonyára, de a szó legnemesebb értelmében. Tudta, hogy „Isten különleges képességekkel áldotta meg, és valamennyi kortársa kivételes csodatevőnek tartotta.”[11]

Valamiféle egyetemes tudás birtokában volt – ez a folyton úton lévő, kis ember egészen bámulatos hozzáértéssel irányította a clairvaux-i földek megművelését.

Az ő karjai közt halt meg Írországban 1148-ban Meal O’Morgair, Armagh érseke, más néven Szent Malakiás, a pápákra vonatkozó, híres prófécia feltételezett szerzője, az Ige másik nagy utazója, aki – az élettörténetét megíró Bernát szerint – kivételes jövőbe látó képességgel rendelkezett.

Szent Bernát hívta életre a templomos rendet, ő bízta rá küldetését, ő tanította a rend tagjait, ahogy ezt Aymery testvér a per során, ima formájában írott védőbeszédében elismerte.

E tanítás, e küldetés mindvégig titkos maradt, de mindkettő történelmi tényekben gyökerezik, olyan világosan, mintha kitörölhetetlenül kőbe vésték volna őket.

A jeruzsálemi király előtt megjelenő kilenc lovag közül legalább kettő nagyon közel állt Szent Bernáthoz. Egyikük Hugues de Payns volt, a misszió vezetője, akit Bernát „szeretett Hugues-ömnek” nevezett, hiszen már régóta jól ismerte mint szomszédját és Champagne grófjának tisztjét; a másik tulajdon nagybátyja, a feltételezhetően szintén ciszterci André de Montbard volt.

Hiába próbálna bárki is arra hivatkozni, hogy egy szerzetes nem ért a kardforgatáshoz. Elég annak az ugyancsak ciszterci barátnak a példájára utalnunk, aki Spanyolországban megszervezte a calatravai vár védelmét a mórok támadása ellen, és a calatravai harci rend első nagymestere lett.

Éppígy nem zárhatjuk ki azt sem, hogy a kilenc lovag közül azok, akiknek csak a keresztnevét ismerjük, valóban szerzetesek voltak.

Ami a flamand lovagokat illeti, Godefroy de Saint-Omer, Payan de Montdidier és Archambaud de Saint-Amand természetesen Eustache de Boulogne kíséretéhez tartoznak. Ez utóbbi, Godefroy de Bouillon és I. Balduin fivére 1118-ban útnak indult, hogy megszerezze a jeruzsálemi koronát, és a szokásos útvonal Champagne-on át vezetett. Apuliába érve megtudta, hogy unokafivére, Baudouin du Bourg Jeruzsálem királyává koronáztatta magát. Nem folytatja útját – lovagjait elbocsátotta, szabadon mehettek tovább a tengerentúlra.

Valószínű, hogy a küldetést még Eustache de Boulogne champagne-i útja során jelölték ki, és a kis csapat tovább gyarapodott a majdani jeruzsálemi király kíséretét alkotó lovagokkal.

Most erről a küldetésről kell beszélnem.

2. A frigyláda

Ahogy ezt már *Les Mystères de la cathédrale de Chartres* (A chartres-i katedrális titkai) című munkámban megírtam: nyilvánvaló, hogy Clairvaux-i Bernát sem Hugues de Payns-t, sem nagybátyját, André de Montbard-t nem azért küldte a Szentföldre, hogy az utat őrizzék. Eustache de Boulogne sem ezért vált meg lovagjaitól. Hugues de Champagne sem ezért hagyta el 1125-ben grófi birtokát, és nem ezért követte a kilenc lovagot Salamon templomába.

Ha tényleg ebből állt volna a küldetés, elég lett volna, ha támogatják Istenes Szent János ispotályosait.

A zarándokút védelmét természetesen ígéretükhöz híven biztosították, és ezzel még akkor sem hagytak fel, amikor a templomos rend már rendkívüli hatalomra tett szert.

Az út védelmétől eltekintve azonban szerzetesi és nem lovagi életet élnek. Később, amikor hivatalosan megalapítják a rendet, egyértelműen kijelölik a Palesztinában állomásozó hadsereg feladatát: a szent helyeket kell őriznie. 1118 és 1128 között mégsem erről van szó.

Ez idő alatt semmilyen csatában nem vesznek részt. Pedig a harcoknak se szeri, se száma.

II. Balduinnak uralkodása kezdetétől fogva szembe kell néznie a damaszkuszi atabéggel, aki hadat üzen neki, lerohanja Galileát, meglepi és kirabolja Tibériászt, feldúlja a vidéket, és Askalónban a fátimidákkal szövetkezik. Az egyiptomi hadsereg megint a frankok ellen készülődik, Türoszban flottát toboroz, és új hadsereget küld Askalónba.

Balduin győzelmet arat Tibériászban, de 1119-ben meg kell védenie Antiochiát El-Ghazi támadásától, és fel kell készülnie egy erős török sereg ellen, amely Apameát fenyegeti. Csapást csapás követ; 1120-ban újra kénytelen hadat viselni El-Ghazi ellen; 1121-ben Észak-Szíria ellen, majd 1122-ben ugyancsak Észak-Szíria ellen. 1123-ban fogságba kerül, az örmények szabadítják ki a karputi erődből; ismét elfogják, váltságdíj ellenében szabadul. 1124-ben a beduinokkal szövetkezve megostromolja,

majd 1125-ben elfoglalja Aleppót. Ugyanebben az évben eltipor egy muzulmán szövetséget, harcol a damaszkuszi emír ellen.

Mindezt az összes valamirevaló történész megírta…

A kilenc templomos lovag őrzi a zarándokutat. Bármily fenyegető is a veszély, nem vesznek részt semmiféle harcban – egyedül maradnak, és senkit nem engednek maguk közé.

Szemmel láthatóan nem azért vannak ott, hogy háborúzzanak. De elfoglalják a területet, ahol valaha Salamon temploma állt, nem is marad ott senki rajtuk kívül. Rendbe hozzák a föld alatti istállókat. Mennyi hely kilenc szegény lovagnak, akik – mint azt a legenda tartja róluk (egy pecsétre hivatkozva, amely valójában igencsak mást jelent) – annyira szegények voltak, hogy kettejükre csak egy ló jutott!

A titoknak egyetlen kulcsa lehet: a kilenc lovag nemcsak azért érkezett, hogy a zarándokokat védelmezze, hanem azért is, hogy megtaláljon, megőrizzen és elvigyen valami kivételesen fontosat, kivételesen szentet, ami Salamon templomának helyén található: a frigyládát és a törvénytáblákat.

A frigyláda legendája történelmi legenda, és kétségtelenül inkább történelem, mint legenda. Más-más formában minden korszakban visszatér. Annak a folytonosságnak a jegyében, ahogy az egymást követő civilizációk mindig átadják dokumentumaikat annak, amelyik éppen a nyomukba lép.

„…te mindent mérték, szám és súly szerint rendeztél el” – mondja a Teremtőről a Bölcsesség könyve (11,20), ami azt jelenti, hogy létezik egy a világegyetem egészét irányító általános fizikai törvény.

A megfigyelésre támaszkodó emberi tudomány megismerheti e törvény apró töredékeit, de ennél tovább nem juthat. A tudósok és kutatók álma pedig mindig az volt, hogy e töredékek alapján megértsék az általános Törvényt.

Nyilván képtelenség volna azt gondolni, hogy az ember a rendelkezésére álló hitvány aggyal eljuthat a Törvény tökéletes ismeretéhez. Ugyanilyen képtelenség volna azonban azt hinni, hogy a hozzá vezető utak teljesen zárva vannak előtte.

Bárki beláthatja, hogy néhány kivételes szellemi képességgel, ösztönnel vagy intuícióval megáldott ember, akiről már-már azt hihetnénk, hogy „máshonnan” jött, rátalált ezekre az utakra, és igen messzire jutott a világegyetem ezen törvényének megismerésében.

Tudjuk, hogy voltak, akik továbbadták e törvény kulcsait, hiszen máskülönben az emberiség sohasem haladhatott volna előre. De a törvény őrzői tudták azt is, mennyire veszélyes olyanok kezébe hatalmat adni, akik erre még nem eléggé érettek, így e kulcsok mindig titkosak maradtak, vagyis elérhetetlenek azok számára, akiket megfejtésükre nem készítettek fel.

A tudás kulcsait a hétköznapi nyelv mindig az arannyal jelölte. Az egyik ilyen, talán a legismertebb, amelyikről gyakran lehet hallani, az „Aranymetszés”. Ez teszi lehetővé az egyenestől a görbéhez vezető geometriai utat, azaz a földi törvényektől az égi törvényekhez való eljutást. A használat módja azonban titok maradt. Mit ér magunkkal hordani egy kulcsot, ha nem tudjuk, melyik zárat nyitja, sem azt, hogyan nyitja?

Említhetjük még a Heszperidák aranyalmáit, az aranygyapjút vagy az aranyhajat, amelyet állítólag a Sainte-Victoire-hegy szakadékába hajítottak.

Néha az arany helyett a smaragd jelenti ezt a „beavatási” kulcsot: ilyen volt az a smaragd, amelyik Lucifer homlokát ékesítette (állítólag ebből metszették a Grált), de ő bukása közben elveszítette a földi Paradicsomban; vagy gondolhatunk Hermész Triszmegisztosz smaragdasztalára is.

Az aranyalmákat Héraklész nyerte el a pelaszgok számára Atlasz lányaitól, akiknek kertjét, a Heszperidák kertjét (a név jelzi, hogy ez a kert „nyugaton” fekszik) egy sárkány és Antaiosz, az óriás őrizte. A hely és a nevek (Atlasz, Antaiosz) azt sejtetik, hogy egy az Atlantisz elsüllyedésekor megmentett dokumentumról van szó.

Az aranygyapjút a görög Iaszón szerezte meg a kaukázusi népektől a varázslónő Médeia segítségével; a legenda szerint Prométheusz a Kaukázusban volt leláncolva büntetésből, amiért elrabolta az égi tüzet, hogy az embereknek adja.

Az efféle dokumentumok ellopása után jelenik meg a tolvaj népeknél a civilizáció, vagy legalábbis (hiszen ezek határozzák meg a civilizációt) a civilizációs emlék vagy emlékek…

A legendákból csak néhány ilyen esetet ismerünk, de egészen biztos, hogy voltak mások is. Figyelemre méltó, hogy e dokumentumok „átörökítése”

mindig harc és lopás útján megy végbe.

Az egyiptomi tudományok eredetéről szinte semmi biztosat nem tudunk. Tény, hogy viszonylag hirtelen jelennek meg, mondhatni, „nemzők” nélkül. Valószínű egyébként, hogy a törvénytáblák is olyan egyiptomi szent iratok alapján készültek, amelyeket Mózes vitt magával a kivonuláskor. Ez érthetővé tenné, miért akarta a fáraó mindenáron megakadályozni, hogy a zsidók elhagyják az országot.

A táblák kőből vannak – mondja a Genezis –, de egy arannyal borított ládába rejtve: a frigyládába.

A zsidók Salamon előtt valószínűleg nem tudták használni a kőtáblákat, és tudjuk, hogy építőmesterek híján maga Salamon is (akiben pedig *megvolt az egyiptomiak minden bölcsessége* – nem is véletlenül) kénytelen volt a türoszi királyhoz segítségért fordulni, hogy megépíthesse emlékművét, a Templomot.

Bár Izrael gyakorlatilag soha nem tudott önálló civilizációt teremteni, a „Könyvekéből, a Bibliából két civilizáció is kinőtt: a muzulmán és a keresztény; és az is figyelemre méltó, hogy mindkettő elfoglalta Jeruzsálemet, vagyis azt a helyet, ahol a törvénytáblák voltak. És mindkettő harcok árán tudta bevenni a várost.

Tehát két azonos jelenség előtt állunk: egy viharos gyorsasággal kibontakozó iszlám civilizáció és egy viharos gyorsasággal kibontakozó nyugati civilizáció előtt; és a kibontakozás kulcsa mindkét esetben Jeruzsálem elfoglalása volt.

Ebben az arabnak nevezett civilizációban minden rendellenes. Egy nomád pásztornép építkezni kezd. Tudom, hogy a muzulmán építőmesterek nem Arábiából, hanem Perzsiából jönnek – ettől függetlenül hihetetlen fellendülésről van szó, amely egyébként nem korlátozódik az építészetre, hanem a mezőgazdaságra, az orvostudományra, a matematikára és az alkímiára is kiterjed.

A keresztény tudományos felvirágzás azért nem ilyen hirtelen következett be, mert itt már volt egy szilárd alap, amely a latin, a bizánci és a görög civilizáció maradványaiból épült, meg abból, ami a muzulmán civilizációból spanyol közvetítéssel eljutott Nyugatra. A kibontakozás azonban a keresztes hadjáratok sikerétől kezdve itt is egyértelműen érzékelhető.

Az iszlám civilizáció viszont nem éli túl a keresztes hadjáratokat; lassan sorvad, mintha gyökereitől szakították volna el.

A keresztény civilizáció is elbukik, mert nem tudja kiheverni Jeruzsálem elvesztését és főleg a Templom lerombolását.

Ezek után – az iszlám országokban éppúgy, mint nyugaton – a kultúra elszakad a szélesebb néprétegektől, a tudás őrzői elszigetelődnek…

A muzulmánok zsidó tudósok segítségével haladtak előre, cîteaux-i Szent István is zsidó tudósokhoz fordul segítségért; a nyugati orvostudomány nem jöhetett volna létre a zsidó tudósok segítsége nélkül.

Nagyon is érthető, hogy a törvénytáblák olvasásához Mózes titkosírással írott könyvei adják meg a kabbalisztikus kulcsot. A zsidó kabbala ismerői őrzik annak a titkát, hogyan lehet a mózesi könyveket számokká átírni. Ma úgy mondanánk: képletekké.

A nagy korszak muzulmánjai nem pusztán nemeslelkűségből óvták a zsidó tudósokat; és a pápák, a bencés vagy ciszterci szerzetesek sem pusztán nemeslelkűségből védelmezik „zsidóikat” (közülük kerül ki egyébként később Nostradamus). És egészen bizonyos, hogy Clairvaux-i Bernát sem csak humanista érzülettől hajtva ragad vándorbotot, hogy megállítsa a Rajnán túli pogromokat…

Ha elméletem helytálló (és nyilván nem meglepő, hogy ezt lehetetlen bármiféle közvetlen bizonyítékkal alátámasztani), akkor világossá válik, hogy az arányok és mértékek tekintetében miért lehet alapvető azonosság olyan szükségképpen eltérő, különböző korszakokban született és egymástól földrajzilag távol eső épületek között, mint az ókori Egyiptom emlékművei, bizonyos mecsetek és bizonyos gótikus katedrálisok.

És amennyiben a törvénytáblák – legalábbis az én feltevésem szerint – a világegyetem képletét rejtik magukban, és ezek az Egyiptomból származó táblák a katedrálisépítők birtokában voltak, arra is magyarázatot találunk, hogy – a piramisokhoz hasonlóan, amelyek a kozmológia tudományának egyfajta képletét jelentik (az elméletet védő Moreux apátot,[12] aki csillagász és matematikus, aligha lehet tudatlannak vagy „pogánynak” tekinteni) – a chartres-i katedrális arányai és méretei a földgömb olyan alapos ismeretéről tanúskodnak, ami semmiképp sem egyeztethető össze a kor tudományos ismereteiről alkotott képünkkel.

A Grál pedig – legyen akár kőből, akár rézből – mindig a „tudás kelyhét” jelentette. Eszerint tehát Szent Bernát küldöttei, akik azért indultak útnak, hogy a törvénytáblákat megszerezzék, valójában a Grál keresésére indultak.

3. A troyes-i zsinat

A lovagok 1128-ban visszatérnek Champagne-ba. A troyes-i zsinaton legalább öten vannak, de inkább többen, mert ugyanekkor André testvér – André de Montbard – egy másik lovag kíséretében II. Balduin király üzenetét vitte a pápának.

A Szentföldön tehát legfeljebb három lovag marad, köztük Hugues de Champagne. A zarándokút őrzéséhez kevesen vannak, hacsak küldetésük végeztével nem toboroznak újoncokat.

Vajon teljesítették küldetésüket? Elhozták a frigyládát? A küldetés titkos volt, a siker vagy a bukás nemkülönben, de ha a vállalkozás kudarccal végződött, miért jöttek vissza ilyen sokan?

Mint egy kíséret…

Nincs, nem is maradhatott fenn dokumentum e kérdést illetően, de fennmaradt a gótikus katedrális, amelynek megépítéséhez, mint már említettem, rendkívüli ismeretekre van szükség – és olyan ismeretekről van szó, amelyek a földgömb sajátosságaitól kezdve az ember tudattalan reakcióin keresztül a legkülönbözőbb területeket fogják át.[13]

A templomos rend e viharos előretörését, rendkívüli hatalmát a hagyomány a törvénytáblák birtoklásával hozta összefüggésbe.

A chartres-i katedrális északi kapuján van egy kis dombormű, ezen a „*Hic dimittitur Archa Cederis*” felirat áll, amelyet így lehet értelmezni: „Itt helyezzük el a frigyládát, és általa fogsz munkálkodni.” És ne feledjük azt sem, amit a Grál-legenda beszél el: „Titurel templomot építtetett a Grál számára, amely Salamon templomához volt hasonló.”

És ott van végül a troyes-i zsinat…

Rendalapításhoz sohasem volt szükség zsinatra. Márpedig Clairvaux-i Bernát kifejezetten e célból hívta össze a troyes-i zsinatot 1128-ban, Troyes-ban, Payns-tól és Clairvaux-tól nem messze, Champagne grófjának birtokán.

Nem is a rend megalapítása a kérdés, még csak nem is annak jóváhagyása. A zsinaton az ünnepélyes kihirdetésre kerül sor.

Sőt még ennél is többről van szó. Az egész egyházat be kell vonni az ügybe, minden egyes tagjával. Az új rendet az összes többi szerzetesrendnek egyetemesen kell megalapítania.

A „Nagy Tabu”-t helyezik rá, amelyet nem lehet büntetlenül megtörni.

(A tárgyalás során erre emlékeztet majd Amaury testvér imaformában megírt védőbeszédében. Istenhez fordul: „Rended, amelyet általános zsinaton alapított meg a boldogult Bernát, a te Anyád, a dicsőséges Szűz Mária tiszteletére…”)

Micsoda ünnepi formába öltöztetett elővigyázatosság! És látni fogjuk, hogy nem ok nélkül választottam a kifejezést, amikor küldetésről beszélek.

A zsinatot Thibaut gróf, Champagne grófjának unokaöccse és örököse székvárosában hívták össze. Bernát a következőképpen tudatta vele a hírt:

„A pápai legátust méltóztassék biztosítani mélységes alázatáról és szolgálatkészségéről, ekképpen is kifejezve háláját, amiért az ön székvárosát választották egy ilyen nagy jelentőségű zsinat megtartására; méltóztassék továbbá beleegyezését és támogatását adni mindazon döntéshez és intézkedéshez, amelyet a legátus a jó ügyének szolgálatában szükségesnek tart.” (Bernát rendszerint ezt az ellentmondást nem tűrő hangot használja – még a pápával szemben is.)

Az, hogy Champagne grófjának beleegyezését és támogatását kéri, jelzi egyébként, hogy a „döntések és intézkedések”, amelyeket a zsinatnak kell meghoznia, közvetlenül érinteni fogják a vidéket. A kérés másrészt azt is jelenti, hogy Bernát a megalapítandó új rendet a gróf világi védelme alá kívánja helyezni, akinek jóindulatában egyébként sohasem kell csalódnia. A templomosok Champagne-ban bőkezű adományokban részesülnek. Mindenekelőtt övék az erdőregále, amely a Szajna és az Aube közötti terület egészére kiterjed, és amely a fák és az erdők, köztük a Keleti-erdő kizárólagos gazdájává teszi őket.

Jó volna tudni persze, mi történt a troyes-i zsinaton megjelenő lovagok „poggyászával”. Vajon Clairvaux-ban vagy Cîteaux-ban helyezték el a magukkal hozott dokumentumokat: a törvénytáblákat vagy ezek másolatait? Valószínűleg sohasem fogunk választ kapni erre a kérdésre. A zsinat előkelőségeinek meghívására azonban rendkívül szigorú mérlegelés után

került sor, így a kiválasztottak minden bizonnyal méltók lehettek a „szemlélődésre”.

A főpapok – többek között a pápai legátus, az orléans-i, a troyes-i, a reimsi és a laoni érsek – mellett ott van Bernát, clairvaux-i apát, Renaud de Semur, vézelay-i apát, Harding Szent István cîteaux-i apát, Hugues de Mâcon, Pontigny és Gui, Trois-Fontaines apátja, Ursion, a reimsi Szent Dénes-apátság feje, Herbert, a dijoni Szent István-apátság vezetője és Gui, Molesmes apátja. Valamennyien ciszterciek vagy bencések.

Legalább két világi személy csatlakozik hozzájuk: Champagne grófja és Nevers grófja.

A zsinaton Hugues de Payns bejelenti, hogy szerzetes katonákból álló rendet kíván létrehozni; és e rend magját a Szentföldet megjárt kilenc lovag jelenti. A zsinat beleegyezését adja, és Bernátot bízza meg a regula megfogalmazásával, Bernát pedig lediktálja a regulát Michel klerikusnak.

Kár, hogy sohasem fordítottunk kellő figyelmet e regula bevezetőjére, ebből ugyanis egyértelműen kiderül, hogy a lovagok egy küldetést már teljesítettek. E bevezető sorok stílusa pedig *Te Deum*ra emlékeztet:

„Istenasszonyunk beteljesítvén velünk művét, a mi Megváltónk, Jézus Krisztus a jeruzsálemi szent városból a francia–burgundiai határvidékére rendelte híveit, akik – üdvösségükért és az igaz hitnek gyarapodására – azóta is Istennek ajánlják lelküket, kedvüket lelve az áldozatban…”

„Beteljesítvén művét”: teljesítették a küldetést.

„Istenasszonyunk”: a ciszterciek, akárcsak a templomosok, kivételes tisztelettel hódolnak az Istenanyának. Az ő szolgálatának szentelik magukat. És a Bernátot tejével tápláló Miasszonyunk több, mint kiválasztott Szűz. Talán itt lehet a majdani eretnekper kulcsa.

„Velünk”: tehát elismeri, hogy ő, illetve rendje volt a misszió kezdeményezője; a mi Megváltónk, Jézus Krisztus egyébként a harmadik helyre került…

„[aki…] rendelte”: a lovagokat tehát visszahívták! Miért, ha nem azért, mert teljesítették küldetésüket?

És a „francia–burgundiai határvidékre” rendelik őket, vagyis Champagne-ba, olyan területre, amely nem tartozik királyi vagy hercegi fennhatóság alá…

Bernát regulája szerzetesi, lényegi elemeit tekintve pedig ciszterci regula, és ebben nincs semmi meglepő. Még a fehér viseletet (a ciszterciek vagy a

frigyládát őrző leviták viseletét) is előírják az új lovagok számára. Bizonyos különbségek azonban egyértelműen arra utalnak, hogy ez a regula inkább a kolostorokban szolgáló laikus barátok életrendjét irányító szabályokhoz, mintsem a fogadalmat tett szerzetesek regulájához áll közel.

Így például a ciszterci szerzetesek szüzességi, szegénységi, engedelmességi és állhatatossági fogadalmat tesznek, míg a laikus barátoknak, akárcsak a templomosoknak, a szüzesség, a szegénység és az engedelmesség hármas fogadalmát kell betartaniuk.

A ciszterci szerzeteseket borotválják – a templomosok, a laikus barátokhoz hasonlóan, a fejüket kopaszra nyírják, de szakállukat meghagyják. A templomosok – akárcsak a laikus barátok – mentesülnek továbbá a szerzetesek kötelező vallásgyakorlata alól, és ugyanúgy mint a laikus barátok: csak próbaidő után tehetnek fogadalmat.

Szent Bernát regulája tehát azt sugallja, hogy a rendnek világi missziója van; küldetése az, hogy a világban munkálkodjék.

Csak ekkortól kezdve számítanak szerzeteseknek. Hugues de Payns-t Jeruzsálemben még – a pátriárka kezébe letett eskü ellenére – világi embernek tartották.

A regula azonban nem csak a kolostori életrendet szabályozza. Ne feledjük, hogy harci „lovagságot” alapítanak. Szent Bernát mintha az ősi kelta hagyományokat és *tabuikat* kívánná új életre kelteni, mintha az egykori kelta rendek örökösét szeretné látni ebben az új lovagságban.

Valójában az egykori írországi „Vörös Ág” vagy „Sinn Féin”[14] mozgalom keresztény változatát hozza létre.

Hallgassuk ezeket a bárdok énekéhez hasonlatos „triádákat”!

Az eretnekek ellen mindig vállalniuk kell a harcot, még akkor is, ha azok háromszoros túlerőben vannak.

Ha az életükért kell harcolniuk, de ellenfelük nem eretnek, csak a harmadik csapás után üthetnek vissza.

Ha a kötelességüket elmulasztják, háromszor fogják megostorozni őket.

A „triádák” a hétköznapi életre is kiterjednek.

Hetente háromszor ehetnek húst. A hét többi napján három fogást is elfogyaszthatnak.

Évente háromszor kell áldozniuk; hetente háromszor misét hallgatniuk; hetente háromszor alamizsnát osztaniuk…

Érdemes lenne elgondolkodnunk Bernát regulájának és az újonnan alapított rendnek ezen a „kelta” jellegén, valamint azon is, hogy a templomosok a későbbiek folyamán (a Szentföldön kívül) elsődlegesen kelta területre összpontosítják világi tevékenységüket. Mintha a Fekete Madonna tejével táplált szent apát, a tölgyek és a bükkfák tanítványa, O’Morghair társa különösen fontosnak tartotta volna, hogy az új lovagrend a kelta hagyományokhoz kapcsolódjon.

Talán csak így lehetett a Templomot, a templomos rendet a druidák földjén megalapítani…

Sokan állították, hogy a templomosok lovagsága az Anszarieh-hegyvidéken élő izmaelitáktól származott – e tézis hátterében nyilván ott van az egzotikum varázsa, másfelől meg egy időben szinte alaptételnek számított, hogy minden Keletről érkezett. Sejk-al-Dzsebel alakja megmozgatta az emberek képzeletét. Ez a *Hegyi öreg* az asszaszinok népe fölött uralkodott, akikből gyilkosok – franciául *assassins* – lettek, és úgy mészároltak maguk körül, mint a modern detektívregények titkos ügynökei. Elég valószínűtlen, hogy ezek az unalmukat gyilkolással elütő „titkos ügynökök” szolgáltattak mintát a lovagság számára… Kérdés persze, ki mit ért „lovagság” alatt.

Mindez egyáltalán nem egyeztethető össze a templomosok általunk ismert regulájával, sem a lovagok Szentföldön végzett tevékenységével.

Valójában nincs és soha nem is volt hasonlóság a muzulmán lovagi szervezetek és a templomosok lovagrendje között (legfeljebb a katonai fegyelem terén); a muzulmán világban egyébként sem létezett soha semmiféle szerzetesi lovagrend.

Kétségtelen, hogy – főleg a szúfiknál – voltak bizonyos katonai szövetségek, amelyeknek tagjai egy szektához tartoztak, és e szektán belül volt (és ma is van) egy bölcsekből, tudósokból és szerzetesekből álló testület; a templomos rend katonai szervezete azonban (legalábbis kezdetben) csak szerzetesekből állt. Nem katonákról van szó, akik lehetnek szerzetesek is, hanem szerzetesekről, akik azért katonák, *mert* szerzetesek.

Nem szabad elmosni a különbséget lovagság és lovagiasság, udvarias viselkedés között. A templomosok és a muzulmánok között általában –

néhány kisebb-nagyobb összetűzést leszámítva – szívélyes volt a viszony, és ebben nincs semmi meglepő, hiszen ebben az időben a faji-nemzeti gyűlölködések teljesen ismeretlenek voltak, leszámítva persze a keleti germán területeket.

Bizonyos időszakokban akár baráti viszonyról is beszélhetünk, ebből azonban még nem kell semmiféle elhamarkodott következtetést levonnunk.

Nincs abban semmi meglepő, hogy a Palesztinából hazatérő katonák Nyugaton ismeretlen újdonságokat hoztak magukkal; új szokásokat, díszítőelemeket, ételeket honosítottak meg. Mi is átvettük Észak-Afrikából a kuszkuszt és a mésuit, a kuszkusz-kedvelőkre mégsem tekinthetünk úgy, mint akiket egyúttal a Korán ezoterikus tanításába is beavattak.

Az *Ordène de Chevalerie* című pikárd dialektusban írott ötszázegynéhány soros vers, amely a XIII. század elejéről származik, elbeszéli, hogy Tibériuszi Hugo 1187-ben miként adományozta a lovagrendet Szaladinnak. Ezt pedig meglehetősen nehéz volna elképzelni, ha a nyugati lovagság tényleg Keletről érkezett volna.

Természetesen nem arról van szó, hogy a templomosok és a szúfik között nem volt semmiféle kapcsolat. Az is lehet, hogy a templomosok átvettek és továbbhagyományoztak bizonyos szúfi tanításokat. Talán valamiféle ezoterikus tanítást is. De hogyan lehetne ezt bebizonyítani? Az is elképzelhető, sőt valószínű, hogy a testvéri egyesületekbe tömörülő építőmesterek – a muzulmánok és a templomosok védencei – kapcsolatban álltak egymással, és e kapcsolat biztos nem kizárólag szakmai kérdésekre korlátozódott. Mindez mit sem változtat a tényen, hogy a templomos rendet Szent Bernát teremtette meg, akinek a regula megfogalmazásához semmi szüksége nem volt a Keletre.

Furcsa egyébként, hogy míg a templomosokat állandóan keleti átvételekkel vádoljuk, a Jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrendet sohasem éri ez a szemrehányás, holott az ispotályosok már a templomosok előtt ott voltak a Közel-Keleten, és a rend – a kevésbé szigorú szabályok miatt – sokkal gyümölcsözőbb kapcsolatokat építhetett ki az iszlám „bölcseivel".

Sokan a gazdagnak adnak alamizsnát, és a templomosok beavatásának gazdagságát egyesek nyilván túl nagynak látták ahhoz, hogy egyedül Szent Bernáttól származhasson.

Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a templomos rend troyes-i megalapításával közel egy időben jelennek meg a világi lovagság első kezdeményei, amelyek később megerősödnek, és egyre inkább elterjednek. Ez is a küldetés része volt: egy hihetetlenül elmaradott, barbár nemességet kellett a civilizáció útjára téríteni. E lovagságot a gesztaénekek népszerűsítik – szerzőik bencés klerikusok, akik azon munkálkodnak, hogy a lovasokat lovaggá változtassák.

Mindez kétségtelenül egy előre kigondolt civilizációs tervnek a része, akárcsak a mezőgazdaság, a kézműipar vagy a kereskedelem fejlesztése.

Szent Bernát nem is titkolja, mit ért katonai feladaton. Thibaut de Champagne-nak így ír: „A kardot csak azért adták kezedbe, hogy a gyengék és a szegények védelmére kelj…”, és talán a templomos rend egész küldetését megfogalmazza az a felszólítás, amelyet az angliai perjel III. (Plantagenet) Henrikhez intéz: „ Addig uralkodj, amíg igazságos vagy!”

Ettől az időszaktól kezdve a világi lovagság körében terjedni kezd egy olyasfajta tanítás, amely a „szolgálat” fogalmát már nem kizárólag a hűbérúr személyéhez köti. A mesékben legalábbis szó esik valamiféle noviciátusról, ami azt jelenti, hogy a lovagok közé való belépést testi és erkölcsi próbatételeknek kell megelőzniük. Az új jelentkező – legalábbis elvben – beavatásban részesül, és csak ezután ütik lovaggá.

A lovagok fegyvereit kabbalisztikus jegyek díszítik. A lovagok megtanulják e szimbólumok jelentését, és a jelképek tiszteletben tartására fegyverhírnökök vigyáznak.

Ugyanígy a különböző mesterségek művelőit tömörítő testvéri egyesületekben is kialakul egyfajta lovagság, és a belépést itt is noviciátus és próbák előzik meg. Ezeknek is megvannak a jellegzetes kabbalisztikus jegyeik, amelyek az ezeréves gnózisból származnak, és amelyeket – hogy a titokhoz ne férhessen bárki hozzá – szimbólumokkal, rébuszokkal, hangasszociációkkal és zenei harmóniákkal fejeznek ki.

Forradalomról van szó, amely a kora középkori társadalom káoszában megpróbál helyreállítani valamiféle logikus emberi rendet, és amelynek örök érvényű koncepciója az idők mélyéből ered.

Bernát szándéka szerintem világos: azt kívánta, hogy a templomos rend az összes emberi tevékenységgel foglalkozzon, és egyszerre legyen szervezőjük, bírájuk és védelmezőjük.

Nagyhatalmú, hacsak nem mindenható bírájuk – ezt a hatalmat pedig a regula egy másik része biztosítja számukra. Az a ki nem fejtett rész, amely a meggazdagodással kapcsolatos.

A meggazdagodás kezdettől fogva a terv része volt.

A rend – mondja ki a regula – rendelkezhet földekkel, szabad emberekkel és jobbágyokkal, akik azt megművelik. Lehetnek házai, és az egyházi jövedelmekből is részesülhet.

Ez a kor minden szerzetesi közösségében így van, de ott az apátok viszonylag szabadon rendelkezhetnek apátságuk vagyonával. A templomosoknál szó sincs erről.

Senki nem rendelkezhet a rend javairól a káptalan megkérdezése nélkül.

És ez még nem minden. A káptalan – korlátozott mértékben – rendelkezhet a rend javairól, de csak a rend érdekeinek szolgálatában; a rend tagjai semmilyen juttatásban nem részesülhetnek.

A lovagok a csatában nem kérhetnek negyedrészt (ez is a kelta „Vörös Ág” hagyományából származik), és ha fogságba esnek, nem fizethetnek váltságdíjat. „Egyetlen garast, egyetlen faldarabkát, egyetlen hüvelyk földet sem.”

Ezért aztán – néhány egészen ritka kivételtől eltekintve – a fogságba esett templomosokat mindig kivégzik.

„Nem adhatok más váltságdíjat – mondta egy fogságba esett nagymester –, mint övemet és tőrömet”, ami azt jelenti: „Csak annyit ígérhetek, hogy nem harcolok többé.”

A nagymester, akit fenti ígérete után szabadon engedtek, lemondott, és „nagyvizitátor” lett belőle, tehát nem harcolt többé.

Joinville krónikás meséli el a következő történetet: Amikor Szent Lajos a manszúrai csatában fogságba esett, szabadon engedése fejében hatalmas váltságdíjat tűztek ki – a pénzt lehetetlen volt rövid időn belül összegyűjteni. Mivel Franciaország királya mégsem maradhatott fogságban, Joinville Saint-Jean-d’Acre-ban a templomosok kincstárosától kérte, hogy előlegezzék meg számára a szükséges összeget. „Semmit sem tehetek a nagymester engedélye nélkül – mondta a kincstáros –, de nem tudok ön ellen védekezni, így kénytelen volnék engedni az erőszaknak.”

Erre Joinville meglóbálta a bárdját, a kincstáros pedig belátta, hogy az adott körülmények között – mivel erőszakkal kényszerítették – nincs más hátra, engedelmeskednie kell, és leszámolta a király váltságdíját.

Joinville meséje kétségkívül komikus, mégis megfelelően érzékelteti, milyen szigorú szabályok védték a rend javait.

A rend gazdagsága fontos szerepet kap Szent Bernát terveiben. Az alapító gazdag – korlátlanul gazdag – rendet szeretne.

Ezzel egyidejűleg – vagy nem sokkal ezután – Bernát megtiltja, hogy a ciszterci apátságok saját területükön kívül házakat, embereket vagy földeket fogadjanak el.

Ezt ugyan nemigen fogják betartani, mégis érezhető, mi volt a clairvaux-i apát szándéka: minden olyan világi feladatot, amelyet ez idáig az apátságok láttak el, a templomos rendnek kell átvennie.

Mivel a rend gazdag volt, a lovagoknak szegényeknek kellett lenniük, és kezdettől fogva rájátszottak erre a „szegénység”-arculatra. Gyanítható, hogy Hugues de Payns nem volt különösebben szegény, ahogy nem volt az Godefroy de Saint-Omer sem, aki ypres-i birtokából jelentős földterületeket adományoz a rendnek; nem volt szegény sem Payen de Montdidier, sem Archambaud de Saint-Amaud-les-Eaux, és természetesen az utoljára érkező Hugues, Champagne grófja sem.

Nem is szegénységről van szó, hanem arról, hogy a rendben senkinek nem lehet személyes tulajdona. A helyzet ellentmondást rejt magában. Ha a lovagok nem volnának szegények, hogy lennének adományok? Márpedig a rendet gazdaggá *kell* tenni.

Így jelenik meg már egészen korán az a kettősség, amely a regulában eleve benne rejlik, és amely minden későbbi intézkedésre rányomja majd a bélyegét; tudatosan megtervezett kettősségről van szó, mely azonban – közvetve – a rend bukásához vezet. Erre a későbbiek során még visszatérünk.

Ez a kettősség határozza meg az egész szervezeti felépítést és a regulában is megjelenik, ugyanis kimondja, hogy a szerzeteseknek kettesével kell járniuk, és két szerzetesnek egy tányérból kell ennie.

Valószínűleg innen ered a két lovagot egy lovon ábrázoló híres pecsét, amelyben egyesek a szegénység jelét látták…

Az is lehet, hogy katonai előírásról van szó. Egy magányos lovag harci fegyverzetben félelmetes támadó, de nincs, aki fedezze. A fegyverzet súlya akadályozza a mozgását – sem kitérni nem tud, sem elég gyorsan válaszolni a támadásra. Ha két felfegyverzett lovag áll egymás mellett, jelentősen csökken a „holt tér”, főleg ha rendszeresen együtt harcolnak.

Az is lehet, hogy e kettősségnek valami mélyebb, ezoterikus jelentése van. Azok a kétarcú Janus-figurák juthatnak eszünkbe, amelyeket gyakran láthatunk szakrális műemlékeken. Még az egy pajzs mögé húzódó két lovagot is felfedezhetjük a chartres-i és a reimsi királykapun.

E tudatos meggazdagodási szándék ellenpontja volt az alamizsnaosztogatás. A gazdagságnak – akárcsak a kardnak – a szegényeket és a védteleneket kell szolgálnia. Mindkettőre csak a „szolgálat" lehet mentség.

A regula „katonai" része valószínűleg inkább Hugues de Payns, mintsem Clairvaux-i Bernát műve. Bizonyos mértékig egy hadban álló sereg szolgálati szabályzatára emlékeztet; különböző rendelkezések vonatkoznak a „határozott ideig" szolgáló katonákra, az istállómesterekre, a fegyverszolgákra, ezen kívül meghatározzák a nagymester és az elöljárók kiváltságait is.

A templomosok regulájából csak annyit ismerünk, amennyit nyilvánosságra hoztak. S itt sem az eredeti dokumentumról van szó, csak másolatokról és fordításokról.

Azok a bizonyos „titkos regulák", amelyeket állítólag megtaláltak, azután nyomuk veszett, nem sok hitelt érdemelnek.

Az eredeti regulát egyébként később kisebb-nagyobb mértékben módosították. A hozzácsatolt kiegészítésekben rendelkeztek az új szerzetesek fölvételének hivatalos szertartásáról.

Egyértelmű azonban, hogy egy rend, amely annyiféle (katonai, társadalmi, vallási) feladatot vállalt magára, mint a templomosok, és amely mindennek ilyen maradéktalanul tett eleget, nem lett volna képes megőrizni cselekvési egységét, ha az ismert regulán kívül nem kötik más, rendkívül szigorú előírások.

Tehát bizonyos, hogy létezett egy titkos regula.

4. A kezdet

A troyes-i zsinaton megalapították a templomos rendet: van regulája és viselete: a lovagok fehér, a katonák fekete ruhát és köpönyeget hordanak. A bal vállukon hordott vörös keresztet csak 1145 után adományozza III. Jenő pápa a rendnek.

Azonnal megkezdődik a toborzás.

Hugues de Payns, aki a Champagne családon keresztül rokonságban áll az angol királyi trónt elfoglaló normandiai hercegekkel, Normandiából átkel a La Manche csatornán. Az út emlékét a Waverley-kolostor évkönyvei őrzik:

„Ebben az [1128.] esztendőben Angliába érkezett Hugues de Payns, a jeruzsálemi Templom hadseregének vezére, két katonával és két klerikussal [mivel ebben az időben a templomosoknak még nincsenek sem klerikusai, sem káplánjai, elképzelhető, hogy két ciszterciről van szó], az egész vidéket bejárták, eljutván Skóciáig is, hogy katonákat toborozzanak; akik aztán ebben az évben meg az utána következőkben beálltak a keresztesek közé, és útnak indultak Jeruzsálem felé.”[15]

Flandriát valószínűleg Godefroy de Saint-Omer járta be. Már említettük, hogy ő Eustache de Boulogne örökösei közé tartozott.

Hugues de Payns 1129-ben Anjouba megy, a látszat szerint azért, hogy Hugues d’Amboise-nak elégtételt szerezzen; de talán azért is, hogy meglátogasson egy birtokot, amelyet 1127-ben, tehát egy évvel a hivatalos megalapítás előtt adományoztak a rendnek.

Általános vélekedés szerint Spanyolországban is megfordult, valószínűbbnek látszik azonban, hogy valamelyik társát bízta meg a terület föltérképezésével. 1130. január 29-én az avignoni püspök udvarában látták – a püspök az ottani Keresztelő Szent János-templomot adományozza a rendnek.

1130-ban valóságos hadsereggel tér vissza Nyugatról Jeruzsálembe (vele egy időben érkezik seregével Foulques d’Anjou is).

Készen áll a sereg, amelynek felállításához Bernát szava és tekintélye teljes súlyát latba vetette: „Új lovagság jelent meg az Inkarnáció földjén. Új – mondom –, és még nem méretett meg a világban, ahol kettős harcot folytat: egyaránt megküzd a hús-vér ellenséggel és a rossz szellemével. Azt, hogy e lovagok testi erejükkel szembeszállnak hús-vér ellenségeikkel, nem tartom csodálatosnak, hiszen ebben nincs semmi rendkívüli. De azt, hogy a lélek erejével harcba szállnak a bűnök és a démonok ellen, nem pusztán csodálatosnak tartom, hanem méltónak minden dicséretre, amely szerzeteseket megillethet.”

Bernát nem túl derűs színekkel festi le a templomosok mindennapjait: „Parancsnokuk egyetlen intésére jönnek, vagy mennek; olyan ruhát hordanak, amilyet kapnak, nem keresnek sem más öltözéket, sem más ételt… Az öltözködés és a táplálkozás terén óvakodnak bármiféle szertelenségtől… Együtt élnek, asszonyok és gyerekek nélkül… Egy fedél alatt laknak úgy, hogy semmit sem tekinthetnek sajátjuknak, még akaratukat sem…”

És ami különösen fontos: „Senki sem alacsony rangú közöttük. A legjobbat, nem a legnemesebbet tisztelik…

Továbbá: „Hajukat kopaszra nyírják, sohasem fésülködnek, ritkán mosakodnak, szakálluk torzonborz, szennytől bűzlenek, csorog róluk a verejték fegyverzetük és a forróság miatt…”

Nem túl megnyerő a kép; a siker mégis óriási volt. Tény, hogy Isten számtalan képességet adott Bernátnak, többek között meggyőző erőt. Igaz, hogy erkölcsprédikációjához egy – egyébként rendkívül szép – értekezést is csatolt a megváltásról, és megengedte, hogy a templomosok püspökük beleegyezésével befogadják a kiközösítetteket. S az is igaz, hogy egyáltalán nem áltatta magát az így összetoborzott sereget illetően.

„Vannak köztük – mondja – gonosztevők, hitetlenek, leányrablók, szentségtörők, gyilkosok, esküszegők, házasságtörők, s így kettős a haszon: az ilyen emberek távozása az ország számára valóságos felszabadulást jelent; a Kelet pedig csak örülhet érkezésüknek mindazon szolgálatért, amelyet számára nyújtanak majd.”

Ez így persze kissé cinikusan hangzik. De tény, hogy a keresztes hadak távozásakor a Nyugat valósággal fellélegzett.

Vajon Bernát tényleg szerzeteseket akart faragni ezekből az emberekből? Bizonyára nem, hanem katonákat. A templomosok szerzetesközösségébe

csak próbaidő után lehetett belépni, és ez a próbaidő néha nagyon hosszúra nyúlt.

Mindenesetre özönlenek a katonák, és özönlenek az adományok. A szerzetesi lovagság komoly népszerűségnek örvend. S e népszerűségből a Jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrend is hasznot húz. Azok, akiket elriaszt a templomos rend szigora, az ispotályosok között elnézőbb, de szintúgy lovagi légkörre találnak.

A két rend hússzor is megmenti a Szentföldet, a templomosok hat nagymestere esik el a harcokban.

A rend – szinte percek alatt – gazdag lesz, dúsgazdag. Keleten a fegyverrel szerzett zsákmánytól (háborúban a fosztogatás mindennapos, és a genfi törvények ezen legfeljebb formailag változtattak). Nyugaton a folyamatosan özönlő adományoktól.

Az emberek adakoznak, ahogy korábban az apátságoknak adakoztak: bűnbánatból, a túlvilágtól való félelemből, lelkük üdvözüléséért. Pénzt, egy darab földet, sőt akár embert is. A templomosokat teszik meg örökösüknek; a nagyurak odaadják parlagon heverő földjeiket, a kallóföldeket, ahol semmi sem nő, erdőket…

A templomosok mindent elfogadnak.

Az aragóniai király egész királyságát a templomosokra és az ispotályosokra akarta hagyni. A vazallusok és a nép a világi papság vezetésével ellenszegült. Sajnálhatjuk, hogy nem valósult meg a terv: egy egész ország, amelyet a szerzetes lovagság kormányoz!

Kezdetben – érthető módon – főleg Champagne-ban és Flandriában gyarapodnak az adományok, aztán Poitou, majd Aquitánia következik, és végül az egész földközi-tengeri partvidék, ahol a barbárok betöréseit kell visszaverniük.

Számítások szerint 1270 körül Franciaországban körülbelül ezer kommendatúra volt a templomosok tulajdonában, valamint rengeteg csűr – továbbra is ezt a nevet használták, amelyet a ciszterciek adtak a kolostortól távolabbra eső apátsági majoroknak. 1307-ben ennek kétszerese.

A rend – bár alapvetően egységes – kettős szervezeti felépítést mutat. Keleten hadsereg; Nyugaton szerzetesi intézmény, amelynek tagjai fegyvert viselnek ugyan, de csak védelmi célokra használhatják. Nyugaton semmilyen csatában vagy háborúban nem vesznek részt, kivéve persze a spanyolországi és a portugáliai muzulmánok ellen folytatott harcot.

Mindeközben emberek és élelmiszerek tömege áramlik szakadatlanul Keletről Nyugatra, Nyugatról Keletre, háborítatlan békében.

Felvetődik a kérdés: hogyan szervezhették meg a rendet Nyugaton, ha továbbra is fenntartjuk (mint a történészek általában), hogy alapítóik kizárólag az első lovagok voltak?

Valójában nyilvánvaló, hogy a rend nem lassanként szerveződik, hanem előre meghatározott terv szerint. A troyes-i zsinat után Hugues de Payns lovagjaival katonákat gyűjt, hivatalnokokat azonban mégsem toborozhat. Amikor Hugues 1130-ban visszatér a Szentföldre, hogy hadseregét megszervezze, egyszerűen sem ideje, sem módja nincs arra, hogy a kilenc nyugati tartománnyal foglalkozzon.

Távozásakor Payen de Montdidier-t teszi meg Franciaország „mesterévé”, Languedocban pedig – Marion Melville szerint – Geoffroy Bisot-t nevezi ki. De mi lesz a többi tartománnyal? Lehet, hogy a kijelölt emberek már készen álltak, hogy kézbe vegyék a terület irányítását? Ebben az esetben kénytelenek vagyunk elismerni, hogy Franciaországban a rendet titokban már korábban megalapították, céljait, eszközeit régóta kijelölték.

Ezt azzal is alátámaszthatjuk, hogy adománylevelek már a rend megalapítása *előtt*, vagyis a kilenc lovag visszatérése előtt is készültek.

A portugáliai Mária királyné már 1128. március 19-én a templomosoknak adományozta a Mondego menti Soure kastélyát és a vele járó kiváltságokat.

Nem beneficiumokról[16] van szó, amelyek arra szolgáltak volna, hogy a szentföldi zarándokutakat őrző „szegény” lovagokat ellássák élelemmel, hanem olyan területekről, amelyeket birtokba kellett venni és meg kellett szervezni.

Ugyanez volt a helyzet azzal az Azay-sur-Cher közelében fekvő területtel, amelyet Foulques d’Anjou *1127-ben* adományozott a rendnek.

Az adományok özöne egyébként egyértelműen arra utal, hogy valamiféle kampányt indítottak annak érdekében, hogy a rend hozzájuthasson ezekhez a neki szánt területekhez, és ezt nem a lovagok kezdeményezték, hiszen ők nem voltak ott a helyszínen.

Világosan látszik, hogy minden egy előzetes terv szerint alakul. A rend még azt is tudja, mely területekhez kell mindenáron ragaszkodnia. 1128-ban a templomosok egy Cérillyben fekvő földet elcserélnek a vauluisant-i

ciszterci apátsággal egy coulours-i területért, „mert az megfelelőbb volt” a számukra!

A lovagok, akik kilenc éven át a zarándokutakat őrizték, eszerint tudták, mely területek a „legmegfelelőbbek” a számukra. Franciaország bizonyos pontjaira feltétlenül igényt tartottak. A coulours-i kommendatúra egyébként minden bizonnyal a franciaországi preceptorok[17] székhelye volt, akiknek pecsétjén a felirat – „secretum templi” (a templom szentélyéről lehet szó) – gnosztikus szimbólumot fogott körül.

Kénytelenek vagyunk tudomásul venni, hogy a templomos rend már hivatalos megalapítása előtt is létezett, akarták, megtervezték és előkészítették. És az is világos, hogy Szent Bernát az egyik mestere vagy egyenesen nagymestere volt.

Azt azonban semmi nem bizonyítja, hogy ciszterci szerzetesként vállalta volna e szerepet. A templomos rend egyáltalán nem állt ciszterci befolyás alatt. A portugál mester esküjében „társainknak” nevezi a ciszterecieket, ez azonban legfeljebb annyit jelent, hogy közös célt követnek. Az albigensek ellen folytatott keresztes hadjáratban egyébként elhatárolódnak a ciszterci Arnaud-Amaurytól, anélkül hogy nyíltan szembeszállnának vele.

Mindez vajon azt jelentené tehát, hogy van egy „felsőbb vezetés”, amely hosszú évszázadok óta előkészítette és irányította az egész „ügyet”, „utat mutatva” a bencések, a ciszterciek és a templomosok szellemi vezetőinek?

Mindezt sűrű homály borítja.

5. Az eredet misztériuma

Valóban ennyire megfejthetetlen lenne a titkok? A templomos rend három emberi vállalkozással fonódott szorosan egybe: a földműveléssel, a kereskedelemmel és a szakrális építészettel. Világos, hogy mindehhez Szent Bernát adja az éltető lángot. Az ő hatására kezd világiasodni és terjeszkedni minden, ami addig csak a kolostorok falai között létezett.

A rendnek tehát társadalmi küldetése van: élelemmel kell ellátni az embereket és védelmezni őket; fejleszteni kereskedelmüket, kapcsolataikat, s végül létrehozni azt az eszközt, amely szellemi fejlődésükhöz teremt utat, hiszen e nélkül az ember aligha lehet több, mint felegyenesedett állat.

Kétségtelen, hogy a szakrális építészet adhatja meg a templomos rend eredetének kulcsát, s ha ez így van, akkor már érthető, hogy a rend nagymesterének kormányzópálcája miért olyan, mint az építőmesterek „abakusza”.[18]

A szakrális építészet ismeretéhez beavatásra van szükség. A kőfaragóknak, kőműveseknek, ácsoknak el kell jutniuk a „varázskéz” birtoklásához, amely egyszerre jelent „mesterfogást” és az anyag ösztönös ismeretét, kéz és anyag egyesülését: a kéz mágiáját.

Ezen kívül ismerni kell az anyag (nevezetesen a kő vagy a fa) sajátosságait, és itt nem csak az ellenállás kiszámításáról van szó. Azt is tudni kell, hogyan viselkednek különböző irányú erők hatására, amelyek ellentétek és feszültségek közt viaskodó, élő elemmé teszik őket.

Nyilvánvaló, hogy még a mesterek között is kevés olyan akad, aki képes eljutni a beavattatás (nem túlzás e szó) legmagasabb fokára.

A templomos rend – mint tudjuk – képes volt védelmet nyújtani a katedrálisépítőknek, és szabadságot biztosított számukra egy olyan évszázadban, amelyben a közrendűeket nem illette meg semmiféle szabadság; hozzásegítette őket ahhoz, hogy megalkossák művüket, hogy betöltsék szerepüket, és így életüknek értelme legyen – tanítani azonban nem taníthatta őket.

Márpedig a templomos rend kétszáz éves fennállása alatt egyedül Franciaországban több, mint kétszáz világi (azaz a nép számára emelt), román és gótikus stílusú templomot építettek, amelyek közül néhányat még ma is láthatunk.

S ez egyszerűen megdöbbentő, hiszen gondoljunk csak arra, hogy Salamonnak *egyetlen* templom felépítéséhez idegen mesterembereket kellett országába hívnia.

Valamiféle emberi csoda lehet emögött. Egy rendkívül erős akarat csodája, amely több, mint hatszáz éven át töretlenül azon fáradozott, hogy hozzájáruljon egy biztos alapokon nyugvó, harmonikus civilizáció felépítéséhez.

Ehhez mindenekelőtt a kézi munka színvonalát kellett fejleszteni.

A barbár inváziók után, a barbárok uralma alatt ez nem kis feladatot jelentett.

Bár a leigázott népeket elszakította hagyományaiktól, a Római Birodalom materializmusa előnyökkel is járt. Az élet anyagi oldalát példásan megszervezték, ami – és ebben nincs semmi meglepő – elsődlegesen a rómaiak javát szolgálta. A *pax romana* meglehetősen kényelmes életet biztosított, és gondoskodott az élvezetekről. Ebben az értelemben arra emlékeztet, amit ma amerikai civilizációnak nevezünk. A nép ehet, ihat, cirkuszi játékokat nézhet. Az ember maga azonban nem több egyszerű gépnél.

Ez a római épületeken is jól látható: gigantikus, ám tökéletesen lélektelen alkotások. A mesterségek továbbhagyományozása azonban (legalábbis a szó anyagi értelmében) folytatódott.

Aztán jöttek a barbárok.

Germánoknak nevezzük őket, mert a távoli Eurázsiából érkezve visszaszorították a kelták germán ágát, és egy időre Germániában telepedtek le.

Barbárok voltak, a szó igazi értelmében; bandákban éltek, földművelésre, építkezésre alkalmatlanok voltak. Ami Germániában értéket jelent, mint például a halstatti civilizáció, jóval az ő érkezésük előtt jött létre.

Háromszáz éven át egymást követő hordák sora rohanja le a saját mocskában pusztuló Római Birodalmat, keresztül-kasul vágtáznak benne,

rabolnak, gyújtogatnak, gyilkolnak. A gallok, akik – Julianus szerint – a germán betörés előtt, az Alpokon inneni területeket is számításba véve 26 millióan voltak, alig 12 millióan maradtak az invázió végeztével.

Gallia, Itália, Hispánia, Mauretania Tingitana lakói háromszáz éven át csak azzal foglalkoznak, hogyan tudnának elrejtőzni, elmenekülni – egyetlen céljuk a túlélés.

Az inváziók a területfoglalással befejeződtek. Galliában (maradjunk ennél a példánál) a 600-as évek körül a következő rendszer épült ki.

Van egy barbár harcosokból álló tejhatalmú uralkodó osztály, amelynek tagjai felosztották egymás között a teljes földterületet, a javakat és az embereket; és gyakorlatilag élet-halál urai voltak mindenki fölött, aki nem tartozott az uralkodó nemzetséghez.

Mivel harcosok voltak, és kizárólag harcosok, rablók, akik egymást fosztogatták, politikájuk sem az építést, hanem a rablást szolgálta. Kizárólag hadi építményeket emeltek: erődöket, hogy megvédjék a zsákmányt.

S ez így megy egészen az ezredfordulóig, sőt még tovább.

Éhséget ínség, rombolást elnyomás, elnyomást rombolás követ; a kilátástalan jövőtől elkeseredett parasztok és közrendűek bandákba verődnek, és maguk is tovább súlyosbítják a nyomort.

Néhány egészen ritka kivételtől eltekintve a kézművesipar és a földművelés színvonala egészen mélyre süllyed. Sem a nép, sem az uralkodó osztály körében nem kérdés többé a tudás áthagyományozása – még az anyagi tudásé sem.

Ott van ugyan az új vallás, amelynek doktrínáit – Szűz Mária, Oltárkő, Istenember, a lélek halhatatlansága, feltámadás előtti áldozat – ismerősnek érezte a kelták törzsi emlékezete. Ismerősek voltak a szimbólumok is: a szentháromság, a kereszt, a 12-ek testülete.

A világi papság azonban szinte pillanatok alatt az uralkodó osztály eszközévé vált.

I. Klodvig elismerte ugyan, hogy Soissons és Párizs megér egy misét, de a misének ára volt. A püspököket ő és vazallusai nevezték ki, természetesen saját rokonaik közül. Egy gall, egy jobbágy vagy akár közrendű aligha emelkedhetett püspöki méltóságra.

Ez a politika – lényegében változatlanul – egészen a nagy francia forradalomig fennmarad.

A civilizációs törekvések soha sehol nem ütköztek olyan erős ellenállásba, mint a feudális társadalomban!

Amikor e társadalom végre formálódni kezd (kínkeservesen, és a nép hátán), a szaracén, majd a normann inváziók következnek, s kezdődik minden elölről.

Azután az ezredforduló körül hirtelen minden megváltozik.

Hallgassuk Raoul Glabert, a dijoni Szent Benignus-apátság szerzetesét: „Az ezredfordulót követő harmadik esztendő elején az egész keresztény világban – különösen Itáliában és Galliában – hozzáláttak a templomok felújításához. Még azok helyére is szebbeket emelnek, amelyeket nem kellett volna újjáépíteni. Mintha a világ leporolta volna kopottas öltözékét, hogy mindenütt új templomainak fehér ruháját öltse magára…”

Az ezredforduló előtt nincs, vagy alig akad hozzáértő építőmester. Néhány, inkább bizánci stílusjegyeket mutató műemléket leszámítva ebből a korszakból hitvány és közönséges épületek maradtak ránk.

Az ezredforduló után a romanika hihetetlenül gyors kibontakozásának lehetünk tanúi.

Az ezredforduló körül 1108 román stílusú apátsági templom állt; ezeket szinte kivétel nélkül 950 után emelték, és az ezredforduló után építették újjá. A XI. században további 326 templom készül el, a XII.-ben pedig 702.

És nem akármilyen tákolmányokról van szó, főleg nem e két utóbbi század folyamán. E templomok között ott van a clunyi, charité-sur-loire-i, tournusi, jumièges-i apátság, továbbá két épület Caenban, az egyik a férfiak, a másik a nők számára.

Egyszerűen érthetetlen, honnan termett elő hirtelen nemcsak a megfelelő számú kézműves és művész, hanem – mindenekelőtt – az a sok-sok építőmester, akik képesek voltak megtervezni egy székesegyházat, megtervezni a szó anyagi, lelki és szellemi értelmében egyaránt.

Franciaországban a jelentősebb katedrálisok, templomok, apátságok kivétel nélkül 1000 és 1300 között épülnek fel. Háromszáz év alatt!

Szinte mindet többször átépítették és felújították…

Elég, ha arra gondolunk, hogy Franciaországban a XIV. század óta, vagyis 600 év alatt alig több, mint ötven olyan épület készült el, amelyek valódi művészi értéket képviselnek, és nagy részük kastély.

Félő, hogy az utóbbi 150 évben egyetlen ilyen sem akad, hiába van Képző-művészeti Főiskolánk.

Vajon kőművesek, kőfaragók és ácsok hány nemzedéke kell ahhoz, hogy olyan zseniális mesterek szülessenek, akik képesek volnának felépíteni egy a chartres-i vagy amiens-i székesegyházzal vetekedő épületet?

S mindez a „sötétnek" tartott középkor mestereinél úgy jelenik meg, mint valamiféle intuíció, a semmiből váratlanul előtermett tudás.

Zsenialitás? Ez lenne a rejtély kulcsa? Akkor számoljuk csak ki, hogy az építőművészet hány „zsenijére" lett volna szükség ahhoz, hogy felépülhessenek a ma is álló, csodálatos épületek. Nem szólva a többiről, amelyek mára eltűntek – tönkrementek, vagy lerombolták őket!

Valami más van emögött, hiszen semmi nem terem a semmiből.

Valami csalás lehet a dologban.

Eltitkolták a gazdagságot.

Valamilyen emberi gazdagságot.

Mielőtt továbbmennénk, szeretnék elkerülni egy esetleges szemrehányást, miszerint összetéveszteném a civilizációt az építészettel, pontosabban a szakrális építészettel.

A szakrális építészetet mint a kérdés egyik aspektusát, mint az általános helyzet egészére jellemző jegyet emeltem ki. Számos más aspektus között ugyanis ez a leginkább társadalmi érvényű.

Egy író, egy szobrász, egy festő nemigen adhat nekünk többet, mint ami ő maga. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne kaphatnánk tőlük az adott korszakra jellemző információkat. Picasso például egy olyan korszak képét hagyta ránk, amely az orrot a fül mellett látja, és amelyben mindenütt káosz és diszharmónia uralkodik. De ki állíthatná bizonyossággal, hogy ez nem csak Picasso víziója volt saját koráról?

Egy kivételes ember az elvadult, durva és barbár korszakban is képes kivételes művet létrehozni.

A történelemben hiába keressük a választ, hiszen szerzői sohasem voltak elfogulatlanok.

Az építészet egyértelműen tükrözi az építészek technikai tudását, felkészültségét, tágabb értelemben pedig azokról is sokat elárul, akik számára az épület készült.

Természetesen nem az életszínvonalról van szó. Az életszínvonalat inkább a szokásrendszer, sőt a divat határozza meg. Kevés mai kétkezi munkás fogadná el, hogy Descartes életszínvonalán éljen. Ebből azonban alighanem túlzás volna azt a következtetést levonnunk, hogy Descartes alulmaradt a fejlődésben.

Egyedül a szakrális építészeti alkotás jellemezheti egyszerre megépítőit és azokat, akik számára megalkották. Különösképpen igaz ez a keresztény és muzulmán épületekre; mindkét vallás „népi” vallás volt ugyanis, nem pedig kisszámú beavatott ügye, mint például az egyiptomi vallás.

Ami a legfontosabb: a katedrális a város, a közösség temploma, amelyet demokratikus célból emeltek. Megalkotásához ugyanakkor legalább annyi (s talán még több) tudásra volt szükség, mint a kizárólag szerzetesek számára készült apátsági templomokhoz.

Ez a világi fellendülés nem következhetett volna be „szervezők”, többek között a templomos rend nélkül.

Ez a fejlődés a mezőgazdaságot és a kereskedelmet, ezen belül a pénzforgalmat is elérte, és ezzel szoros összefüggésben a kézművesség és az oktatás területén is éreztette a hatását, csak ezt nehezebb észrevenni, mert nem maradtak látható nyomai.

A templomos rendnek valójában egy „nemzetség” leszármazottjaként olyan cselekvési tervet kell megvalósítania, amelyet elődei hosszú ideje (az inváziók kora óta) készítettek elő.

A templomos rend Cîteaux-ból nőtt ki, ahogy Cîteaux Clunyből, és Cluny Aniane-ból; Fleury bencés szerzeteseinek és Szent Kolumbán kelta kereszténységének törekvéseit egyesíti.

A „templomos” jelenséget tanulmányozó történészeket alaposan félrevezette a zarándokutat őrző kilenc lovagról szóló történet. Itt keresik a rend kezdetét ahelyett, hogy ott próbálnának rátalálni, ahol valójában van – vagyis hatszáz évvel korábban.

Subiacóban és Monte Cassinóban.

6. A leszármazás

Még mielőtt a barbárok lerombolták volna Rómát, a zsidók egy kinyilatkoztatás hírét hozták keletről.

Hogy miért adták tovább a hírt, és mit akartak elérni vele, nem sokat számít. A templomban mindig is voltak kufárok, s maga Szent Pál is azt mondta (legalábbis neki tulajdonítják a mondást), hogy mivel a kinyilatkoztatást a zsidó nép hozta el Rómába, természetes, hogy Róma támogatja őket.

Mindez mit sem csorbított a kinyilatkoztatás értékén, amely nem is maradt hatástalan.

Aztán barbár hordák söpörtek végig a Birodalom területén, és a római civilizáció szinte teljes egészében elpusztult.

Ekkor egy igen különös ember lép színre. Benedeknek hívják. Nursiai Benedeknek. Szabin. 480-ban született. Remete lesz, aki a népvándorlás zűrzavara és a barbár törzsek csatározásai közepette a magányt és a meditációt választja.

Szentségének híre megy, tanítványok sietnek hozzá, ami jelzi, hogy a remete kapcsolatban áll a külvilággal, és valószínűleg tanít is. Közösséget szervez, és megfogalmazza a közösség reguláját, amelynek minden sora mértéktartást, bölcsességet, emelkedettséget sugároz.

Nem törődik a marakodó szektákkal, kolostora ajtaját válogatás nélkül megnyitja mindenki előtt, aki valóban Istent keresi. A közösségből zárt gazdaságot szervez.

A teljes napot a kétkezi munkának (hét óra), a tanulásnak (négy óra) és az ájtatosságnak (négy óra) szentelik.

A regula eredete vitatott. Egyesek szerint Nursiai Szent Benedek műve, mások szerint egy másik regula átvételéről van szó, amelyet a „Mester regulája” néven ismerünk.

Ez a „Mester” szó természetesen megmozgatja képzeletünket. Egy esszénus szekta[19] regulájáról volna szó? Nem tudhatjuk. De ez a feltevés

egy Szent Benedek előtti akaratra és cselekvési tervre utal.

Szent Benedek szerzetesei idejük java részét kétkezi munkával töltik. Ez mintegy létszükséglet. Zárt közösségben élnek – bármilyen szerények is az igényeik, ha enni akarnak, meg kell művelniük a földet. Kolostorokat is építeniük kell. Az építési munkát többnyire saját apátjaik irányítják.

Nursiai Szent Benedek mindezen felül olyan munkába kezd, amellyel a mindenkori keresztény civilizáció alapját teremti meg: egy többnyire tűzben és vérben álló, barbárok és keresztények dúlta vidéken gyűjteni és rendszerezni kezdi azokat az ókori kéziratokat, amelyeket a fiatal egyház az „aki nincs velünk, az ellenünk van” elve alapján mint eretnek iratokat gyakorta megsemmisített.

Megteremti tehát azt a tudós bencés hagyományt, amely azóta is töretlenül fennmaradt, és valószínű, hogy kolostorában tudósokból álló szűk csoport tevékenykedett.

Szent Benedek és utódai nem csak a kéziratok mentésével törődnek. A kolostorokban antik szobrokat is gyűjtenek (e gyűjteményeket a XVI. században megsemmisítik); Nagy Károly uralkodása alatt Eginhard, Jumièges apátja egy olyan antik intagliót[20] használ pecsétként, amely Venust ábrázolja… meztelenül.

Amikor Monte Cassinót először rombolják le a barbárok (másodszor földrengés pusztítja el 1341-ben, harmadszor pedig amerikai bombák 1943-ban), a szerzetesek elsőként – előbb, mint a szent relikviákat – az értékes kéziratokat menekítik át Rómába.

Nekik köszönhető, hogy már a muzulmán közvetítés előtt megismerjük Platónt és Arisztotelészt, Püthagoraszt és az alexandriai hellenisztikusokat.

S ők azok, akik – miután a kőből való építkezés alapismereteit elsajátítják az utolsó római mesterektől, akik még képesek felhúzni egy falat; miután felkeresik a Dél-Itáliában és Bizáncban dolgozó bizánci mestereket – megteremtik a romanikát.

Ők azok, akik – a már meglévő alapokra támaszkodva – megteremtik azt a varázslatos zenét, amely a bencés Gergely pápáról kapta a nevét: a gregoriánt.

Szent Benedeknek és követőinek köszönhető, hogy a kereszténység beépítette doktrínájába a görög hagyományt.

Voltaire barbárnak érezte a gótikát – a romanikát még inkább. Vagy antiklerikális az ember, vagy nem!

A nagy francia forradalom idején a clunyi vagy jumièges-i apátságot „ócska kőhalomnak” titulálják.

A romantikusok az elragadtatástól könnyezve állnak a féktelen zseni előtt, aki az ihlet szent tébolyában megalkotta őket.

Csak mostanában kezdjük megérteni, hogy ezeket az épületeket olyan tudományos ismeretekre támaszkodva tervezték és építették meg, amelyek egy része még ma is homályban marad előttünk, és amelyek közvetlenül Euklidésztől és Püthagorasztól származnak.

Csak mostanában kezdjük megsejteni, hogy megépítésükhöz olyan csillagászati és földtani ismereteket is felhasználtak, amelyekre egyes ókori épületeknél láthatunk példát, és hogy tökéletes technikai megoldásokat alkalmaztak.

S a tervrajzokból még sok mást is megtudhatnánk, ha a régészek hozzálátnának végre azoknak a harmóniatörvényeknek a tanulmányozásához, amelyeknek ismerete nélkül nem lehetett volna ilyen épületeket emelni.

Ezeknek az ismereteknek jelentős része a görög tudományból hagyományozódott át. Az építészek tehát – legalábbis a romanika építészei – ismerték ezt a hagyományt, és nem is akárhogyan.

Márpedig a romanika építészei kivétel nélkül bencések. Vagy az ő tanítványaik.

Az építészethez azonban nem elég a filozófia vagy a geometria, bármily komoly tudományok is; az ismereteket az anyagra kell alkalmazni. Egy civilizáció, amelynek nincsenek „kivitelezői”, nincsenek tényleges építői, halálra van ítélve.

Márpedig kizárólag Szent Benedek szerzeteseinek köszönhető, hogy megmaradt az alkotó hagyomány folytonossága; ennek hátterében pedig a kétkezi munkát kötelezővé tevő regula állt.

A rend egyre gyarapodott, a kétkezi munkára vonatkozó előírások azonban továbbra is érvényben maradtak. Szent Benedek szerzetesei e hagyományok kitartó kutatása és matematikai ismereteik szüntelen elmélyítése révén újra eljutottak a mesterségek beavattatást igénylő magas fokára, és vállalkoztak e tudás átadására is.

A tudás azonban nem maradhatott a kolostorok falai között. Laicizálni kellett. Csakhogy a világiak, a közemberek védtelenek voltak az „uralkodó osztállyal” szemben. A megoldást a „laikus barátok” megszervezése jelentette. Ők nem tesznek szerzetesi fogadalmat, de a rendhez tartoznak, vagyis bizonyos értelemben úgy élnek, mint a világi emberek, viszont bármikor egyházi kötelékeikre hivatkozhatnak, ha a püspökök vagy a hűbérurak rekvirálni akarnak tőlük, vagy zaklatják őket.

E kézművesek, művészek, mesteremberek valószínűleg a bencések védelme alatt álltak mindaddig, amíg biztonságuk és kiváltságaik védelmét át nem vállalta egy másik rend – a templomosoké.

A középkor összes hídépítője – márpedig a hídépítés elemi civilizációs érdek volt – a bencésekhez tartozott. *Fratres pontis* (hídépítő testvérek) néven ismerjük őket.

Építőmestereik, kőműveseik, kőfaragóik már Nagy Károly alatt olyan magas szinten gyakorolják mesterségüket, hogy Eginhard, Jumièges apátja és történetírója Aachenben bizánci stílusban felépíttethette a Nagy Károly-kápolnát, mégpedig nem is akárhogyan, mert az épület az idők próbáját kiállva mind a mai napig fennmaradt.

Az embert nem hagyja nyugodni a kérdés: vajon amikor Nursiai Szent Benedek megalapította Monte Cassinó-i kolostorát és belefogott a civilizáció újjáépítésébe, *tudta-e,* hogy mindebből Chartres fog kinőni? Micsoda határozott, pontos és bölcs akarat irányította hát a világot nyolcszáz éven át, vagy talán még tovább?

Miféle akarat volt ez valójában? Hiszen nyugaton a görög, a római és a bizánci tudomány nem volt elég mindehhez. Szent Benedek 547-ben halt meg, hét évvel Szent Kolumbán születése után. Szent Benedek az antikvitás kincsestárát nyitotta meg a kereszténység előtt – Szent Kolumbán a kelták kincseit tárja eléjük.

Szent Kolumbán írországi keresztény volt. Írország igen korán eljutott a kereszténységhez, és valószínű, hogy a római császárok, majd pedig a „keresztény” barbárok erőszakos beavatkozása nélkül ez történt volna a kelta druidák valamennyi országában. Nyugodtan mondhatjuk, hogy Róma és I. Klodvig keresztényeinek sikerült elvenniük Gallia kedvét a kereszténységtől.

Írországnak sem Rómával, sem a barbárokkal nem volt dolga, s így már érthető, miért tudta minden különösebb nehézség nélkül befogadni a kereszténységet.

A druidákról nagyon keveset tudunk. Feltételezhető azonban, hogy azért tudták ilyen zökkenőmentesen befogadni a kereszténységet, mert annak szellemisége közel állt eredeti vallásukhoz. Egyáltalán nem lepte meg őket az „új” kinyilatkoztatás, amelyet az új korszak hajnalán egyébként is vártak. Nem volt tőlük idegen sem az isteni egység, sem a világegyetemet teljes egészében magában foglaló, öröktől fogva létező Isten, sem a három személyben egyesülő istenség, sem a Szűz által világra hozott Isten gondolata (Merlint is egy Szűz hozta a világra). Ugyanez mondható el a testet öltött Isten, a keresztre feszített Istenember szimbólumáról, a feltámadásról és a lélek halhatatlanságáról.

Szent Benno a halála előtt így kiáltott fel: „Látom a Szentháromságot, Pétert és Pált, a druidákat és a szenteket…”

A kelták – druidáik vezetésével – szinte a kereszténység elébe mentek. Lelkesedésüket azonban hamarosan kiábrándulás követte, mert a kereszténység a germán királyok és püspökeik kezében a szolgaság eszköze lett. Írország, amelyet elkerült a római hódítás és a barbárok támadása, keresztény maradt, de sajátos „druida módon”.

„Szent Kentigern – mondja egy angol szerző – számos druida hagyományt életre keltett, és egy időben teljesen úgy viselkedett, mint egy druida…”

Ugyanez a szerző azt mondja Diarmuid Mac Cerbhail királyról, hogy félig druida, félig keresztény volt.

Egyáltalán nem meglepő tehát, hogy a kereszténység „druida” koncepciója Írországból terjedt el. Galliába elsősorban Szent Kolumbán közvetítésével érkezett, támogatója pedig egy bencés pápa, I. Gergely, Nagy Szent Gergely volt.

600-ban Szent Kolumbán megalapítja az ionai kolostort…

Reguláját nem ismerjük eléggé. Valószínűleg közel állt Szent Benedekéhez, de valamivel aszketikusabb volt. Kár, hogy keveset tudunk róla, mert sokat tanulhattunk volna belőle a druidák vallásáról. Szent Kolumbán ugyanis druida volt; druidák nevelték föl.

Írországban legalábbis annak tartják. Őt hívják a szigetre, hogy igazságot tegyen, amikor a király összeütközésbe kerül a filikkel, az írországi bárdok

rendjével. Az ilyesfajta döntőbíráskodás jellegzetesen a druidák feladatai közé tartozik.

Galliában 600 körül megalapítja még Anegay-t, Luxeuilt és Fontaine-t.

Szent Kolumbán sokat utazik. Rómába megy, hogy meglátogassa Gergely pápát, felkeresi a Monte Cassino környékén élő lombardokat, Fríziában, valamint a Mosel és a Rajna mentén is megfordul. Talán az Ige utasa ő is…

A bencés rend Itáliában született. Szent Kolumbán rendje Írországból ered. Első pillanatra meglepő lehet tehát, hogy a két rend párhuzamos fejlődésének és későbbi egyesülésének elsődleges színtere Gallia.

Valójában nincs ebben semmi meglepő. Itália déli része bizánci befolyás alatt áll, és keleti hatások érik. A belharcok dúlta Róma darázsfészekre hasonlít, és nem spirituális kérdések foglalkoztatják.

Az írországi kereszténység ingadozik a vallás „római” elemei és egy letűnt korszak ősi kultuszának öröksége között.

Nagy-Britannia a szász betörések korszakát éli. A szászok, mihelyt kikeresztelkednek, megpróbálják (mint egykor I. Klodvig) a szász papság uralma alá vonni a brit egyházat. Szent Ágoston 601-ben megalapítja a canterburyi kolostort. Brit szerzetesei nem hajlandók az új angolszász egyháznak engedelmeskedni, ami oda vezet, hogy az angolszász hadsereg 617-ben, a kerleoni csatában lemészárol ezerkétszáz brit szerzetest.

Ezzel közel egy időben a skót szerzetesek követelik az angolszász papságtól való teljes függetlenséget.

Galliában a terület tiszta. Mindent leromboltak. A pusztulást túlélő hagyományok közül egyik sem elég erős ahhoz, hogy vezető szerephez juthasson. Róma és a klerikális hatalomért folyó marakodás kellő távolságra van. Végül pedig, a hatalom korántsem egységes és szilárd, és így nem nehéz bújócskázni királyságok, hercegségek, grófságok között.

A bencés rend vezetése pedig ötszáz éven át bújócskát fog játszani.

590-ben egy bencés szerzetest választanak pápának. I. Gergelyt, Nagy Szent Gergelyt, az első gregorián szertartás megteremtőjét.

Gergely pedig Szent Benedek és – részben – Szent Kolumbán örökébe lép.

Gergely a gregorián szertartásba beillesztette a kelta egyházi rituálé bizonyos részeit, és ezt a kelta örökséget Monte Cassino szerzeteseinek zenei matematikájával, valamint Dávid zsoltáraival ötvözte.

És ezzel kirajzolódik előttünk az a három alap, amelyekre felépül majd a nyugati civilizáció: a krisztusi kinyilatkoztatás, az antik tudomány és a kelta hagyomány.

A krisztusi kinyilatkoztatással jelentős héber örökség is érkezik, amelynek szerepe később fokozatosan csökken. Míg az első századok zsidó-keresztény egyháza azt követelte, hogy a zsidó törvényeken jottányit se változtassanak (ez alól a körülmetélés sem volt kivétel), a középkori egyház legfeljebb az evangéliumokra és Szent Pálra hivatkozott.

A görög hagyomány viszont újra megerősödik, és – elsősorban a córdobai és toledói iszlám iskolának köszönhetően – egyre szélesebb körökben terjed.

A kelta hagyomány mindenhonnan visszhangzik – az anyaggal való, akár első találkozás feléleszti az ősi emlékeket. A kövek népe visszatalál ősei valamiféle kőbe vésett mágiájához.

Szent Gergely, aki belekezd e szintézis megalkotásába, kivételes intelligenciáról és legalább ilyen rendkívüli jövőbe látó képességről tesz tanúbizonyságot. Jelentős szerepet játszott a középkori civilizáció felvirágoztatásában.

Túlságosan bölcs ahhoz, hogy ne tudná: a druidák vallása és bencései kereszténysége között nincs lényeges különbség. Akár egymás mellé is lehet állítani a kettőt úgy, hogy szellemükön mit sem változtatunk – csak a külső formát kell kissé átalakítani.

Hogy e szintézist megteremtse, megalkotja a gregorián szertartást, amely leírhatatlan varázserővel hat az emberekre. És munkájához Szent Benedek tudós szerzeteseit hívhatja segítségül.

Ők lesznek misszionáriusai a barbár vezérek, a nem kevésbé barbár püspökök és a szinte vademberként élő nép körében.

Civilizátorait Galliába küldi.

Egyik legnagyobb erénye az volt, hogy belátta, a nyers erőszak értelmetlen. Ezáltal szembehelyezkedett a pannon Mártonnal, aki galliai tevékenykedése során leromboltatta a druida templomokat és megsemmisíttette a szent köveket.

„Úgy határoztam – mondja Szent Gergely –, hogy nem döntjük le az istenek templomait, csak a bálványokat.”

Márpedig sem a druidáknak, sem a keltáknak nem voltak bálványaik, és Szent Gergely ezzel tökéletesen tisztában volt. Bálványaik legfeljebb a

rómaiaknak lehettek. Ezek ledöntése pedig a gall lakosság körében igazán nem okozott semmiféle sérelmet.

A gallok vallásában nem voltak bálványok, csak úgynevezett szent helyek, amelyeket elnagyolt emberi vonásokat mutató fák vagy kövek jelöltek. E szent helyek elfogadása egyértelműen azt jelentette, hogy a druidák vallása beépülhet a katolikus egyházba. A szerzetesek Galliában a szent helyeken telepedtek le.

Misszionáriusként maradtak ott, hogy civilizálják az uralkodókat, visszatereljék a vallás útjára a papságot, és tanítsák a népet.

Miért ne néznénk szembe a tényekkel? A bencés kolostorok átvették a druida testületek szerepét: ők lettek a szertartás őrzői, a hatalmasok tanácsadói és a nép tanítói.

Mindezt több száz éven át vitték véghez, állhatatos akarattal és bámulatra méltó találékonysággal.

A szerzeteseknek szembe kellett szállniuk a püspökökkel, akik mindenáron irányítani akarták őket. Védekezniük kellett a királyok és a nagyurak ellen, akik maguk akarták kinevezni az apátokat, hogy a javadalmakat megtarthassák.

Tudták, hol kell beadni a derekukat, hol kell tartani állásaikat, és készek voltak sorsukra hagyni a „kommendába”[21] adott apátságokat.

Az apátságok mindig ugyanazt a fejlődési utat járják be: megművelik a földeket, építkeznek, tanítanak. Minden szerzetesházból „iskola” lett, amelyben földműveseket, kőműveseket, ácsokat, különféle mesterembereket és klerikusokat képeztek. E klerikusokból kerülnek majd ki a földesúri birtok hivatalnokai és a nép első „tanítói”.

Érdemes végigkövetni, hogy a történelem folyamán – a politikai vagy katonai eseményekkel párhuzamosan – hogyan választ magának más és más székhelyet a rend „központja”.

Mindig – *mindig* – a király hatalmi körzetén kívül.

A rend bölcsei békében kívánnak dolgozni, saját apátjaikkal, nem pedig azokkal, akiket a hatalom erőszakol rájuk.

A „központ” Latranból – I. Gergely utasítására – Fleury-sur-Loire-ba teszi át székhelyét, vagyis Franciaország, Burgundia és Aquitánia metszéspontjába.

Tulajdonképpen határvidékre költözik.

Amikor a fleuryi apátságban tűz ütött ki, a szerzetesek elsőként azokat az értékes kéziratokat helyezték biztonságba, amelyek a kor legteljesebb klasszikus gyűjteményét alkották.

Amikor a frank királyok átkelnek a Loire-on és visszaszorítják Aquitánia határait, a „központ” elhagyja a vidéket. Burgundiába költözik, ahol – reményei szerint – megértőbb uralkodókra talál. A „központ” valószínűleg Saint-Seine-be kerül.

Az biztos, hogy a Karoling-uralom elől menekülő Witiza apát Saint-Seine-ből megy át Katalóniába, a Montpellier közelében található Aniane-ba, ahol fölveszi a Benedek nevet. Ő lesz Aniane-i Szent Benedek.

A két, egymáshoz közel álló rend, Szent Benedeké és Szent Kolumbáné itt végleg összeforr: Aniane-i Szent Benedek közös regulában egyesíti őket. A szabályok alkalmazását azonban mindenütt a területen illetékes apátra bízza.

Kis idővel később a „központ” továbbköltözik Glanfeuilbe, majd – a normann fosztogatók elől menekülve – Saint-Savin-sur-Gartempe-ba, s végül Saint-Martin-d’Autunbe (880).

Innen Berno, aki több, mint kilencszáz értékes kéziratot vitt magával, a székhelyet áthelyezte a Jura vidékén fekvő Gignybe. Nem maradt ott sokáig, hamarosan visszatért és 12 szerzetesével azon a területen telepedett le, amelyet III. Károly burgundiai király adományozott Clunynek.

A rend „központja” egészen a keresztes hadjáratokig Clunyben marad.

7. Cluny

Cluny a X. század elején a bencések egész addigi működésének betetőződését jelenti. Összegyűjtötték a múlt örökségét: az anyagot megrostálták, és elhagyták belőle azt, ami „nem volt megfelelő” a számukra.

A héber ágból kizárólag Mózest, Dávidot és Salamont fogadták el. A többi zsidó írást ezentúl legfeljebb mint tanító példázatokat használják fel. Az evangéliumokat nehezen fogadták be a nyugatiak, akik főleg Szent Pálra hagyatkoznak, illetve a „filozofikus elmék” Szent Jánosra.

A Szent Benedek által összegyűjtött görög ág, amely muzulmán glosszákkal, szövegkiadásokkal egészült ki, főleg Püthagorasz és Platón hatását mutatja. A laikusok számára könnyebben befogadható Arisztotelész csak a XIII. századtól kezdve szorítja háttérbe őket.

A nép körében rejtve továbbhagyományozott kelta ág olyan keresztény druidák közvetítésével érkezett, mint Pelagius (akiről nem szabad megfeledkeznünk), Patrik, Kolumbán és később Malakiás. Lényegében ez jelenti az „alapanyagot”: a dolmenből[22] katedrális lett, ahogy a Fekete Szűzből Miasszonyunk.

Mindebből olyan tudomány születik, amely kétségkívül materialista (Cluny, Jumièges, Tournus, Moissac apátságai nem légvárak!), de túllép a pusztán intellektuális tudáson.

Megszületett a keresztény hagyomány. A nyugati keresztény civilizáció szilárd alapokon áll.

Az építkezés következik.

Gignyből Berno apát, aki útipoggyászában értékes kéziratokat hoz magával, tizenkét szerzetessel olyan területre költözik, amelyet 910-ben III. Károly burgundiai király adományozott a rendnek. Tizenketten vannak, ahogy tizenkét törzse volt Izraelnek és tizenkettő Izmaelnek, ahogy tizenketten voltak a tanítványok, és ahogy tizenkét csomó van a druida ölmértéken…

Clunybe mennek.
Egy erdőbe.
„Clunyvel – mondja Chaume apát – Burgundia újra visszakapja azt a szervező szerepet, amelyet a VII. században játszott, amikor a görög–római civilizáció védelmének feladatát vállalta magára.
Clunyvel valami egészen más érkezik Burgundiába…
„Witiza (Aniane-i Szent Benedek) öröksége – mondja Dóm Berlière –, amelyet Berno hozott Clunybe, e kolostort egy nagy hagyomány letéteményesévé teszi: két évszázadon át valamiféle új Monte Cassino lesz. Otthon azoknak, akik a kolostori hagyományokban kívánnak elmélyedni, és ugyanakkor olyan cselekvési központ is, amely a kereszténység egészére hatni tud.”[23]
III. Károly burgundiai király adománylevele kimondja, hogy „a kolostorban kivételes buzgalommal kell irgalmat gyakorolni a szegényekkel, szűkölködőkkel, látogatókkal és utazókkal”.
932-ben XI. János pápai bullában tudatta Odóval, Cluny második apátjával: „Azt kívánjuk, hogy kolostora – minden tartozékával együtt – bármiféle királyi, püspöki, grófi hatalomtól független legyen.”
939-ben egy újabb pápai bulla Clunyt egyértelműen a Szentszék alá rendeli: *ad tuendum non ad dominandum,* ami azt jelenti, hogy Cluny ügyeibe még a pápa sem avatkozhat bele.
999 körül, Odiló apátsága alatt és bizonyára a világi papsággal való összeütközések következtében V. Gergely pápa újra leszögezi: „Kimondjuk, hogy egyetlen pap sem lépheti át e tiszteletre méltó kolostor kapuját, nem szentelhet fel diakónusokat, sem templomot, és nem celebrálhat misét, ha nem a kolostor apátjától kapott meghívást.”
1027-ben XIX. János megtiltja, hogy az apátságot kiátkozzák, vagy kiközösítsék.
Ezeket a kiváltságokat természetesen az akkoriban sokszor a bencések közül kikerülő pápák adományozzák a burgundiai hercegek vagy a mâconi grófok támogatásával – egyes püspökök nemtetszése ellenére. (Ugyanezen kiváltságokban később a templomos rend is részesül.)
Ezekre az elővigyázatossági rendelkezésekre nyilván azért volt szükség, hogy Cluny munkáját semmi ne zavarhassa meg. Korlátlan mozgásszabadságot szeretne, és meg is kapja olyannyira, hogy – a

burgundiai hercegek beleegyezésével – mentesül minden politikai kényszer alól.

Egyre jelentősebb befolyásra tesz szert. Ezt egyrészt saját tekintélye, kisugárzása, másrészt a kereszténység egész területén szétszóródó leányintézményei biztosítják.

Több, mint 1300 kolostor tartozik az Odó által átdolgozott új clunyi regula alá.

Ez a regula tovább csökkenti a klerikus szerzetesek kötelező kétkezi munkáját: „a különféle mesterségeket, amelyekre egy ilyen nagy apátságban feltétlenül szükség van, és a mezőgazdasági munkákat a laikus barátokra *(laici monachi),* a földművesekre és a jobbágyokra hagyják.”[24]

A klerikus szerzetesek az ügyintézésnek, tanulásnak, olvasásnak, kalligráfiának, miniatúrakészítésnek, építészetnek, szobrászatnak, festészetnek szentelik életüket.

Cluny – a korabeli viszonyok között – hatalmas földterületekkel rendelkezett, amelyeken az irányítás vagy legalábbis a tulajdonjog továbbra is a kolostor kezében marad, de a mezőgazdasági munkákat világiak végzik. Már nem a szerzetesek művelik meg a földet. Csak a betanítás feladatát vállalják.

Szerepüket később a templomos rend veszi át.

A kolostorokban a kézművesipar szinte minden válfaját művelik. Némelyikük, mint például Cluny, az anyaintézmény, valóságos várossá növi ki magát.

A mesterségek tanítását olyan magas szinten gyakorolják, hogy a kézművesek, amikor már félelem nélkül elhagyhatják a kolostort, kivételesen felkészült mesterekből álló testületekbe tömörülnek.

A hagyományos építészeti ismereteket Cluny és leányintézményei esetében használták fel először egyházi épületek megalkotásához.

Cluny első templomát Berno apát kezdte építtetni 915-ben.

Fél évszázaddal később kezdtek hozzá Cluny második templomának építéséhez, valószínűleg Aymar apátsága alatt. A templom „az egyik első, ha nem a legelső példája annak a típusnak, amelyet Lefèvre-Pontalis »bencés tervnek« keresztelt el.”[25]

E bencés terv alapján később még nagyon sok templom épült fel: e szerint készült a Mont-Saint-Michelen álló templom is, amelyet 1023-ban kezdtek

építeni.

Cluny, miután rátalált egy harmonikus építészeti megoldásra, igyekszik minél jobban felhasználni és minél szélesebb körben terjeszteni felfedezését.

Talán ez is a tanítás része.

Ezzel kapcsolatban Volpianói Vilmost kell megemlítenünk, azon kevés építőmesterek egyikét, akinek a neve fönnmaradt.

Volpianói Vilmos (Guglielmo da Volpiano) olasz származású szerzetes építőmester egészen biztosan megfordult Clunyben, és talán részt vett Cluny második templomának munkálataiban. Ő építette fel a dijoni Szent Benignus-templomot, amelynek – mint mondják – apátja volt.

Normandia lerombolása után a vidék lakói hozzákezdenek az újjáépítéshez; és a munkálatokat Volpiano irányítja.

Ő építi újjá Fécamp-t 1003-ban és Bernay-t 1013-ban. Tanítványai pedig felépítik a bec-hellouini kolostort (1034) és a jumièges-i apátságot, valamint két apátságot Caenban – az egyiket férfiak, a másikat nők számára.

Volpiano, ez a Burgundiában képzett olasz, Cluny tudását viszi magával, de az ottani formákhoz nem ragaszkodik. Nem épít burgundiai stílusban Normandia földjén, normandiai ég alatt. Normann stílust teremt. Építőművészete az ottani földhöz, égbolthoz, a neusztriai lakosság szelleméhez alkalmazkodik. Meg a felhasznált anyaghoz.

Fel kell hívnunk a figyelmet arra a lenyűgöző alkalmazkodási képességre, amelyről az aquitániai, az auvergne-i vagy a Loire menti romanika tanúskodik.

Clunynek alapelve volt, hogy az épületnek a környezethez kell alkalmazkodnia (ezzel szemben Eginhard bizánci stílusban építette meg az aacheni székesegyházat).

Volpiano tanítványai ott lesznek a Nyugat legnagyobb építőmesterei között. Ők – vagy az ő szellemi örököseik – teremtik meg az egész angol gótikát.

Cluny gyakorlatilag száz év alatt megteremti a Nyugat egyházi építészetét. 1088-ban I. Hugo (Szent Hugo) hatalmas vállalkozásba kezd: a rend érseki templomait kívánja újjáépíttetni. A munka közel harminc évig tart.

„Az apátság a legkülönbözőbb vidékekről gyűjtötte össze a nagy mű megalkotóit. Cluny nagy családjának legügyesebb szobrászait,

legtehetségesebb festőit állította munkába.”[26]

A mesterek tehát készen állnak.

Itt az ideje, hogy tisztázzunk valamit: a bencés rend úgy gondolta ki, tervezte meg és építette fel a romanikát, mint a szerzetesek templomát.

E templomban csak a beavatottak gyűlnek össze. Egy civilizáció felépítéséhez ez nem elég. Olyan épületre van szükség, amely közvetlenül képes hatni a tömegekre is.

Még rituálé nélkül is.

S e téren a kolostori romanika nem juthatott tovább. Ahhoz, hogy az épület közvetlenül hatni tudjon, szükség van bizonyos törvények ismeretére. A kő *felhasználásával* kapcsolatos ismeretekre, amelyekkel egyes dolmenek megépítői, bizonyos egyiptomi és görög emlékművek megépítői, Salamon templomának megépítői rendelkeztek.

Héraklész a Heszperidák kertjébe ment, hogy az aranyalmákat megkeresse, Iaszón az aranygyapjú, Mózes a törvénytáblák keresésére indult.

A Törvényt a frigyláda őrzi.

A frigyláda Jeruzsálemben van…

A mesterek készen állnak.

A bencés Pierre de Molesmes megalapítja Cîteaux-t.

1096-ban II. Orbán pápa (Odó, Odon de Lagery, Cluny egykori perjele) megindítja a keresztes háborút.

8. A keresztes háborúk

A keresztes háborúk gondolatát elsőként II. Szilveszter vetette fel, az ezredév pápája, aki a *treuga Dei* (Isten békéje) elrendelésével megálljt parancsolt az okkal, ok nélkül egymás torkának eső nemesek marakodásának. II. Szilveszter pedig valaha Gerbert néven volt bencés szerzetes.

Ez a pápa sok szempontból igen különös figura, akire az egyház valójában némi gyanakvással tekint.

A fiatal pásztor, akiből Saint-Géraud-d’Aurillacban novícius lett, kivételes képességekkel volt megáldva a matematika és a fizika terén. Egy történet szerint, amikor az aragóniai herceg ellátogatott Aurillacba, a perjel megkérdezte tőle, hogy vannak-e az országában olyanok, akiktől a fiatal Gerbert többet tanulhatna, mint tőlük a kolostorban.

A herceg igenlő választ adott, és a novíciust magával vitte Hispániába.

Spanyol egyetemekre került, ami akkoriban egyértelműen arab vagy zsidó egyetemet jelentett Toledóban vagy Córdobában. A Nyugat neki köszönhetően ismeri meg az arab számrendszert és valószínűleg az algebrát is. Kiváló csillagász volt. Kidolgozott egy asztrolábiumot, és armilláris gömbjei, amelyekkel a csillagok mozgását szemléltette, kiváltották diákjai csodálatát.

Egy Glaber nevű tanítványától ránk maradt leírás a holdfogyatkozásról bizonyítja, hogy igen sokat tudott a Naprendszer működéséről.

Jelentős mértékben hozzájárult a korabeli orgonák tökéletesítéséhez is.

Bár békeszerető volt (mint azt a *treuga Dei* is bizonyítja), mégis ő veti fel elsőként a keresztes hadjárat gondolatát, amelyet aztán – száz évvel később – II. Orbán pápa fog meghirdetni.

Nem valószínű, hogy II. Szilveszter a muzulmánokkal akart volna háborúzni, de ha így lett volna, a spanyolországi muzulmánok sokkal közelebb voltak, mint a palesztinaiak.

A Szentföld érdekelte; és bizonyára többet látott Jeruzsálemben, mint valamiféle szent helyet, a világ középpontját. E tudós, e rendkívüli szellemi

képességekkel megáldott ember megértette, mit jelenthetnek a törvény táblák, amelyeknek talán a muzulmán civilizáció is sokat köszönhet.

Annyi biztos, hogy 1000-ben (II. Szilvesztertől kezdődően) Jeruzsálem már bencés célpontnak számít. E célpontot azonban csak akkor fogják egyértelműen kijelölni, amikor már minden készen áll.

Cluny ezt az előkészítő munkát vállalta magára… A kronológia azonban meglepő tanulságokkal szolgál.

A bencés rend, bármilyen volt is a regulája, mindig gondosan ügyelt arra, hogy szellemi központja távol legyen a frank királyok hatalmi övezetétől; szívesebben bízták magukat az aquitániai, katalán, burgundiai uralkodókra, mintsem I. Klodvig utódaira.

Úgy gondolták vajon, hogy a frankok képtelenek a civilizáció befogadására? Elképzelhető, hiszen a frank királyok sem szellemi kiválóságukkal, sem erkölcsi erényeikkel nem fényeskedtek.

Cluny megalapításával közel egy időben azonban történik valami, ami sok szempontból alapvető változást hoz: a normannok immár több, mint száz éve pusztítják a nyugati tartományokat, és néha még beljebb hatolnak. 913-ban III. Károly, Franciaország királya Neusztria egy részét átengedi a norvég Rolf Gangernak, más néven Rollónak, aki olyan óriás termetű volt, hogy gyalog kellett járnia, mert nem volt ló, amely a súlyát elbírta volna.

A norvég Rollo nem az Ukrajnán túli területekről származott; az ottani germánok nem mentek el Norvégiáig. Rollo és csapata kelta volt, akár az ősi skandinávok:

„Az ősi északskót költeményekből megtudhatjuk – mondja Michelet –, hogy a skandinávok ismerték a druida rítusokat, és a brit druidák veszély esetén tőlük kértek segítséget.”[27]

Felvették a kereszténységet, de nem azért, hogy – mint I. Klodvig – hasznot húzzanak belőle. Lerombolták az apátságokat, de újakat építettek a helyükre. Ezek között volt Le Bec-Hellouin. Itt tanult az egész normann ifjúság, köztük Hauteville-i Tankréd cotentini nagyúr fiai.

És most ámuljunk el azon, hogyan követik egymást az események.

Le Bec-Hellouint 1034-ben alapították.

1042-ben Hauteville-i Vilmos, Tankréd fia elfoglalja Apúliát.

1059-ben Hauteville-i Robert Guiscard Apúlia és Calabria hercege lett. 1060-ban elfoglalja Messinát. 1082-ben az Alexiosz Komnenosz felett

aratott durazzói győzelemmel végleg kiűzi Bizáncot Itáliából. 1085-ben Siracusában van. 1090-ben Máltán.

VII. Gergely pápa, a naptárat megreformáló tudós, Canossa pápája, aki valaha Hildebrand néven volt bencés szerzetes, minden erejével támogatja a normann uralmat Dél-Itáliában.

1096-ban II. Orbán bencés pápa meghirdeti az első keresztes hadjáratot.

Így már érthető, miért volt szükség a jeruzsálemi út „felderítésére”, és miért találtak oly kedvező fogadtatásra az „indulási bázisokat” elfoglaló normann hódítók.

Eközben a Le Bec-Hellouinben oktató bencés szerzetes, Lanfranc sugallatára a normannok 1066-ban meghódítják Angliát. Mintha a Nyugat hátorszságát akarták volna biztosítani a szászok ellen, akiktől éppúgy tartottak, mint a frankoktól. És a kerleoni szerzetesek lemészárlása után talán nem is ok nélkül.

Különös egybeesés: egy normann indul először felderítő útra.

Egy normann kalandor, a Nápolyi Királyságból érkező Roussel de Bailleul a bizánciak szolgálatába áll, és csapatával 1073-ban meghódítja Lycaoniát és Galatiát. Bizánc megretten a hadvezér sikereitől, és a szeldzsuk törököket hívja segítségül ellene, akik le is győzik Szofón hegyén. (Ezek után érthető, hogy a keresztesek némiképp bizalmatlanok voltak a konstantinápolyi császárokkal…)

Ugyanebben az időben a szerzetesek a keresztény Örményországban is tevékenykednek, mintha ott is szellemi bázist szeretnének teremteni maguknak. Ezt el is érik.

Mennyi egybeesés, és mindig Szent Benedek rendje áll a középpontban…

Végül ott a keresztes hadjárat: olyan sikeres reklámkampányról van szó, amelyet ma is bármely szlogengyáros vagy politikai propagandista megirigyelhet.

Ne feledjük, hogy nincs sajtó, a közlekedés nehézkes, a kommunikáció szinte lehetetlen.

Világos, hogy a néhány tízezernyi bencés megtette, ami csak tőle telt, mindenki a maga kis zugában… De akkor is!

A vállalkozásba eredetileg a nemeseket, a „várbelieket” kívánták bevonni. Háborúról van szó, a háború pedig kizárólag a nemesség osztályrésze. Jobbágyok, parasztok, közemberek nem használhatnak, még csak nem is tarthatnak fegyvert.

A parancs így szól: Szabadítsátok fel a szent helyeket!
Erre égi parancs jogosít fel: „Ez Isten akarata!”
Titokban persze másról sem beszélnek, mint zsákmányról, kalandról, meghódítandó királyságokról, megszerzendő földbirtokokról.
Öntudatlanul mégis valamiféle mágikus vállalkozás részeseinek érzik magukat. Talán ugyanaz a kollektív mágia ez, amely Brennus keltáit Róma, Delphoi, Anatólia útjaira vezette.
Mit sem veszített varázsából az ősi mágia! Talán túlságosan is erős ez a varázs! Harcosokat akartak: megkapták, de rajtuk kívül fegyvertelen, képzetlen, felügyelet és vezérek nélküli tömegek is útnak indulnak. Még a gyerekek is csapatostul kerekednek fel. Sem a közemberek, sem a gyermekek nem térnek vissza.
Utánpótlásban azonban nincs hiány, és a harci nép meghódítja Jeruzsálemet.

A város nehéz ostrom után, az 1099. július 14-én és 15-én lefolyt, kivételesen véres ütközet végén került a kezükre.
A város bevétele két szakaszban történt. Először a falat foglalták el, a védők eközben Salamon egykori templomának „teraszára” özönlöttek vissza, melyet akkoriban Haram as-Sharifnak hívtak.
Ezen a dombon két mecset magasodott: a *Kubbat al-Aksza* (a boldog), amelyet Omar emelt 637-ben, és a *Kubbat asz-Szahra* (Sziklamecset), amely később *Templum Domini* néven vált ismertté.
A Sziklamecset meredek sziklára nyíló, nyolcszögletű építmény volt (és az ma is, mert azóta is áll), közepén kis kupolával.
A hely kivételesen szentnek számít – a zsidók körében azért, mert itt állt Salamon temploma, a muzulmánoknál pedig azért, mert itt áll az a szikla, melynek tetejéről az álomba merült Mohamed Allah egébe emelkedett.
A város utolsó védői itt gyűltek össze, és ádáz küzdelmet vívtak a támadók ellen. Az *Histoire anonyme de la croisade* (A keresztes háború ismeretlen szerzőtől származó története) így írja le a harcot: „A városba bejutva zarándokaink addig üldözték és mészárolták a szaracénokat, mígnem azok – Salamon templomához érve – rendezték soraikat, s olyan ádázul küzdöttek egész álló nap, hogy a Templom csak úgy patakzott a vértől.” Türoszi Vilmos szerint „még a mecsetben is akkora vérfürdő volt, hogy a mieink bokáig jártak a vérben”.

A vérengzés az egész városban hihetetlen méreteket öltött; a kegyetlenkedés odáig fajult, hogy a keresztesek a zsidókat bezárták a zsinagógába, majd rájuk gyújtották az épületet – mint mondták, bosszúból, mert a zsidók néhány évvel azelőtt rész vettek abban a mészárlásban, amelynek során a fátimidák legyilkolták a város keresztényeit, és megöltek egy pátriárkát.

A keresztes hadjárat – minden vérontás és kegyetlenség ellenére – elérte célját: a keresztények elfoglalták Jeruzsálemet. Egyházi célkitűzés volt ez, és a sereget kísérő latin papság – amely hagyta, hogy Boulogne-i Baldvin saját területéhez csatolja az Edesszai Grófságot, Tarentói Bohemund pedig az Antiochiai Hercegséget, Jeruzsálemet azonnal egyházi területnek kiáltotta ki. A bárók ebbe nem egyeztek bele, és Godefroy de Bouillon lotaringiai herceg mögé sorakoztak föl, aki azt mondta, nem fogadhatja el a koronát ott, ahol Krisztus töviskoszorút viselt.

Felvette a „Szent Sír oltalmazója” címet, és Salamon egykori templomának helyén telepedett le, ott, ahol az ostrom során olyan ádáz küzdelem folyt.

Unokaöccse, II. Baldvin 1118-ban a Templom kilenc szegény lovagjának adja át a területet.

Mindeközben Harding Szent István cîteaux-i apát arra készült, arra készítette elő rendjét, hogy megfejtsen egy hamarosan odaérkező szent iratot…

A királyok hiába csatároznak egymással, a történészek hiába hiszik, hogy ilyen vagy olyan, egyenes vagy oldalági trónörökösödés döntő fordulat volt a történelem menetében. A civilizáció e királyoktól függetlenül folytatja útját, ha lehet, az ő segítségükkel, ha nem, hát nélkülük.

Ami pedig a keresztény civilizáció szempontjából fontos, azt hosszú, fáradságos munkával Clunyben készítették elő, Cîteaux-ban folytatják, Clairvaux-ból indítják útjára, és az egész keresztény Európát átfogó templomos rend használja fel.

9. A templomos rend

A templomos rend a Nyugat civilizációs törekvéseinek betetőzését jelenti, olyan tetőpontot, amelyet nagyon hosszú időn át készítettek elő. Küldetését nyugaton kell betöltenie – a Szentföld védelme inkább csak *eszköz* –, a lovagi próbán kívül a hatalomszerzést is szolgálja, hiszen a rend „reklámjának" sikerét elsődlegesen ez a „védő szerep" biztosítja. Ezért érkeznek adományok, ami bizonyára nem így történne, ha a templomosok fölfednék valós – nyugaton betöltött – szerepüket.

Egyébként, mint Marion Melville megjegyezte, a regula sehol sem tesz említést a templomosok első hivatalos küldetéséről – a zarándokutak őrzéséről… Szent Bernát megfeledkezett volna róla? Legfeljebb a világi lovasságot biztatja, hogy álljon be a templomosok seregébe. Az viszont világosan kiderül a regulából, hogy a templomos rend átvállalja magára azokat a világi feladatokat, amelyeket addig a kolostorok láttak el.

Miközben a templomosok regulája lehetővé tette, hogy a rend földekkel és házakkal rendelkezzen, valamint emberekkel, akik a földet megművelik, Szent Bernát saját rendjének megtiltotta, hogy további földeket, házakat vagy embereket fogadjon el.

A bencés apátságok egyébként fokozatosan át is engedik földterületeiket a templomosoknak, és e folyamat csak a templomos rend lerombolásával ér véget.

És egyre inkább a templomosok biztosítják a kézművesek és építőmesterek védelmét, akik a rendházhoz tartozó területeken élnek, és a rend közbenjárására később királyi szabadságjogokat kapnak.

A világi hatalommal szemben már eddig is védték őket az egyházi privilégiumok, a pápa azonban külön kiváltságokat ad számukra a világi papsággal szemben, és ezáltal minden gyámságtól megszabadítja őket.

Az eredmény persze egyfajta állam az államban, ami magában rejti a hatalmi túlkapás veszélyét. Ezt valószínűleg a rendkívül szigorú fegyelem segítségével tudták elkerülni… meg azzal, hogy a rendbontókat bármikor Palesztinába küldhették harcolni.

Csakhogy e fegyelem betartatásához olyan emberekre volt szükség, akik képesek minden kísértést legyőzni magukban; és itt újra felvetődik az „irányító központ” kérdése.

Bár ez egyértelműen sehol nincs megfogalmazva, nyilvánvaló, hogy a templomos rend két csoportra oszlik: szerzetesekre és olyan világiakra, akik a szerzetesi vagy legalábbis katonai regula szabályai szerint élnek.

Így épül fel a szerzetes lovagok testülete – ők alkotják mindvégig a templomos rend magját.

A templomos sírok feltárása során a kutatók olykor csodálkozva tapasztalták, hogy a holttesteket koporsó nélkül, arccal a földnek temették el. Nem tudták eldönteni, vajon az alázat utolsó megnyilvánulásaként kell-e értelmezni e szokást, vagy bizonyos szúfi temetési szertartások átvételéről van szó.

A magyarázat egyszerű: a ciszterci szerzetesek temették (és temetik ma is) így halottaikat. A szerzetes holttestét ruhájánál fogva egy deszkára szegezik, és arccal a föld felé leeresztik a sírgödörbe.

Az ásatást végző kutatók *igazi* templomosok – vagyis szerzetesek – maradványaira bukkantak. Ők valamennyien átestek a noviciátuson, amelyet a regula kötelezően előírt, idejét azonban nem határozta meg, hanem a mesterek belátására bízta. Ez egyértelműen azt jelenti, hogy a szerzeteseknek beavatási szertartáson kellett átesniük; másképp pontosan meghatározták volna a noviciátus idejét.

A pert megelőző vallatások során egy idős lovag keserűen panaszolta el, hogy hosszú éveken át kellett várakoznia, amíg bekerülhetett a szerzetesközösségbe, és addig – mint novíciusnak – alantas munkákat kellett végeznie, bár született lovag volt.

E szerzetes lovagok közé egyébként nem csak a nemesi származásúak léphettek be, Szent Bernát írásaiból legalábbis ez derül ki.

Más szabályok vonatkoztak azokra a templomos lovagokra, akiket nem szerzetesnek, hanem katonának szántak; a seregbe csak azokat a nemeseket vették fel, akik jó családból és törvényes házasságból származtak. Helyzetük a rendben a laikus testvérekéhez hasonlított: néhány évig vagy életfogytiglan szolgáltak a rend kötelékében; nem tettek fogadalmat, de beiktatásukkor megígérték, hogy engedelmeskedni fognak, lemondanak személyes tulajdonukról, tiszteletben tartják a ház szokásait és előírásait, őrzik a Szentföldet, és – ami nem akármilyen feladatot jelentett – „soha

nem tartózkodnak olyan helyen, ahol egy keresztényt igazságtalanul és oktalanul elnyomnak”.

A szerzetesek és a világi lovagok egyforma öltözéket viseltek – avatatlan szem semmilyen különbséget nem láthatott közöttük; együtt harcoltak, együtt, vagyis ketten egy tányérból ettek, egyforma fegyvereik voltak, azonos parancsokat követtek, egyforma cellákban háltak, s látszólag azonos vallási és világi feladatoknak tettek eleget. Ilyen körülmények között érthető, hogy lehetetlen volt őket egymástól megkülönböztetni, és talán maguk a lovagok sem tudtak különbséget tenni egymás között – ettől függetlenül tény, hogy a lovagság egészén belül létezett egy beavatottakból, vezetőkből álló testület.

Bár a szerzetesek közé nagyon nehéz volt bekerülni, a katonákról ez már aligha mondható el, és Szent Bernát nem is tiltakozik ez ellen.

Olykor-olykor előfordult persze, hogy a katonák „káromkodtak, mint egy kocsis”,[28] tivornyáztak, hetvenkedtek, de a testületben – főleg a hadseregben – uralkodó rendkívül szigorú fegyelemnek köszönhetően többé-kevésbé kordában lehetett tartani őket. Egyébként pedig minden különösebb teketória nélkül kiadták az útjukat, ez történt például Floyrannal, Montfaucon egykori perjelével, akiből a per során az egyik fő feljelentő lett.

Így jelenik meg már kezdetben az a kettősség, amely a templomos rend egész szervezeti felépítését jellemezni fogja.

A lovagokon kívül a templomosoknak volt egy másik katonai testületük is, ennek tagjai a rendben szolgáltak ugyan, de nem voltak nemesek, és valószínűleg nem tettek fogadalmat; megtörténhetett azonban, hogy egy katonából novícius, majd szerzetes lett.

Akárcsak a lovagok, ők is lovon harcoltak (legalábbis Palesztinában), és majdnem ugyanúgy voltak felfegyverezve, de kevesebb lovuk volt.

A templomos házak intézői rendszerint katonák voltak, komturi címmel.

A templomosok regulája hovatartozás szerint kétféle öltözetet ír elő: a lovagok fehér, a katonák barna köpenyt hordanak.

1141-ben a pápa adományozza nekik a vörös keresztet, amelyet a bal vállukon viselnek: ezt láthatjuk a *Monuments de la Monarchie française* (A francia monarchia műemlékei)[29] című munka 2. kötetében (185.) vagy a

Templier en prière (Imádkozó templomos lovag) című képen, a Saint-Denis székesegyház egyik üvegablakán.

Milyen volt ez a templomos kereszt? Erről sokáig folytak viták, és ma sincs egyértelmű válasz a kérdésre. A lehető legkülönbözőbb formák merültek fel, de mivel máig nem alakult ki egységes álláspont e téren, feltételezhető, hogy nem *egy*, hanem *több* kereszt létezett.

Gondolhatnánk persze, hogy a kereszt formájának nincs igazán jelentősége. Aki ezt hiszi, nincs tisztában a szimbólum jelentésével – sem heraldikai, sem ezoterikus szempontból. A latin kereszt például, amelynek függőleges szára hosszabb, a keresztre feszítést jelképezi. Egy kínzóeszköz közvetlen megjelenítésével az anyaghoz szegezett istenséget szimbolizálja. Innen ered a gótikus templomok kereszt alakú alaprajza is.

A máltai kereszt, amelyet a nyolc mennyei boldogság keresztjének neveznek, a nyolc csúcspont geometrikus formájával a meditációt jelképezi.

A templomosok keresztje, amely – bár eltorzítva – a nagymesterek fegyverein és a pecséteken látható (valószínűleg ez volt a vállkereszt), a kelta keresztre vezethető vissza. Görbe vonalakból épül fel, és egyes ábrázolásokon ahhoz a talpas kereszthez hasonló, amely a portugál nyílt tengeri flotta vitorláin látható. S talán itt a kézzelfogható bizonyíték arra, hogy ez az „új lovagrend” a kelta lovagok örököse.

A templomosoknak valószínűleg lángnyelvekben végződő keresztjeik is voltak. Az ilyen kereszten a szárak a végükön szétfoszlanak, és olyanok, akár a kettéhasadt láng. A tüzet és a rubint összekapcsoló allegória egyértelműen alkímiai jellegű – a templomosok pedig egészen biztosan foglalkoztak alkímiával.

Elképzelhető, hogy a kereszteknek volt valamiféle megkülönböztető szerepük. Abból, hogy ki milyen keresztet hordott, a beavatottak rögtön tudták, milyen „titkos” rangot visel a rendben.

A keresztet eredetileg a vállukon viselték, és valószínűleg innen ered az a segélykérő mozdulat, amelyet a szabadkőművesek „eső hull a Templomra” néven ismernek: ilyenkor jobb kezüket bal vállukra helyezik, mintha a keresztet fednék be.

A rend történetének későbbi szakaszában a keresztet – az akkori előírásnak megfelelően – a katonák és a káplárok egyaránt a mellükön és a hátukon viselték, a fogadalmat tett szerzetesek azonban továbbra is hordták a vállkeresztet.

Curzon szerint a templomos rend a szerzetesek két csoportját foglalta magában: a kolostori szerzeteseket és a kézműves szerzeteseket, akiknek viszonyát a regula pontosan meghatározza.

Egyébként a templomos rend a maga egészében is két osztályra tagolódik.

Az elsőt a káplánok, a szerzetes lovagok, a rendben szolgáló világi lovagok, a katonák és a szerzetes mesteremberek alkotják.

A másikba a ház körüli szolgálatokat ellátó katonák és a gazdasági munkákat végző szolgák tartoznak.

Mindig ugyanaz a kettősség.

A kézművesek között patkolókovácsok, fegyverkovácsok, kőművesek, ácsok, posztókészítők stb. voltak, akik hadigépeket, fegyvereket, patkót, ruhaneműt készítettek, egyszóval mindazt, amire a hadseregnek vagy a gazdaságnak szüksége volt.

Egyik kommendatúrából a másikba költöztek át, akár a katonák, aszerint, mikor hol volt szükség a munkájukra. Elküldhették őket a Szentföldre, akár a katonákat, és be kellett tartaniuk a mindenkire kötelező fegyelmi előírásokat.

Bizonyára voltak közöttük hajóácsok és tengerészek is – bár ennek semmilyen dokumentumban nincs nyoma –, hiszen tudjuk, hogy a templomosoknak jelentékeny flottájuk volt.

A szolgák, jobbágyok és a gazdasági alkalmazottak alkotják a „háznépet”, rájuk vidékenként más és más szabályok vonatkoznak.

A templomos rend külső felépítése rendkívül összetett volt, és ma még nem ismerjük teljes egészében. A rend először is két egységre tagolódott, az egyik keleten volt, a másik nyugaton. Ezek – bár folyamatosan érintkeztek egymással – önálló rendszert alkottak.

Keleten a rend hadjáratot folytató sereg volt.

Nyugaton a civilizáció előmozdítása és a béke biztosítása volt a feladata.

Mindig ugyanaz a kettősség.

A képet tovább bonyolítja, hogy bár Hispániában és Portugáliában a muzulmánokkal való összetűzések ritkábbak voltak, mint Keleten, a rend mégis szigorú katonai életmódot folytatott. Portugáliában ráadásul kizárólag portugálok lehettek templomosok.

Az egység azonban mindvégig töretlen maradt, és ez vitathatatlanul annak az irányító központnak volt köszönhető, amely beavatott szerzetesekből állt:

idetartozott a nagymester, a vizitátorok és a különböző tartományok mesterei. Ők jelölték ki az általános politikai célkitűzéseket, és ők vigyáztak a regula, a fegyelem betartására.

A rend vezetője a nagymester. Korlátlan hatalmú vezér, aki – mint azt a regula kimondja – botot és vesszőt tart a kezében.

A botot a karddal, a vesszőt az ostorral szokták azonosítani. Tudjuk azonban, hogy a nagymester – méltósága jeleként – olyan botot tartott a kezében, amelyet *abakus*znak neveznek. A bot négyszögletű alátéten áll, tetejét gömb koronázza.

Ez a bot szimbolikus, de feltehetően konkrét értelemben is mértéket jelentett. Áron élő botját jelképezi. Azt jelzi, hogy a nagymester az építészek vezetője.

A vessző talán az ostornak felel meg. A beavatott fáraó is abakuszt és ostort tartott a kezében.

Talán érdemes megjegyeznünk, hogy a chartres-i katedrális déli kapuján, az „utolsó ítélet”-nek nevezett középső oszlopszobron egy szárnyas figura látható, amely egyik kezével a templom oszlopát tartja, a másikban pedig ott a háromágú ostor. Az ostor tökéletesen egybevág azokkal, amelyeket a fáraószobrokon, például Tutanhamon szarkofágján láthatunk. Háromágú ostor ez, csomókkal arányos részekre tagolva.

E jelvények hasonlósága, sőt szinte tökéletes egyezése már csak azért is különös, mert a templomosok nem ismerték Egyiptomot. Hivatalosan akkor léptek először egyiptomi földre, amikor Szent Lajos keresztesei elfoglalták Damiettát.

A nagymesternek valóban fáraói hatalma van a rend és a templomosok felett, és nem kizárt, hogy e hatalom spirituális természetű.

A templomosok néha „Isten képviselőjének” vagy a „pápa első helyettesének” nevezték, és a rendben mintegy pápai kiváltságokkal rendelkezett.

A nagymester a rend legfőbb apátja, aki – mint bármely más rend esetében – zsinati választás útján kerül hivatalába.

S egyben ő a „generalisszimusz” is, aki megszervezi a hadsereget, részt vesz a király haditanácsán, és a harcban vezeti csapatát.

Katonai vezetőként tejhatalma van.

Szerzetesként azonban be kell tartania a regulát, és alá van rendelve a pápának, apátként, vagyis hivatalnokként pedig a káptalannak.

Rendelkezhet tehát az emberekkel, a rend vagyona vagy „politikája” fölött azonban nincs hatalma.

A templomos lovagok misztériumának egyes kutatói – akik hajlamosak kicsit kiszínezni a dolgokat, holott erre semmi szükség – azt állították, hogy a nagymester mellett volt egy másik, okkult nagymester is, a rend titkos vezetője, aki nem választás útján került tisztségébe, hanem elődje jelölte ki a végrendeletében. Ez a titkos nagymester pedig természetesen a fő beavatott volt, a rend valódi irányítója.

Erre épül egyébként az egész per, amelyet Szép Fülöp és az inkvizíció indított a templomosok ellen. A vallatások során – rendszerint kínpad segítségével – mindenáron azt akarták kihúzni a templomosokból, hogy a rendnek volt egy titkos doktrínája, és ebből következően egy okkult vezetése, amely alkalmazta és betartatta ezt a doktrínát.

A kínvallatás eredményeképpen a templomosok bevallották ugyan, hogy bizonyos cselekedeteikkel vétettek az igaz hit és a jó erkölcs ellen, de azt már nem, hogy e bűnök a rend sugalmazására születtek volna – a rendet nem lehetett elítélni.

A nagymesternek mint katonai vezetőnek vezérkara is van. Ennek első embere a várnagy, utána következik a tábornagy, aki a fegyverekért és a lovakért felel.

A nagymesternek négy lova és egy rendkívül értékes harci ménje van, amelyet türkmén lónak neveznek.

Háznépét két magas rangú lovag (tulajdonképpen vezérkari tisztek), egy káplán, egy három lóval rendelkező klerikus (a lovakra nyilván az üzenetek mielőbbi célba juttatása miatt van szükség), egy „szerzetes katona”, egy szaracén tolmács és a szolgák alkotják. A szolgák közé tartozik egy *turcople* (bennszülött), egy patkolókovács, egy szakács és két istállófiú, akik a türkmén lovat gondozzák.

Nála van a rend lobogója, a Baussant-nak vagy Bausséant-nak nevezett fekete-fehér zászló. A csatában ez olyasféle szerepet játszik, mint a tengernagyi zászló, táborozáskor pedig a nagymester sátra felett lobog.

Ennek a fekete-fehér (homok és ezüst) felosztásnak valószínűleg volt valamiféle ezoterikus jelentése. Erről már számtalan – rendszerint képtelen – elmélet született, pedig akinek van némi fogalma a Kelet

fényviszonyairól, tudja, hogy aligha lehetne ennél a fekete-fehér párosításnál feltűnőbb jelet találni.

Nem tudom, mit gondoljak azokról a legendákról, amelyek szerint a Bausséant fekete-fehér kockás zászló lett volna. A fekete-fehér kockás lobogó alighanem valamilyen más szimbólum lehetett, és csak a későbbi korok tulajdonították a templomosoknak.

A Bausséant mindenekelőtt hadi lobogó, csatában a kapitány helyét jelzi. Nem valószínű, hogy a keleti hadseregben szolgáló templomosok komoly érdeklődést tanúsítottak volna az okkultizmus, a filozófia vagy a szimbólumtan iránt.

A káptalan felépítéséről keveset tudunk. Valószínű, hogy a rend elöljárói alkották, néhány olyan káplánnal, akiket erre az alkalomra a Szentföldre hívtak. Erre ritkán került sor, mert az út hosszú volt, az elöljárók pedig rendszerint Európában, saját tartományukban tartózkodtak.

A káptalan választja meg a nagymestert, vagy érvényesíti egy korábbi választás eredményét, amely sietve, a csatamezőn született, mint például Askalón ostroma alatt.

A Szentföldön élő elöljárókból és a palesztinai komturokból állt a Tanács, amelynek valószínűleg csak tanácsadói joga volt.

A nagymestert távolléte esetén – éppúgy, ahogy egy modern hadseregben – a legmagasabb rangú elöljáró helyettesítette, felettese minden méltóságával és kiváltságával felruházva.

A Szentföld elöljárói – a már említett várnagyon és tábornagyon kívül – az alábbiak voltak:

– A jeruzsálemi királyság komturja, aki a „Provincia” kincstárát és közigazgatását felügyelte.

– Jeruzsálem város kormányzója, akinek az első kilenc lovag misszióját kellett folytatnia: biztosítani a zarándokutak védelmét, gondoskodni a zarándokok elszállásolásáról, élelmezéséről és – szükség esetén – ápolásáról.

– Utána a régiók (Antiochia, Tripoli, Saint-Jean-d’Acre stb.) komturjai következtek.

– Végül a szerzetesházak (a Szentföldön ezen várakat kell érteni) és a lovagok komturjai.

A katonai rendfokozatú lovagoknak három lovuk volt, köztük egy harci mén, és egy istállómesterük, aki fizetségért vagy önkéntesen szolgált. Az önkénteseket szigorúan tilos volt megütni.

Az épületekben a lovagok külön cellákban háltak – az ágykereten kívül egy matracuk, egy párnájuk, egy lepedőjük és egy takarójuk volt.

Hadjárat idején sátorban aludtak.

A lovagok után a katonák következtek, ők is lóháton harcoltak. Egy lovat és valószínűleg egy szolgát is tarthattak.

A katonák hálóteremben aludtak, a lovagokéhoz hasonló fekhelyen. Hadjáratban nem volt sem sátruk, sem üstjük, a szabad ég alatt aludtak, és közösen étkeztek.

A sereghez tartozott még egy szakács, egy patkolókovács és a segédje. A zászlóvivő fogadta fel és irányította az istállómestereket. A csatában hadi zászló segítségével vezette őket. Ők valamennyien szerzetesek és katonák voltak – két lovat és egy fegyverszolgát tarthattak.

S végül a hadsereghez tartoztak még a *turcople*-oknak nevezett segédcsapatok – jellegzetesen szentföldi seregről van szó, amelyet ott, helyben toboroztak, és többnyire örményekből állt. Vezetőjük, a *turcoplier* közvetlenül a nagymesternek és a tábornagynak volt alárendelve.

10. A hadsereg

Amikor 1130-ban Hugues de Payns visszatér Palesztinába az összetoborzott lovagokkal, és Salamon templomába megy – ez lesz a templomosok központja, vagy legalábbis a nagymester székhelye –, a rend keleten és nyugaton egyaránt szilárd alapokon áll.

A nagymester keleten van, ott szervezi hadseregét; Payen de Montdidier marad Franciaországban, az ország mestere, aki először Payns-ben, majd Coulours-ban telepszik le, aztán Párizsba megy, ahol a templomosoknak már van egy házuk a Szajna mentén, a ma is nevüket őrző rue Vieille-du-Temple és a rue des Blancs-Manteaux közelében.

A siker azonnali és szinte hihetetlen. Igaz, hogy a reklámot Szent Bernát kürtszava indította el…

A hősi énekek, a Kerekasztal lovagregényei, amelyek a Grál kereséséről mesélnek, jelentősen hozzájárulnak ehhez a sikerhez.

Ma már tudjuk, hogy ezek a „regények” bencés kolostorokban születtek; azért készítették őket, hogy a dalosok kastélyról kastélyra járva valami új eszményt állítsanak a vidéki és udvari „nemesség” elé, amely eddig csak a rablásban-fosztogatásban talált örömet.

Szinte azt mondhatnánk, divatba hozzák a civilizációt, azt, hogy a kardnak a szegények és gyengék védelmezését kell szolgálnia. Mindez persze kevés volt, de nem maradt teljesen hatástalan.

Az eredmény mindenesetre az volt, hogy a templomos rend egészen rövid idő alatt felállított egy edzett, bátor, már-már túlságosan vakmerő sereget, amely ráadásul – és ez a korban még fontosabb – példásan fegyelmezett volt.

A templomos rend Szentföldön folytatott katonai tevékenysége jól ismert. Minden megvan benne, ami a történetíráshoz szükséges: háborús előkészületek, megindított ütközetek, győztes és vesztes csaták, egyezmények, amelyeket soha senki nem tartott be (de a levéltárból elő lehet keresni őket).

A templomosok serege szünet nélkül háborúzott, mindig kész volt a vérét ontani, sohasem szegte meg tilalmát – sohasem tért ki a harc elől.

A históriának ezt a részét minden valamirevaló történetíró feljegyezte.

1128-tól 1298-ig (a Szentföld elhagyásáig) huszonkét nagymester követte egymást.

A harmadik, Everard des Barres (1147–1149), aki VII. Lajossal érkezett Franciaországba, Clairvaux-ba ment, és a szerzetesi élet teljes szigorát vállalva elküldte lemondását Jeruzsálembe.

A hatodik, Philippe de Naplouse, egy év után mondott le. A hetedik, Odon de Saint-Amand (1171–1179) fogságban halt meg, mert nem volt hajlandó váltságdíjat fizetni.

A nyolcadik, Arnaud de Torroge (1179–1184) szintén fogságba került, és szabadulása fejében megígérte, hogy nem harcol többé a muzulmánok ellen; lemondott, és nagypreceptor vált belőle (lehet, hogy a preceptorok alkották a titkos káptalant?).

A tizenötödik, Pierre de Montaigu (1219–1233) lemondott, vagy lemondatták.

Öten csatában estek el: Bernard de Tramelay (1149–1153), Gérard de Riderfort (1188–1191), Armand de Périgord (1233–1247), Guillaume de Sonnac (1247–1251) és Guillaume de Beaujeu (1273–1291).

Az utolsó, a huszonkettedik, Jacques de Molay Szép Fülöp és Guillaume de Paris máglyáján végezte.

Ennek az eposznak van egy másik hőse is: a Jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrend.

E két rend feladata volt a frank seregek felderítése és „bekerítése”. Felosztották egymás között az előőrs és a hátvéd szerepét. Amikor az egyik elővéd volt, a másik a hátvonalat biztosította.

Hősiesen versengtek egymással.

A két rend között időnként voltak komolyabb összeütközések, de kizárólag katonai kérdések kapcsán.

Nincs ebben semmi különös, hiszen mindkét seregben kivételesen erős volt a közösségi szellem. A két rend a nézeteltérések ellenére segítette egymást, még a harcokban is. A templomosok egyik harci előírása kimondja, hogy a társaitól elszakadt lovagnak az ispotályosok hadi zászlajához kell csatlakoznia.

Az sem meglepő, hogy volt némi hiúság ezekben a katonákban, akik valamennyien tudták magukról, hogy kiváló harcosok.

Katonai szempontból alig van különbség a két rend között, legfeljebb annyi, hogy az ispotályosok fehér keresztet és vörös köpenyt, a templomosok pedig fehér köpenyt és vörös keresztet viselnek. Céljuk *látszólag* egyértelműen világi cél, és bár katonai szempontból egyenrangúak voltak, az ispotályosok „polgári” tevékenysége eltörpül a templomosoké mellett.

Az ispotályosoknak saját flottájuk és haditengerészetük volt, emellett bizonyára önálló mérnöki testülettel és katonai létesítményekkel is rendelkeztek. Erődeik a legkiválóbbak közül valók, mint például a Homsz-szorosban található *Krak des Chevaliers* erődítmény.[30]

Nem valószínű azonban, hogy az ispotályosok közvetlen kapcsolatban álltak volna a szakrális építészet beavatott mestereivel. A hagyomány úgy tudja, hogy mindig becsületesen ellátták a rájuk bízott „feladatokat”, de ennél tovább nem mentek.

Furcsa lenne, ha Szent Bernát nem gondolt volna arra, hogy valahogy beszervezze őket – és ezt bizonyára meg is tette, bár ennek egyáltalán nincs nyoma –, míg például a teutonok feladatát egyértelműen kijelöli: az európai kereszténység keleti határát kell védeniük.

Amikor II. (Hohenstaufen) Frigyes – aki azt képzelte, hogy sorsa az egész világ feletti uralomra rendelte – mindent a német császárság uralma alá akart vonni, a keleti határt őrző teutonok az ő zászlaja alá sorakoztak fel. A templomosok határozottan ellenszegültek, az ispotályosok pedig sokáig bizonytalankodtak anélkül, hogy valaha is nyíltan állást foglaltak volna.

Mindazonáltal sem az ispotályosok, sem a templomosok nagymestere nem volt hajlandó megjelenni azon az ünnepségen, amelyen II. Frigyest jeruzsálemi királlyá koronázták.

Birtokaik, a majorok és a kommendatúrák legfeljebb a hadsereg élelmezését, tartalékait biztosították, és az idős vagy sebesült lovagok számára szolgáltak pihenőhelyül.

Vörös köpenyt hordanak és fehér, úgynevezett máltai keresztet… Az ispotályosokkal kapcsolatban mégsem született semmiféle ezoterikus elmélet. Nincs titokzatos jel, nincs titkosírás (holott mindenképpen léteznie

kellett legalábbis egy katonai titkosírásnak), nincs Baphomet,[31] nincsenek állítólagos bálványok…

Lovagságuk – bár regulájuk nem volt olyan szigorú, mint a templomosoké – rendkívül jelentős szerepet játszott. Példamutatásuk bizonyítéka az a tisztelet, amely egészen a XVIII. század végéig övezte őket.

Szerepük talán a „jószándékú lovagok” szerepe volt, megtették, amit tehettek, több nem telt tőlük.

Szent Bernát egyértelműen kijelentette ugyan, hogy a templomos rendbe való belépésnél nem számít a nemesi származás, a harci lovagságot láthatóan mégis a nemesség köréből toborozták. A magyarázat egyszerű: harcosokra van szükség, akiket – érthetően – a harcosok osztályában keresnek.

Ne feledjük, hogy a barbár hódítás óta a nép nem tanulhatta meg a fegyverforgatás mesterségét, a nemeseket pedig már gyermekkoruktól kezdve erre készítették fel.

Egyszerűen a szakértelem felhasználásáról volt szó.

A törvénytelen származásúak kizárására nyilván azért volt szükség, mert a nagyurak (sőt királyok) szívesen képzelték, hogy az apátságok biztos egyházi méltóságot és javadalmat jelentenek „bal kézről” született gyermekeik számára. Közülük többekből – akár erőszakkal is – sikerült olyan apátokat faragni, akiknek szívéhez inkább közel álltak az e világi javak, mintsem az emberiség üdvözülésének ügye.

S most itt az ideje, hogy tisztázzuk, milyen is volt az az oly sokat emlegetett kapcsolat a templomosok és a muzulmán beavatottak között. Egyesek azt állítják, hogy egyenesen vérszerződésről volt szó.

Nehéz pontot tenni az ügy végére, az után a sok-sok, többé-kevésbé valószínűtlen legenda után, amelyek részben a per idején születtek (hogy az árulással vádolt rendnek kellően „rossz sajtója” legyen), részben a XIX. században, amikor divat volt azt képzelni, hogy minden világosság keletről érkezett.

Már elmondtam, mit gondolhatunk az „Arábiából származó lovagság” elméletéről. Miért higgyük azt, hogy a templomosok lovagrendjét az arab lovagság mintájára szervezték meg, amikor teljesen biztosan tudjuk, hogy a rendet nyugaton hozták létre, igaz, a keresztes hadjáratok ideje alatt.

T. E. Lawrence *Seven Pillars of Wisdom*[32] című munkájában meggyőzően bizonyította, hogy a máltai lovagrend katonai erődjei egyértelműen nyugati koncepció alapján épültek. E minta szerint készültek a templomos erődök is, amelyeken kétségkívül felfedezhetők bizánci stílusjegyek, de szó sincs muzulmán hatásról.

A muzulmánok pedig mindig különös gondot fordítottak arra, hogy a fogságukba esett templomosokat és ispotályosokat kivégezzék. Ez megint csak azt mutatja, hogy katonai téren a köztük lévő viszony nem volt éppen szívélyes.

A vád, amely szerint a templomosok szervezeti felépítése és méltóságai a „hegyi öreg” izmaelita „asszaszinjainak”[33] mintáját követi, ennyi erővel bármely más szervezet esetében felmerülhet, legyen az akár a jelenlegi francia hadsereg, hiszen a nemzetközi szervezetek rendfokozatai között nyilván vannak megfelelések.

S végül: ne feledjük, hogy egy olyan fegyveres testületről van szó, amely mintegy kétszáz éven át egyfolytában háborúzott, és erejét elsődlegesen a biztos fegyverkezelés és a fegyelem, tehát a kiképzés biztosította.

Csaták, kiképzés, ájtatosságok, étkezés, alvás. Mikor lett volna a templomos harcosoknak idejük arra, hogy szorosabb kapcsolatot (mint mondják, filozófiai kapcsolatot) építsenek ki ellenségeikkel, akik még csak nem is ugyanazt a nyelvet beszélték?

Elég, ha arra gondolunk, hogy a huszonkét nagymester közül hatan a csatamezőn estek el. Akármilyen békés lehetett is a viszony az ellenséges táborok között a fegyverszünet ideje alatt, kizártnak tartom, hogy a templomosok seregének katonái mély filozófiai gondolatokat cserélhettek volna a muzulmánokkal.

A kérdés valójában nem ez. A templomosok és a muzulmánok között nem csak katonák voltak. A világi lovagokat biztos nem foglalkoztatta a Korán filozófiája, de a szerzetesek és főleg a mesterek már egészen másképp álltak e kérdéshez.

A Közel-Kelet ebben az időben még valóságos olvasztótégely volt, ahol egymás mellett éltek a héber tudósok, a gnosztikus filozófusok, a nesztoriánus keresztények,[34] a manicheusok[35] és – a muzulmánok közül – a

szúfik. A legkülönfélébb tanok érintkeztek, keveredtek itt, s olykor össze is olvadtak egymással.

A beavatottak közötti eszmecsere pedig bizonyára több volt egyszerű beszélgetésnél.

Persze lehetetlen megmondani, hogy a templomosok bizonyos épületein látható gnosztikus szimbólumok keletről származnak-e, vagy egyszerűen nyugatról, ahol ez a filozófia – bár titkos tannak számított – egyáltalán nem volt ismeretlen.

A Nemzeti Levéltárban látható egy pecsét, amelyet az othe-i erdőben felépített coulours-i kommendatúrához köthető André de Coulours, a templomos rend franciaországi preceptora helyezett egy oklevélre. A pecséten olvasható felirat – *Secretum Templi* – olyan alakot vesz körül, amelynek lába kígyófejben végződik, feje pedig oldalnézetből ábrázolt kakasra emlékeztet. Az ilyen figurát a gnosztikusok *Abraxas*nak nevezték (de nem csak a templomosok használtak nyugaton gnosztikus szimbólumokat).

Azt is tudjuk, hogy néhány templomos foglalkozott alkímiával, amint ezt a per híres *Baphomet*-ja tanúsítja. Márpedig keleten ezt a tudományt kizárólag a perzsa szúfik ismertethették meg velük, akik tudásukat feltehetően egyiptomi iratokból szerezték, valószínűleg olyan szövegekből, amelyeket a híres alexandriai könyvtárban őriztek, amíg Omar fel nem gyújtotta az épületet. Elképzelhető egyébként, hogy a dokumentumok egy része mégis megmaradt, mert a legértékesebb kéziratokat kimentették a könyvtárból, még mielőtt a maradékkal a fürdők fűtéséről gondoskodtak volna.

Tudjuk, hogy a szúfik, ezek a perzsa matematikusok és alkimisták már a Saint-Denis-székesegyház megépítése előtt képesek voltak alkímiai üvegből üvegablakot előállítani, és elképzelhető, hogy Saint-Denis-be – a templomosok közvetítésével – eljutott valamiféle szúfi tanítás; ez azonban egyáltalán nem biztos, más is betölthette a közvetítő szerepet. Egyébként pedig a keresztények jóval a perzsák előtt is használhatták az alexandriai könyvtárat; Atanáz püspök maga is elégetett néhány iratot.

Nem lehet véletlen, hogy a rózsakeresztes építőmesterek, akik oly szép rózsaablakokkal díszítették katedrálisainkat, éppen a rózsa szimbólumát választották. A rózsát, a perzsa alkímia szülöttét Champagne-i Tibald (IV. Tibald, a templomosok pártfogója) hozta Provins-be, ahol a templomos

rend kertészei gondozták, és ahol a provins-i építőmesterek, „Salamon gyermekei”, a templomosok védencei beillesztették a keresztbe.

Itt sem bizonyítható azonban, hogy a szúfi alkimistáktól a provins-i kertészekhez és építőmesterekhez a templomosokon át vezetett volna az út.

11. A Nyugat

Nincs különösebb jelentősége annak, hogy a templomos lovagok milyen szoros kapcsolatban álltak a muzulmánokkal, hiszen itt egyébként is legfeljebb a „civilek” egymás közti érintkezéséről lehet szó. Az ezzel kapcsolatos vádaskodások a per során egyértelműen arra szolgáltak, hogy az árulás vádját valamiképpen alá lehessen támasztani, vagyis nem érdemes több szót vesztegetnünk a kérdésre. Már csak azért sem, mert soha semmilyen bizonyítékot nem tudtak felmutatni.

Ráadásul továbbra is fenntartom, hogy a templomos rend beavatott elöljáróinak egyáltalán nem volt szükségük muzulmán forrásokra, hiszen maguk a törvénytáblák álltak rendelkezésükre.

Miután a lovagok első küldetésüknek eleget tettek – elhozták a törvénytáblákat –, keleten nem maradt más feladatuk, mint a Szentföld „védelme”. E feladat egyúttal a lovagok kiképzését is biztosította.

A Szentföld védelme ugyanakkor a rend gazdagodásának is záloga volt: ne feledjük, hogy a templomosok elsősorban katonai tevékenységüknek köszönhették kiváltságaikat és vagyonukat.

Mi másért kapták volna kiváltságaikat, ha nem azért, mert seregük a kereszténység ügyéért harcolt?

E kiváltságok előnyeit pedig csak nyugaton élvezhették, ahogy vagyonukat is szinte kizárólag nyugati javak alkották.

Nyugaton volt igazi küldetésük, a templomos rend második küldetése, a társadalmi küldetés.

A kiváltságok, amelyeket a különböző pápák adományoztak a templomosoknak, a korabeli viszonyok között egészen kivételes helyzetet teremtettek a rendnek.

Először is az egyházhoz tartoztak, és így mentesültek a földesúri vagy királyi törvénykezés szinte minden kötelezettsége alól, az adókat is beleértve, ami pedig még ennél is fontosabb: mint szerzetesek, saját területeiken menedékjogot élveztek. Ma ezt területenkívüliségnek neveznénk.

Nemcsak a világi, hanem az egyházi törvényhozás kötelezettségei alól is mentesültek, mivel kizárólag a pápai hatalomnak voltak alárendelve.
Következésképpen semmilyen (sem világi, sem egyházi) adót vagy tizedet nem fizettek.
S mindezen felül egy pápai bulla a templomosok káplánjait a püspökök kegyelmi jogával ruházta fel.
Kommendatúráikban tehát egyszerre voltak állam az államban és egyház az egyházban.
Tegyük még hozzá, hogy harcokban megedződött, gyakorlott fegyverforgatókról van szó, akiket senki sem zsarolhatott-fosztogathatott kénye-kedve szerint. Így aztán a templomosok birtokai minden üldözött számára menedéket jelenthettek.
Az adományok között pedig nemritkán teljes falvak szerepeltek, földesúri joggal, vagyis az alsó- és felsőfokú igazságszolgáltatás jogával.

Meglepőnek tűnhet, hogy a szerzetes, aki Vézelay-ben meghirdette a második keresztes hadjáratot, csak másodlagos feladatnak tekintette a Jeruzsálemi Királyság védelmét.
Elfelejtjük – pedig ez történelmi tény –, hogy Szent Bernát nem akarta meghirdetni ezt a keresztes hadjáratot. A Nyugat és fejlődése ez idő tájt fontosabb volt számára, mint Levante[36] területi érdekei.
Egyre-másra kitért, és végül parancsot kért a pápától az új toborzás meghirdetésére. Mintegy ezáltal is jelezve, hogy az ügy nem tartozik rá.
Miután a kilenc lovag az értékes rakománnyal együtt visszatért a Szentföldről, Szent Bernátnak a közel-keleti zűrzavar valószínűleg csak ürügy volt, hogy az új rend tovább terjeszkedhessen.
Egyébként semmit nem tett a keresztes hadjárat megindítása érdekében, az akció egészen haláláig nem is mozdult előre, és tudjuk, hogy később óriási munkába került a lehető legrövidebb időn belül felállítani a sereget. Szent Bernátot köztudottan nem érdekelte az ügy.
Miféle küldetést bízott hát a templomosokra?
Nem mást, mint egy forradalmat.
Ennek a történetnek van egy gazdaságpolitikai része is.
A templomosok szervezetének alapsejtje nyugaton a kommendatúra. Egy komtur irányítja, aki éppúgy lehet lovag, mint katona, szerzetes vagy világi.

Milyenek is ezek a kommendatúrák?

A regényes képzeletű szerzők néha erődszerűen festették le őket. Ez túlzás.

A templomosoknak tényleg vannak erődjeik. Ezeket az épületeket általában készen kapták, és meghagyták eredeti formájukban. Kevés ilyen van. Néhány másik erődöt – Hispániában és Portugáliában – a muzulmánok legyőzésével szereztek meg, s végül vannak olyanok is, amelyeket maga a rend építtetett. A legfontosabbak a Földközi-tenger mentén hosszú láncolatot alkotnak, és kifejezetten katonai célokat szolgálnak: a kalózok támadásai ellen nyújtanak védelmet. Provence és Katalónia partvidékén külön együttest formálnak.

A kommendatúrák legnagyobb része major, legfeljebb annyiban emlékeztetnek erődre, hogy van némi hadiépítmény jellegük. Szerkezetük a templomosok építészetének sajátos jegyeit mutatja, így ma is könnyű felismerni őket, ha viszonylag épségben maradtak.

A kommendatúra általában várnégyszöget alkotó falakból és épületekből áll, négy saroktoronnyal – innen az erődítmény jelleg. A tornyok azonban inkább a falaknak adnak támasztékot, védelmi funkciójuk jelentéktelen. Az egész épületegyüttes egyébként nem tudna ellenállni egy jól szervezett rohamnak, de a rablóbandák támadása ellen biztos védelmet nyújthatott.

Érdekes és tanulságos, hogy e szerint az alaprajz szerint készültek azok a kolostorok is, amelyeket a XII. század végén és a XIII. század elején a ciszterciek építettek az északnémet területeken. A livóniai Dunamünde kolostora egy az egyben a payns-i kommendatúra tervrajza alapján épült, sarokbejárattal. Látható, hogy a ciszterciek a templomosok építőmestereihez fordultak segítségért.

Ez a bekerített terület alkotja a várnégyszöget. Három oldalát rendszerint vizesárok veszi körül, a negyedik természetes vagy mesterséges tóra néz.

Mivel a regula szigorúan korlátozza a húsfogyasztást, a tó nemcsak védelmi célokat szolgál, hanem az itató és a halastó szerepét is betölti.

A templomosok talán azért hoztak létre olyan sok mesterséges tavat, mert szükségképpen alapélelmük volt a hal. Tény, hogy a templomosok egykori birtokain mindig találunk mesterséges tavat, akár kommendatúra, akár egyszerű major állt a területen.

E tavaknak nyilván más „előnyük” is volt, erre a későbbiekben még visszatérek.

A várnégyszögben található a „nagy ház” (a név sok esetben megmaradt). Ez nem más, mint a kolostor épülete, a lovagok és a komtur lakhelye. Emeletes épület (erről kapta a nevét), falait rendszerint támasztornyok erősítik.

Ebben az épületben található vagy közvetlenül innen nyílik a lovagok kápolnája, egy üres, négyzet vagy téglalap alakú terem, ahová kívülről nem lehet bejutni, és amely nem tévesztendő össze a kommendatúra mindenki számára nyitva álló kápolnájával.

Ugyanebben a várnégyszögben kap helyet a többi épület: a major, a „fogadó” és a kézművesek műhelye.

A „kolostor” részt, vagyis a „nagy házat” általában fal választja el a többi épülettől, amelynek alapjai a legtöbb kommendatúra esetében máig megmaradtak.

A major épületeiben lakik a háznép, földművesek, inasok, pásztorok stb., akik a földműveléssel foglalkoznak. Családostul élnek ott, a kolostorba azonban nem léphetnek be; e tilalom fokozottan érvényes az asszonyokra, ami érthető, hiszen végső soron szerzetesek lakhelyéről van szó.

A vendégfogadó az utazókat szállásolja el, a zarándokutak mentén a zarándokokat. (Az utazók védelme volt a templomosok egyik állandó feladata – erre a későbbiekben még visszatérek.)

A falakon kívül sokszor menhely vagy leprakórház áll.

A kommendatúrák kápolnái – akárcsak a cisztercieknél – a „Miasszonyunk” nevet viselik. Némelyiket később – azután, hogy Jeruzsálemi (Istenes) Szent János rendje kapta meg a templomosok javait – „Keresztelő Szent János” kápolnává keresztelték át. Franciaország főperjelének cartulariumában[37] azonban szerepel néhány olyan kápolna, amelyek megőrizték a „Templomos Miasszonyunk” (Notre-Dame-du-Temple) nevet, ezekben hetente háromszor kellett misét tartani, amiből arra következtethetünk, hogy továbbra is érvényben maradt a templomosok regulája.

Minden egyes kommendatúrához majorok tartoznak, bár területenként más és más rendszer szerint gazdálkodtak rajtuk: Brie-ben jobbágyok, Normandiában bérlők végezték a munkát, Limousinban a feles gazdálkodás terjedt el.

A majorokon kívül a komturok másféle javak, többek között az ingatlanvagyon hasznosításával is foglalkoznak. Troyes-ban például a templomosok a Templomon, vagyis a szerzetesek lakóházán kívül mintegy ötven házzal rendelkeznek, amelyeket magánszemélyeknek adnak bérbe.

És ez így megy minden városban. A vádak szerint Párizsban több kerület teljes egészében az ő birtokukban volt, és ezt nem is lehet kizárni.

Ezen kívül egész Franciaországban vannak más egyéb javadalmaik is (tizedek, templomok, piacok stb.), ezeket is a komturok felügyelik.

Több kommendatúra együtt alkotott egy templomos körzetet *(„baylie”*-t). Ezekben a *baylie*-kben tartják a területi káptalanokat. Itt veszik fel az új tagokat. Némelyikben, ahol a tellurikus adottságok kedvezők, beavatási szertartásokat rendeznek; az új tagok itt teszik le fogadalmukat néhány kiválasztott lovag jelenlétében. Ezeket a gyűléseket éjjelenként tartották; a per során ezért fogják boszorkánysággal vádolni őket.

A *baylie*-k a tartományi házak irányítása alatt állnak. A tartományi házak együtt alkotják a tartományt.

Kilenc tartomány van: három önálló és hat páros: Portugália, Aragónia, Mallorca, Kasztília és León, Franciaország és Auvergne, Anglia és Írország, Németország és Magyarország, Alsó- és Felső-Itália, Apúlia és Szicília.

Az önálló tartományok muzulmán területekkel érintkeznek.

Portugália külön egységet jelent. Területén kizárólag portugál lovagok és katonák tartózkodnak, Portugália mestere pedig a ciszterciek kezébe teszi le esküjét. A templomosoknak négy központi házuk van Portugáliában.

Aragóniában, mint ahogy az egész mediterrán partvidéken, a templomos épületek hadi készültségben álló katonai erődök.

Mallorcán egyetlen hatalmas kommendatúra épült. A mediterrán partvidéken valószínűleg itt volt a templomosok flottájának irányító központja.

Kasztília és León együttesét 24 körzet alkotja – az idetartozó erődök és kommendatúrák a Santiago de Compostela-i zarándokút vonalán sorakoznak; meglehetősen titokzatos kommendatúrákról van szó, amelyek kettős utat szegélyeznek.

Jól látható, hogy a muzulmán területekkel érintkező tartományok kivételével a házak mindig párosával sorakoznak. Mintha itt is a templomos rend szervezetének minden szintjén megfigyelhető kettősség érvényesülne.

Ez a „páros” felépítés nem pusztán adminisztratív kérdés; mélységes életfilozófia rejlik mögötte.

Ha szemügyre vesszük a *baylie*-k és a kommendatúrák földrajzi elhelyezkedését, jól látható, hogy mindegyiknek megvan a maga tükörképe, amellyel szorosan össze van kötve. Az okiratok egyébként rendszerint együtt is említik őket. Így például: Saint-Gilles és Montfrin; Arles és Fos; Luz-la-Croix-Haute és Col-de-Cabres; Bailes és Marseille; Montpellier és Vauquières; Pézenas és Cazouls-d’Hérault; Narbonne és Peyrens; Douzens és Sant-Jean; Toulouse és Lespinet; Étampes és Chalou; Payns és Troyes.

Nemcsak minden egyes *baylie*-nek, hanem minden kommendatúrának is megvan a maga testvérháza…

Sőt – mint már említettem – maga a regula is kimondja, hogy a lovagok ketten egyenek egy tányérból, és a későbbi kiegészítések azt is előírják, hogy csak kettesével hagyhatják el a kolostort…

S itt megint az a pecsét juthat eszünkbe (a rend talán legismertebb pecsétje), amely egy lovon ábrázol két, pajzzsal és lándzsával felfegyverzett lovagot.

És az a két lovag is eszünkbe juthat, akiket a reimsi, a chartres-i és az amiens-i székesegyház kapuján láthatunk közös pajzs mögé húzódva, és akiket a reimsi mester mezítelenül ábrázol.

Tudjuk, hogy maga a nagymester sem indult soha útnak „fegyvertársa” nélkül.

Mindez bizonyára egy dualista tett- és létfilozófiára vezethető vissza, ami nem feltétlenül jelent manicheizmust: a lovagok, kommendatúrák, *baylie*-k kettősei mindig ugyanannak a dolognak két összetartozó aspektusát jelölik.

Ez pedig a regula alapján egyenesen Szent Bernátra vezethető vissza. Egy olyan dualista rendszerről van szó, amely a templomosok egész szervezeti felépítésére rányomja a bélyegét, a Kelet-Nyugat felosztástól kezdve a párosával járó lovagokig, és ezt a kettősséget szimbolizálja a Bausséant, a templomosok fekete-fehér lobogója is.

Vajon nem ugyanezt a kettősséget tükrözi a gótikus épület is, ahol a boltozatot két egyforma, egymással szemben álló támpillér támasztja alá?

12. A csipkebokor misztériuma

A payns-i hűbérbirtokon volt egy dűlő, Lezpincey-nek nevezték. E terület a kommendatúrához tartozott, később Lépinay-dűlő lett belőle. Az Épine (csipkebokor) helye.[38]

Márpedig, kevés kivétellel (s ezek is inkább a név későbbi eltűnésének tulajdoníthatók), minden kommendatúra vagy legalábbis minden kettős kommendatúracsoport közelében volt egy Épine nevű hely. Ezekből lett később aztán Épinay, Pinay, L'Épinay, Épinac.

Ma az ilyesfajta nevek jelölhetnek mezőt, házat, tanyát, sőt akár várost is, ilyen például Épinay-sur-Orge, de biztosak lehetünk benne, hogy a kommendatúrák ott vannak a közelben. Épinay-sur-Orge a Ris-ben és Viryben épült kommendatúrákat jelzi. A név nemritkán továbbterjedt, főleg, ha erdő volt a közelben, mint például a courbépine-i erdő esetében, amely az othe-i erdőben, a colours-i *baylie* szomszédságában található.

A csipkebokor soha nem számított ritka növénynek Franciaországban, de ez az állandóság azért meglepő, mint ahogy az is, hogy a templomosok Lez-Pincey nevét rögtön Lépinay-re változtatták, mihelyt beköltöztek a kommendatúrába.

A jelenség már csak azért is különös és érdekes, mert azelőtt, hogy a perzsa alkimisták kertészei a X–XI. században „feltalálták” volna a rózsát, Rómában – akárcsak Galliában – a galagonyát *(épine blanche)* nevezték így.

S máris egy csodálatos szimbolikus üzenet rejtelmével találjuk szembe magunkat – a csipkebokor és a rózsa üzenetéről van szó, mely a legősibb időkből maradhatott ránk, mert minden vallás, minden szent könyv megemlékezik róla.

Hogy a legismertebb példánál maradjunk, a frigyláda is csipkebokorból készült. Ennek arannyal bevont fája, a „spina-christi”, valójában olyan tűlevelű növény, amely egyáltalán nem hasonlít a mifelénk termő csipkebokorhoz.

Nem más ez, mint a töviskoszorús Krisztus.

Szerepel az Énekek énekében is: *„Olyan vagyok, mint a sároni nárcisz, én vagyok a völgyek lilioma. Mint a bogáncs között a liliom, olyan a mátkám a lányok között. Akár az erdő fái között az almafa, olyan a szerelmem az ifjak között.”*[39]

Nem más ez, mint a Szűz, akit a litániában *„lilium inter spinas”*-nak, tövisek közt virágzó liliomnak neveznek.

A mese, a beavatástörténet ennél is többet árul el. Az alvó Csipkerózsika kastélyát tüskés vadrózsasövény növi be, amelyen egyedül a mesebeli királyfi képes áthatolni, hogy felébressze a Szépséget. Megint csak liliom a tövisek között.

A koszorúba font csipkebokorágak a keresztény szimbolikában a Szent Szívet fogják körül; az alkímia jelképrendszerében pedig a lángoló szívet övezik, vagy azt, amelyikből a hétvirágú liliom nyílik; máskor a rózsa köré fonódnak.

Nyilvánvaló – a meséből ez egyértelműen kiderül –, hogy a vadrózsasövénynek, csipkebokornak védelmi feladata van. Csak a töviseken áthaladva lehet eljutni a Szépséghez, a liliomhoz, a rózsához.

Ennek a szimbolikus üzenetnek azonban van egy másik, közvetlenül az emberre vonatkozó aspektusa is, amely a hátgerinccel,[40] a gerincvelő rejtekével kapcsolatos.

A hátgerinc nemcsak a gerincvelő rejteke, hanem olyan „csatorna” is, amelyben az emberi életerő áramlik.

Mivel egyedül a hindu bölcsek voltak hajlandók valamiféle magyarázatot adni e tárgyban, kénytelenek vagyunk az ő kifejezéseikhez folyamodni.

Létezik az emberben egy a biológiai erejétől független életerő. A hindu hagyomány ezt úgy ábrázolja, mint a nemi mirigyek mellett, a combközben spirál alakban összetekeredő kígyót. Ez az alvó kundalini kígyó, amelyet az embernek fel kell ébresztenie. Ikonográfiailag ezt az erőt jeleníti meg az összetekeredett kígyón ülő, a megvilágosodás előtt álomba merülő Buddha.

Ha a megfelelő gyakorlatok elvégzésével felébresztettük ezt az erőt, a gerincvonal csatornáján megindul felfelé (a gerincet egyenesen kell tartani), és útja közben felébreszti azokat a központokat, amelyeket a hinduk

csakráknak neveznek, és amelyekben az ember kivételesen finom érzékei működnek.

Ez az erő aztán kígyószerű mozgásával felkúszik egészen a fejtetőre, és ott feltárja az ember előtt az isteni megismerés útját, majd továbbhalad egészen a tobozmirigyig, és a homlok közepén felnyitja a „harmadik szemet”, amely a tényleges – időn és téren átható – látás kulcsa.

Ezt az állapotot a buddhista ikonográfiában a kobra szimbolizálja, amely csuklyáját a megvilágosodott Buddha feje fölé emeli.

Ugyanezt jelképezi az egyiptomi fáraószobrokon az *„aureus”*, a beavatott fáraó homloka közepéből kibújó kobrafej.

A templomosok pedig kétségtelenül ismerték ezt a beavatási folyamatot. A per során fény derült arra a szokásra (amelyet a laikusok egyébként elferdítettek), hogy a mester a tanítvány hátgerincének alját csókolgatta. Nem másról van itt szó, mint hogy a beavatott segít felébreszteni a tanítványban szunnyadó erőt.

Érdemes egyébként megjegyeznünk, hogy pontosan ebben rejlik a tanítványoktól megkövetelt szüzesség igazi értelme. Fontos, hogy ez a felébresztett erő valóban belső útja felé induljon, és ne kerüljön tévútra a nemi aktusban.

A kötelezően előírt szüzesség és a gerinc aljára helyezett csók már önmagában jelzi, hogy a templomos rendben voltak beavatottak.

Jacques de Molay halála pedig, amelyre a későbbiek során még visszatérek, kellőképpen bizonyítja, hogy nem pusztán jelképes beavatásról volt szó.

Mi köze mindennek a kommendatúrák közelében lévő „Épine” nevű helységekhez?

Nem kizárt, hogy a föld alatti járatok vagy folyosók között – a szokásos analógia szerint – létezett valamiféle föld alatti beavatási út…

Az is elképzelhető, hogy egy titkos föld alatti lejárat egyenesen a „nagy házba” vezetett. A templomos rendnek a titkos központ mellett nyilván voltak titkos megbízottai is, akiknek bizonyára nem kívánták felfedni a kilétét. Számukra már maga az „Épine” név egyértelműen jelezhette a titkos átjárót.

Ennek kapcsán érdemes megjegyeznünk, hogy azokban a nagyvárosokban, ahol a városfalakon belül volt egy kommendatúra, mindig volt egy másik is

a falakon kívül, nemritkán a védőfallal szemben. Ez nyilván föld alatti összeköttetésben állt a belső épülettel, tehát a kapuk elkerülésével is be lehetett jutni a másik kommendatúrába.

Tudjuk, hogy minden kommendatúrának voltak rejtett pincéi, nem egyet fel is tártak közülük. A „feltártak” persze nem igazán helyes kifejezés: valójában a beomlások miatt derült ki, hogy egyáltalán léteznek. Néha viszont hosszas munkával találták meg őket: Dormelles-ben (Seine-et-Marne megye) például a már meglehetősen régen feltárt kazamatában a kommendatúra helyét elfoglaló major földműves szerszámait tárolják. A kazamata félköríves dongaboltozatú széles pince, ahol egyszerre akár három lovas is elférne egymás mellett. A pincét nyolcvan méter után beomlás rekeszti el. Az út Paley felé, a dormelles-i testvérkommendatúra épületének irányába vezetett.

Az épine-i vagy épinaci kastélyok és házak föld alatti járatainak feltárása kétségkívül sok érdekességei szolgálhatna…

Azon is érdemes lenne elgondolkodni, vajon az az oly titokzatos Notre-Dame-de-l’Épine templom, amelyet a XIV–XV. században emeltek egy kis dombon a Vesle folyó partján, Châlons-sur-Marne-tól néhány kilométerre, nem valamelyik kommendatúra közelségének köszönheti-e nevét.

Ez a bazilika – egyúttal zarándokhely – valójában több kommendatúrával egy vonalban található, amelyek valaha La Villeneuve-au-Temple alá tartoztak, és ma is a Saint-Étienne-au-Temple, Dampierre-au-Temple, Saint-Hilaire-au-Temple nevet viselik…

„A Notre-Dame-de-l’Epine-bazilika – mondja Luc Benoist – különös kettősséget mutat: sík vidéken, bármiféle jelentősebb központtól távol épült, s ugyanakkor – természetesen a reimsi Notre-Dame után – egész Champagne legszebb épülete.”

Les Mystères de la Cathédrale de Chartres (A chartres-i katedrális titkai) című munkámban már megjegyeztem, hogy a párizsi medence régi francia Notre-Dame-jai a földön reprodukálják a Szűz csillagképének égi rajzát, és e csillagkép egyik (a Spica, vagyis kalász közelében található) csillagának megfelelője éppen ez a furcsa Notre-Dame-de-l’Épine templom.

Furcsa, mert sem történetében, sem koncepciójában nincs semmi logika.

A hagyomány szerint a templom azon a helyen épült, ahol egy pásztor 1400 körül egy égő csipkebokorban Mária-szobrot talált: innen származna a

„Notre-Dame-de-l’Épine” elnevezés, és ezért lett a környék zarándokhely.

Néhány, a XIII. századból ránk maradt szöveg viszont azt bizonyítja, hogy ezen a – bizonyára igen régi – helyen már 1230-ban állt egy ilyen nevű templom. És maga a zarándokhely is ókori eredetű lehet.

A templomot – ezt biztos forrásból tudjuk – a XV. században kezdték el építeni, azután, hogy a csipkebokorbeli Szűz legendája kezdte odacsalogatni a zarándokokat. A munkák 1410-ben, a százéves háború kellős közepén kezdődtek, és több, mint száz évvel később fejeződtek be.

Valamennyi régész jelezte, hogy bár a templom a XV. századból való, maga a tervrajz a XIII. század legelejéről származik. Nemcsak az alaprajz, hanem az épület egésze is erre a korábbi időszakra vall, leszámítva néhány építészetileg teljesen jelentéktelen díszítőelemet, amelyek az építőmunkások korának ízlését tükrözik.

Az épület alaprajza és arányai a chartres-i székesegyházra emlékeztetnek. A kórus és a hajó hossza között 1:8 az arány, akárcsak Chartres-ban. Ugyanez az arány érvényesül a hajó és az oldalhajók szélessége között.

Az is jól látható, hogy a templomhajó horizontális vonalainak ritmusa (az oszlopfők, a trifórium[41] és az ablakpárkányok, a boltozat csúcsíveinek alapja stb.) olyan, mint a chartres-i székesegyházban, vagyis a gregorián zene első modusának felel meg. A boltozat viszont keresztbordás, mint Amiens-ben.

A templomban egyébként megfigyelhető az úgynevezett „pilier cantonné” (kantonált pillér)[42] szisztematikus alkalmazása, ugyanúgy, mint a chartres-i, reimsi és az amiens-i székesegyházakban, azaz fordított kelta kereszt formájában. Szerintem ez az építészeti megoldás azoknak az építőmestereknek a jelvénye, akik e három templomot megalkották, és akik – bár ez bizonyíték híján csak feltevés – „Salamon gyermekei” lehettek, vagyis közvetlenül a templomos rend kötelékébe tartoztak.

A XV. századra azonban az építészek egykori testvéri szövetségeit betiltották, így feloszlottak, vagy illegálisan folytatták működésüket. És kinek jutott volna eszébe kétszáz évvel korábbi adatok alapján új templomot építeni?

Az is elég valószínűtlen, hogy a XV. századi mesterek a régi katedrálisokat szerették volna „lemásolni”, de az eredeti tervből csak az alapkoncepciót

vették át, hiszen a kapuk, a harangtornyok és az apszis egyértelműen saját koruk ízlését tükrözik.

Lehet, hogy a terv már kétszáz éve készen állt? Vajon miféle üzenetet akartak továbbítani az időn túlra, a csipkebokorbeli Szűz legendájával (a Mária-szobor tényleg abból a századból származik, amikor megtalálták) és ezzel a letűnt időknek, egy 1314-ben lezárult korszaknak emléket állító épülettel?

A legenda szerint a terv kivitelezését kezdettől fogva egy bizonyos Patrice nevű angol mester vezette. Luc Benoist szerint elképzelhető, hogy tévedésről van szó és a nevet egy châlons-i kőműves – Poutrice – nevével keverték össze, aki 1453 körül a tornyokon dolgozott… De akár Angliából érkezett a terv, akár nem, az biztos, hogy már régóta készen volt… S egyszerre minden ott terem: a csodálatos szobor (mintha erre az alkalomra készült volna), a terv… és az ismeretlen mester, „Salamon gyermekei”-nek leszármazottja, aki – a terv alapján és olyan régebbi ismeretekre támaszkodva, amelyek *neki még* birtokában állnak – belefog a mű megvalósításába.

S ezek után, azt hiszem, világos, hogy ez a hely – akárcsak a többi, mely nevében az Épine szót viseli – közvetlen kapcsolatban áll a templomosok szomszédos kommendatúráival.

Lehet, hogy mégis fönnmaradt a templomos rend?

Ki tudja?

Még egy megjegyzés a csipkebokorról: tudjuk, hogy a Bírák könyvének öt francia fordítása készült kifejezetten a templomosok számára.

…Azért, hogy a refektóriumban olvassák őket – mondták. Lehet. Bár inkább valamiféle törvénykönyvre gondolna az ember.

A Bírák könyvében mindenesetre ezt olvassuk:

„Most a fák mind a tövisbokorhoz fordultak: Gyere, és légy a királyunk! A tüskebokor így válaszolt a fáknak: Ha valóban királlyá akartok kenni, hogy uralkodjam rajtatok, gyertek, és pihenjetek meg árnyékomban. Ha nem, akkor tűz csap ki a tövisbokorból, és megemészti a Libanon cédrusait!”[43]

13. A templomos utak

A kommendatúra nemcsak major volt, hanem egyúttal olyan „ház” is, ahol az utazó útját megszakítva megpihenhetett. Mivel az egyházhoz tartozott, menedékhelyet is jelentett, kolostora pedig vendégfogadót.

A templomos rend itt is átvette a szerzetesházak szerepét. A kolostorokban a vendégfogadás kötelezettségét szigorú előírások szabályozták. Így volt ez a templomosoknál is, egy alapvető különbséggel: ha máshol az utazó elhagyta az éjszakára menedéket nyújtó kolostort, vállalnia kellett az út minden veszélyét, így például ki volt téve a törvényen kívüliekből összeverődött vagy földesurak szolgálatában álló rablóbandák támadásának. Ezzel szemben a templomosok földjén – sőt azon túl is – tökéletes volt a biztonság.

A templomosok minden adományt, házat, földet elfogadtak, de természetesen nem a legjobb földek kerültek hozzájuk, hanem ugarok, erdők, mocsaras, terméketlen területek. A templom háznépe feltörte a földeket, erdőt irtott, mesterséges tavakat és gátakat épített ki, megművelte az ugart. Közben cseréltek, és amikor meggazdagodtak, vásároltak is területeket.

Az egyik kommendatúra terjeszkedését lépésről lépésre követni tudjuk: az Yonne megyében található coulours-i *baylie*-ről van szó.

Néhány szerzemény Coulours közelében található, ami érthető; a távolabbi szerzemények láthatóan egy kettős vonal mentén helyezkednek el: az egyik Payns-nel köti össze Coulours-t, a másik Joignyval, ahol egy másik kommendatúra volt.

Legelőször Rigny-le-Ferronban jutottak területhez, ahol megalakították a coulours-i kommendatúra testvérpárját.

Aztán megszereztek egy másik terület, már kissé távolabb, Mesnil-Saint-Loup-ban, Payns közelében. Ide újabb házat telepítettek.

A harmadik alkalommal ahhoz a területhez jutottak hozzá, amely a Vanne egyik gázlója körül helyezkedik el, Rigny és Mesnil között, Villemaur-sur-

Vanne-ban.

Coulours hat kilométerre fekszik Rigny-le-Ferrontól. Rigny-le-Ferron és Villemaur között kilenc, Villemaur és Mesnil-Saint-Loup között hat kilométer a távolság.

Mesnil-Saint-Loup-t és Pavillon-Sainte-Julie-t tizenkét, Pavillont és Payns-t pedig hat kilométer választja el egymástól.

Így tehát az az utazó, aki Coulours-ból Payns-be akart eljutni, végig olyan földeken járt, amelyek a templomosok birtokában voltak, vagy az ő ellenőrzésük alatt álltak.

Ugyanígy volt ez a Joigny felé vezető úton, ahová az othe-i erdőn keresztül lehetett eljutni.

A „templomos utak” nem csak ebből a két szakaszból állnak. Nemegyszer tovább lehet rajtuk haladni kommendatúrától kommendatúráig.

Sőt tovább mehetnénk. Világosan látszik, hogy ezekre az utakra nem a kommendatúrák miatt volt szükség, hanem épp fordítva, a kommendatúrákat – ha csak lehetett – szánt szándékkal az utak mellé telepítették.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy egyetlen kommendatúra sincs az utaktól távolabb; a templomosok mindent elfogadtak, amit kaptak, és valószínűleg nem mindig azt kapták, amit a leginkább szerettek volna.

Miért ragaszkodtak annyira ezekhez a közlekedési útvonalakhoz? Nem kétséges, hogy erre is a Szent Bernát-i küldetés lehet a magyarázat, hiszen civilizációs küldetésről volt szó, a civilizáció pedig elképzelhetetlen közlekedés nélkül.

Itt is egy ősi kelta hagyományt újítottak fel.

Őseinkről, a gallokról (akiknek, mint azt mindnyájan tudjuk, szőke bajszuk volt) sokáig azt hittük – sokáig azt hitették el velünk –, hogy mint afféle vademberek, teljesen elszigetelten éltek „hosszú hajú Galliájuk”[44] erdeiben. Az igazság az, hogy ezeknek a barbároknak tökéletesen kiépített úthálózatuk volt, ezt az is bizonyítja, hogy Caesar – és mások – igen rövid idő alatt tudtak eljutni egyik helyről a másikra.

Ugyancsak Caesar Limagne-ban képes volt 24 óra alatt megtenni egy 75 km-es útszakaszt, majd Soissons és Reims között újabb 45 km-t haladt

előre. Hétéves hadjárata alatt mindössze egy út és egy híd építéséről tesz említést (mert hidak is vezettek a folyókon át).

Hannibál az elefántjaival – a római utakat elkerülve – napi 37 km-t tett meg.

Néhány út ma is őrzi annak a druidának a nevét, aki megépíttette: ilyen például a *Chaussée Brunehaut.* Egy Rajna menti római út alsó rétegében Kr. e. 500-ból származó övcsatot találtak – a római utat eredetileg ugyanis gallok építették.

A breton szigetekről az ón harminc nap alatt ért a Szajna torkolatától Marseille-be.

A gall utak kereskedelmi utak voltak. A rómaiak katonai utakkal egészítették ki őket. S mindez nyomtalanul eltűnt a barbár inváziók alatt. Az akkori új uralkodók közül pedig senki nem hozatta rendbe őket. Igás állataikkal a régi utakat használták, ezek pedig karbantartás híján gyorsan tönkrementek, a folyókon való átkelés szinte megoldhatatlan problémákat okozott.

Az „elsősegélynyújtás” feladata megint csak Szent Bernát fiaira hárult. A rend kötelékébe tartozó építőmesterek, a „hídépítő szerzetesek” hozzákezdtek a hidak újjáépítéséhez (ezek közül némelyik ma is áll). Ez lehetővé tette, hogy a hűbérurak magas hídvámokat vezessenek be.

A mocsarak, az erdők, a vadállatok és főleg a paraszti vagy nemesi rablóbandák miatt a középkorban óriási gondot jelentett a közlekedés, a személy- és teherszállítás egyaránt.

Aki útra kelt, az életét vagy legalábbis a magával vitt vagyontárgyakat kockáztatta. Csak az élvezhetett bizonyos fokú védettséget, aki valamiféle „hatalomhoz” tartozott.

A templomosok, ahol csak megjelennek, gyökeresen megváltoztatják a kialakult helyzetet. „Házaik” általában elég közel vannak egymáshoz, és így az utazókat (zarándokokat, kereskedőket, mesterembereket) végig fegyveresek kísérik, és szükség esetén megvédik őket.

Néhány kommendatúrát egyértelműen azért építettek, hogy az utak védelmét biztosítsák. Az ilyen épületek gázlók vagy hidak közelében, olykor az utat keresztező folyó két partján helyezkednek el. A történelem nem árulja el, vajon ők szervezték-e meg ezeket az átjárókat, az viszont biztos, hogy az ő őrizetük alatt álltak.

Erről pedig – bár mindez a térképeken világosan látható – sem a regula, sem a későbbi kiegészítések nem tesznek említést. Ez megint csak azt bizonyítja, hogy volt egy vezető testület, amely a templomos rend egészét irányította, szándékait azonban nem kürtölte világgá.

A zarándokmeneteket felfegyverzett lovagok kísérték, és tudjuk, hogy e gondoskodás a kereskedőkonvojokra is kiterjedt. Sőt, azt is tudjuk, hogy a templomosok, akik elleneztek bármiféle vámot és korlátozást, gyakran megtalálták a módját annak, hogy a konvojokat mellékutakra terelve elkerüljék a fizetést.

A kereskedelem fejlődését azzal is segítették, hogy vállalták a raktározást, ami egyúttal természetesen újabb jövedelemforrást is biztosított a rendnek.

Ennél is jelentősebb vállalkozásba kezdtek a piacok megszervezésével. Egyszerre voltak felügyelői és haszonélvezői e piacoknak, amelyek alapvetően befolyásolták a régiók fejlődését, hiszen a termékeket csak itt lehetett eladni.

Csábító ötlet volna a „templomos utak” felfedezésére indulni, legalábbis Franciaországon belül. Ez nem mindig könnyű feladat, hiszen ma még számos egykori létesítmény helyét nem ismerjük. Franciaország térképén több nagy kiterjedésű fehér foltot találunk, pedig a kérdéses vidékeken legalább annyi kommendatúra állhatott, mint máshol.

A leginkább „olvasható” út a Franciaország határain kívül eső Santiago de Compostela-i útvonal, amely gyakorlatilag érintetlenül fennmaradt.

Vajon felismerhetők-e még ezek a templomos utak a helyszínen? Általában nem vagy legalábbis nem pontosan, hiszen gyakorlatilag nem egyeznek meg sem a Peutinger-táblák[45] galloromán útvonalaival, sem a mai utakkal.

Ha azonban egy térképen az ismert kommendatúrákat összekötjük legközelebbi szomszédjukkal, hatalmas háló rajzolódik ki előttünk, és előbukkannak a legfontosabb útvonalak, amelyek meglepően szabályos módon szelik át az országot.

Mielőtt sorra vennénk a nagyobb útvonalakat, próbáljuk meg felvázolni, hol helyezkedtek el a kommendatúrák Franciaország területén.

A mediterrán partvidéken, Barcelona és Monaco között először is volt egy kettős, néha hármas erődövezet.

Ezeket egyértelműen védelmi célból emelték a szaracén tengeri rablók ellen, akik időről időre rajtaütöttek egy-egy falun, majoron, kifosztották őket, majd továbbálltak.

Kifejezetten katonai feladatot láttak el, védelmi vonalat alkottak.

Ehhez járult még azoknak a kikötőknek a védelme, amelyek a szentföldi sereggel való összeköttetést biztosították.

E kikötők már-már kizárólag templomos tulajdonnak számítottak; közöttük volt (a francia partvidéken) Collioure; talán Mèze a Thau-medencében, Martigues-Berre, Saint-Tropez és Monte-Carlo. Más kikötőkben is voltak kommendatúrák vagy várak: Marseille-ben, Hyères-ben, Toulonban, Antibes-ban, Villefranche-ban, Beaulieu-ben, Mentonban.

Ezen a védelmi vonalon kívül a jelenleg ismert mintegy ezer kommendatúra egyes helyeken sűrű csomópontokba tömörült.

Felső-Burgundia és Alsó-Champagne határán, Auxerre és a Bari Hercegség között a kommendatúrák különösen szoros hálót alkotnak.

E tömörülésben – érthető módon – ott találjuk Payns-t, amely bizonyos mértékig mindig is a rend nyugati központját jelentette.

Ugyanebben a körzetben található Clairvaux és a titokzatos Keleti-erdő. Egy másik csoportosulás Felső-Champagne-ban, Reims és Soissons között jött létre, és egészen a Somme folyó torkolatáig ér.

Párizs körül a kommendatúrák kereszt alakban helyezkednek el – a kereszt függőleges ága Nemours-ból Beauvais-ba vezet, vízszintes ága pedig Versailles-ból Meaux-ba tart, majd folytatódik Provins, valamint Payns és Troyes irányában.

Végül egy rendkívül szorosan összeépült kommendatúraegyüttes található La Rochelle körül, úgy 150 km-es körzetben.

A többi kommendatúra többé-kevésbé arányosan oszlik el francia földön, akár gazdag, akár szegény területről, akár síkságról, akár hegyvidékről van szó. A térképemen üresen maradt részek Elzászban, Lotaringiában, Flandriában, Normandiában nem azt jelzik, hogy arrafelé nem voltak templomos létesítmények, hanem azt, hogy nem tudom, pontosan hol helyezkedtek el.

Már említettem, hogy ha összekötjük ezeket a pontokat, kirajzolódik egy olyan úthálózat, amelyből kiemelkednek a főútvonalak.

Rögtön láthatóvá válnak a térképen.

A Földközi-tengert két út köti össze Manche megye északi részével, az egyik Párizson, a másik Payns-en át halad.

Az első Marseille-ből indul, és felfelé tartva Arles, Nîmes, Alès, Le Puy, Lezoux, Saint-Pourçain-sur-Sioule, Pougues, Nemours, Párizs, Tillé-près-Beauvais, Abbeville érintésével elvezet egészen a Temple-sur-l’Autie nevű helyig, amely Berk közelében található. Feltevésem szerint egészen Boulogne-ig és Calais-ig folytatódott, vagyis az Angliával való összeköttetést biztosította.

A második szintén Marseille-ből indul, a berre-i tavon keresztül Avignon-ba vezet, majd a Rhône völgyében folytatódik, a folyó bal partján, de nem követi végig a medret, hanem a Lyon–Belleville–Mâcon–Chalon–Troyes–Payns útvonalon keresztül, Compiègne és Montdidier érintésével Abbeville-be tart.

E kettő között van egy összekötő út is, amely valószínűleg arra szolgált, hogy télen ne kelljen átkelni a Francia-középhegységen: ez elhalad Saint-Étienne mellett, majd Bourbon-Lancyból az auxerre-i elágazáshoz ér, ahonnan vagy Payns, vagy Párizs felé lehet továbbhaladni.

S végül Provence-ból Châlons-ba vezet egy másik út is, amely Grenoble, Voiron és Bourg érintésével az Alpokon halad át.

Manche megye déli részébe és Bretagne-ba azon az úton lehetett eljutni, amely a Thau-medencéből indul, felfelé tart Espalion és Riom-ès-Montagnes felé, aztán az Indre folyásával párhuzamosan halad Villandryig, majd Le Mans-on, Balleroy-n és a Cotentin-félszigeten keresztül eljut Saint-Vast-la-Hougue-ba és Valcanville-be, Barfleur közelébe.

Le Mans-nál az út kettéválik, és az egyik elágazás Rennes, Saint-Malo, Saint-Cast és Saint-Brieuc érintésével Bretagne-ba vezet.

Egyébként ugyanígy a Thau-medencéből vezet út Montaubanon át Bordeaux felé; ezt Damasanban keresztezi egy másik út, amely Port-Vendres-i kiindulópontjától Perpignanon és Toulouse-on halad át.

A nyugat-kelet irányú keresztutak különböző hágókhoz és szorosokhoz vezetnek.

Az egyik Flandriából Strasbourgba tart, egy másik, vele párhuzamos út pedig Berckből Colmarba.

Egy másik az Alsó-Szajna vidékéről (caudebeci kiindulóponttal) a Jura-hegység felé vezet. Áthalad Párizs északi vagy déli részén, érinti Payns-t, Troyes-t és Besançont.

Ezt keresztezi a Rennes-t, Le Mans-t, Orléans-t és Auxerre-t érintő bretagne-i út.

Van egy olyan útvonal is, amely az Alsó-Loire vidékéről indul, és a Jurahegység déli részéhez vezet. Áthalad Nantes-on, a Loire déli oldalán, Bourges-on, Pougues-on és Chalonon.

Payns-ből is több út indul Keletre a Vogézeken és a Jura-hegységen keresztül, illetve dél-nyugati irányba, La Rochelle és Bordeaux felé.

Azokat az utakat is meg kell említenünk, amelyek a pireneusi hágók felé vezetnek: a puymaurens-i, a peyresourde-i, illetve a Somport-hágó felé tartó keresztutakról van szó.

Az alpesi hágókhoz is el lehetett jutni: biztosan vezetett út Restefond-ra, Mont-Genèvre-re és Mont-Cenis-re; szerintem a Szent-Bernát-hágóra is, de ezt nem tudom bizonyítani.

A kirajzolódó úthálózat azonban valami egészen megdöbbentő tényt tár a szemünk elé.

Hat nagy út indul La Rochelle-ből, és behálózza egész Franciaországot.

14. La Rochelle misztériuma

Hat fontos út indul La Rochelle-ből, behálózva egész Franciaországot:

1. La Rochelle – Saint-Vaast-la-Hougue – Barfleur; mellékutakkal az atlanti-óceáni partvidék és Bretagne felé.

2. La Rochelle – Baie de la Somme; Le Mans, Dreux, Les Andelys, Gournay, Abbeville érintésével.

3. La Rochelle – Ardennek; ez az út Angers-n, Párizson és Champagne északi részén halad át.

4. La Rochelle – Lotaringia; Parthenay, Chatellerault, Preuilly-en-Berry, Gien, Troyes érintésével (Preuillyből egy másik út is indul, amely Cosnes-on át az othe-i erdőbe vezet).

5. La Rochelle – Genf; az út Poitou déli részén, a Marche-on, majd Mâcon környékén halad át (Saint-Pourçain-sur-Sioule-nál elágazik Chalon és Besançon irányába).

6. La Rochelle – Valence-sur-Rhône; az út Angoumois déli részén, Brive-en, Cantalon és Le Puy-n halad át (egy vele párhuzamos út La Rochelle-t és Saint-Vallier-t köti össze, Limoges, Issoire és Saint-Étienne érintésével).

A térképet valószínűleg ki kellene egészítenünk egy olyan úttal, amely Bordeaux-ba indul, és onnan Narbonne-on keresztül az Atlanti-óceánig vezet.

Az embert gondolkodóba ejti, mitől lehetett a templomosoknak annyira fontos La Rochelle, az a város, illetve kikötő, amelynek abban az időben a nevét is alig ismerték. Miért éppen ide telepítették azt a szerzetesházat, amely az atlanti-óceáni partvidéken az összes kommendatúrát összefogta és irányította?

Az egymás közvetlen szomszédságában fekvő kommendatúrák itt is olyan szoros kettős gyűrűt alkotnak, mint a Keleti-erdő körül.

S az embernek óhatatlanul az jut eszébe, hogy ez nem véletlenül alakult így.

Mindebből akár arra a következtetésre is juthatunk, hogy a La Rochelle-i kikötő kivételesen fontos volt a templomosok számára – az is elképzelhető,

hogy flottájuk itt valamiféle titokzatos tevékenységet folytatott. Miért is ne?

Bár a rendelkezésünkre álló dokumentumok száma igen csekély, az összevetésekből kiderül, hogy a templomos rendnek igen jelentős tengeri flottája volt.

A flotta jelentékenységére utal, hogy a marseille-i hajósok kénytelenek voltak szigorúan korlátozni, hány templomos hajó horgonyozhat a kikötőjükben, attól féltek ugyanis, hogy a rend mindenki mást kiszorít a Szentfölddel folytatott kereskedelemből. A szállítások egy részét a marseille-ieknek kellett átengedniük.

Volt egyébként saját kikötőjük is a provence-i Saint-Raphaëlben, valamint a katalán partvidéken Collioure-ban. Ezen kívül bizonyosan volt egy flottájuk Mallorcán, és valószínűleg egy másik is Portugáliában.

Egy törvényszövegből megtudhatjuk, hogy: *„A Saint-Jean-d'Acre-ban horgonyzó tengeri hajók a szárazföld komturjának parancsnoksága alatt állnak; az acre-i kikötő komturja és szerzetesei is neki tartoznak engedelmességgel…”*

Azt is tudjuk, hogy Oroszlánszívű Richárd a rend egyik hajóján, templomos öltözékben tért vissza nyugatra.

De mi köze La Rochelle-nek a Szentföldhöz?

Semmi az égadta világon.

A templomosoknak Angliában, Portugáliában és Hispániában is vannak birtokaik, az Angliával való összeköttetést azonban a flamand és a normandiai partvidék kikötői biztosítják, mindenekelőtt Barfleur, amely a valcanville-i *baylie*-hez tartozik; másfelől Saint-Valéry-en-Caux a blosseville-i és a drosay-i kommendatúrával, s végül a Somme folyó és az északi partvidék kikötői.

A Hispániával és Portugáliával való összeköttetés a szárazföldön át könnyebben biztosítható, hiszen a hágókat a kommendatúrák őrzik, a tengeren való átkeléshez pedig egyébként is inkább a kantábriai partvidék kikötőit választották volna…

Hát akkor?

A magyarázathoz hallgassuk meg, mit mond Jean de La Varende. Személyében olyan rendkívül megbízható – bár természetesen nem minden elfogultságtól mentes – történész áll előttünk, akiben a széles körű ismeretekhez írói tehetség párosult, és aki adatait, információit normandiai szülőföldje magánlevéltáraiból és egyéb forrásokból szerezte.

Jean de La Varende tehát *Les Gentilshommes* (A nemesurak) című könyvében azt állítja, hogy a templomosok rendszeresen jártak Amerikába és az ottani bányákból nem aranyat, hanem ezüstöt hoztak.

Nos, én a magam részéről elfogadhatónak tartom Jean de La Varende álláspontját. Az „ezüst” említése mindenképpen meggyőző, és bizonyos értelemben szerénységre vall. Ha az egész csak mese volna, írója nem érte volna be az ezüsttel, hanem feltétlenül aranyat és drágaköveket hozatott volna a templomosokkal.

Minderre persze nyilván nincs semmiféle bizonyíték. A templomosokról egyébként általában lehetetlen bármit is bebizonyítani. A nyomokat mindig gondosan eltüntették. Ami megmaradt, azt nem a levéltárakban találjuk.

De gondoljuk csak végig:

1. A templomosoknak saját flottájuk, következésképpen saját tengerészeik voltak.

2. E tengerészek között bizonyára voltak normannok is; azoknak a normannoknak a leszármazottai, akik a rend alapításának idején vagy néhány évtizeddel azelőtt Grönlandból eljutottak Amerikába (a területet „Wineland”-nak nevezték), és a későbbiek folyamán többször is megtették ezt az utat.[46]

3. A tengerészek között egészen biztosan voltak bretonok is, bizonyos jelek pedig arra utalnak, hogy a bretonok ősei hajóikkal már jóval Kolumbusz Kristóf előtt eljutottak Philadelphiába.

4. A templomosok között nyilván voltak olyan tudósok is, akik már tudták, hogy a Föld gömbölyű, ahogy tudta ezt a bencés II. Szilveszter pápa és néhány tanítványa is, és ahogy tudta ezt a chartres-i építőmester, aki még a pontos méretekkel is tisztában volt.

5. A templomosok számos föníciai kikötőben megfordultak, és elképzelhető, hogy olyan ókori eredetű térképre bukkantak arrafelé, amelynek készítői maguk is kikötöttek az amerikai partokon. Piri Reis[47] nevezetes térképei alapján megfelelő képet kaphatunk az antikvitás földrajzi ismereteiről.

6. A rend feloszlatása után az Ibériai-félsziget lovagjai szétszóródtak, és a templomos rendhez némileg hasonló lovagrendek valamelyikéhez csatlakoztak; Hispániában például a calatravai rendhez, Portugáliában pedig „Krisztus rendjéhez”, amelyet kifejezetten számukra hoztak létre.

Márpedig köztudott, hogy Kolumbusz Kristóf tanulmányozta a calatravai okiratgyűjteményt és a levéltárat. S vele együtt mások is, akik értesítették Izabella királynőt. Néhány évvel később a spanyol flotta bátran útra kelt Amerika felé. Busás hasznot hajtó rablóhadjárat reményében.

A portugál flotta – a spanyolokkal közel egy időben – nem kisebb merészséggel ismeretlen tengeri utak felfedezésére indult; és íme, egy meglepő részlet: „A Mogador-fokot elhagyva a portugál hajók kizárólag a rend zászlaja alatt hajózhatnak tovább. Templomos zászló alatt hajózva fedezte fel Vasco da Gama Indiát, és Albuquerque meg Juan de Castro is e zászló színeiben igázták le a kontinenst.”[48]

Mindez persze bizonyítéknak még kevés. Ahhoz viszont elég, hogy feltevések egész sorát indítsa el.

Csakhogy ennél is többről van szó.

A vézelay-i templom előcsarnokának egyik timpanonja, amely körülbelül az 1150-es évekből származik, a Föld népei között egy nagy fülű „indiánt” ábrázol, és egyértelmű, hogy nem indiairól, hanem amerikai indiánról van szó. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy a szabad mesterlegények, „Salamon gyermekeinek” leszármazottai, a templomosok védencei, maguk is az „indián” nevet vették fel, mintha valamiféle utazásnak kívántak volna emléket állítani.

Továbbá:

Azt hiszem, az eddigiek során már bebizonyítottam, hogy mindaz, ami a középkori Franciaországban élő hagyományként van jelen, ősi kelta gyökerekre vezethető vissza.

Itt érdemes egy kicsit megállnunk.

Mások (és itt mindenekelőtt Marcel Moreau[49] és Régine Pernoud[50] munkáira gondolok) már bebizonyították, hogy milyen jelentékeny hatást gyakorolt a kelta és a gall hagyomány a romanikára. Akik a román és a gótikus stílust megteremtették, tudták, hogy ókori hagyományt újítanak fel.

E hagyománynak pedig megvoltak a maga legendái, amelyek talán megtörtént eseményeket beszélnek el.

Cú Chulainn, az írországi „Vörös Ág” lovagja, Kr. u. 2-ben halt meg. Az alakja köré fonódó geszta szerint a lovag – sok más legendás hőshöz hasonlóan – eljutott a „boldog szigetekre”. Ez a varázslatos hely valahol nyugaton, a messzi tengereken túl, „Labred szigetén, a Gyönyörök földjén,

egy áttetsző kék vizű tó közepén rejtezik. Itt a paloták ágyait színezüstből készítik, a finom porfír borítású falakon metszett fegyverek csillognak, és hatalmasra nőtt almafák roskadoznak termésük súlya alatt”.

A legenda szerint Cú Chulainn e bűvös szigeten harcolt, hogy vendéglátóját meg[redacted]szabadítsa ellenségeitől, aztán egy kis időt a legteljesebb gyönyörök közepette töltött, majd visszatért Ulsterbe, feleségéhez, Elmerhez.

A guatemalai és yucatáni maják egyik legendája pedig azt meséli, hogy valamikor régen, őseik idejében fehér emberek szálltak partra az indiánok földjén. A hajótestek ragyogtak a napfényben, és úgy siklottak a habok tetején, mint hatalmas kígyók.

Az idegenek magasak és szépek voltak, szemük kék, és furcsa ruhákat viseltek. Homlokukat embléma díszítette, amely két összetekeredő kígyót ábrázolt. Ezek a „chane”-ok (ahogy a bennszülöttek nevezték őket) letelepedtek a maják földjén, és tanították az indiánokat…

Századok múltak el…

Egyébként azt is mesélik, hogy a XI. század tájékán egy idegen szállt partra Yucatán földjén. „Mexikói” neve *Quetzalcoatl* (madárkígyó) volt; a maják *Kukulkan*nak (tollas kígyónak) nevezték. Először – mint Chichén Itza-i hadifoglyot – belökték egy kútba, ő azonban életben maradt. Kihúzták a kútból és ettől fogva „Isten küldötteként” tisztelték.

Szakállt viselt.

Érdemes elgondolkodnunk ezeken a történeteken. Több okból is.

Először is azért, mert Cú Chulainn nevét, amely mára már „Kurulin”-ná szelídült, valaha Kukul’hánnak ejtették.

Másrészt pedig azért, mert az ír tengerjáró hajók nagyon hasonlíthattak a norvég *Drakkar*okra, (a *Drakkar* a *Drak*, vagyis a sárkány szó többes számú alakja), és a hajó orrát kígyó- vagy sárkányfej díszítette. Az evezők pedig mintegy tollruhaként kapcsolódtak a kígyótesthez.

A tollas kígyón hajózó idegenek fehérek, magasak, kék szeműek voltak és szakállt viseltek, tehát egyáltalán nem hasonlítottak az „indiánokra”.

S ha a csapat parancsnoka – akinek homlokán ott volt a beavatottak jelvénye, amely az ír hagyományoknak megfelelően összetekeredő kígyópárt ábrázolt – házigazdája segítségére sietett, és legyőzte annak

ellenségeit, csoda-e, ha e tollaskígyó-embert istenként tisztelték, amikor újra tengerre szállt?

Ha pedig a legenda fennmaradt, és a XI–XII. század tájékán ismét egy szakállas fehér ember köt ki Yucatán partján, egy olyasfajta hajóval, amely nagyon hasonlított a Drakra, és ez a szakállas fehér ember kiáll egy rendkívüli próbát (kútba vetik, és mégis életben marad), csoda-e, ha úgy tekintenek rá, mint a legendás Kukulkan isten küldöttére?

Ezek után miért is volna lehetetlen, hogy a templomosok valóban partra szálltak Amerikában, egész pontosan a Yucatán-félszigeten, ahol tényleg vannak ezüstbányák?

Mindenesetre történelmi tény, hogy amikor Kolumbusz és társai Amerikába érkeztek, az ottani bennszülöttek ismerték a keresztet, egyáltalán nem lepődtek meg a furcsa idegenek láttán, és végső soron elég barátságosan fogadták őket.

A konkvisztádorok viszont aranyat akartak. S tudjuk, mi következett ezután.

Senki sem köteles elfogadni, hogy a legendák megtörtént eseményeket beszélnek el mese formájában. Vannak azonban száraz tények is.

Először is, a középkor elején alig van ezüstpénz. Szinte kizárólag aranyat és bronzot vernek. Keleten az ezüst értékesebb, mint az arany.

A középkor vége felé az ezüstpénz elterjedt fizetési eszköz.

Honnan érkezik az ezüst?

Európában nagyon kevés az ezüstbánya, ez alól legfeljebb a Német-Római Birodalom kivétel, az ottani bányákban viszont ekkor még nincs termelés.

Az oroszországi bányákat nem ismerik.

A legtöbb ezüstbánya Mexikóban és Észak-Amerikában található.

Honnan érkezik hát a tömérdek ezüst a középkor végén, Kolumbusz Kristóf előtt?

Mi másért vezetne az összes út La Rochelle-be, ebbe az akkor még jelentéktelen kikötőbe, ha nem azért, hogy innen induljanak felfedező útra az ezüstöt kereső templomosok?

Európa a XII. századig szegény. Alig van kereskedelmi forgalom. Kevés a pénz.

A XII–XIV. század folyamán a gyors ütemű gazdagodás egészen kivételes művek megvalósítását teszi lehetővé.

Ekkor épülnek – többek között – a katedrálisok is…

Nem olyan az egész, mint valamiféle infláció? Nem a papírpénz értéke csökken, hiszen a papír még nem szerepel a pénzforgalomban, hanem a fémpénzé.

S megint csak felmerül az eredeti kérdés: honnan jön a fém?

Egyértelmű a válasz: hozzák, vagy előállítják – a megoldás a kereskedelem vagy az alkímia.

A kettő egyébként nem zárja ki egymást…

Nem hiszem, hogy különösebb naivitás volna azt gondolni, hogy az az alkimista, aki elő tudta állítani a katedrálisok üvegablakainak anyagát, akár aranyat is előállíthatott volna – lehet, hogy ez meg is történt, de csak nagyon kis mennyiségről lehetett szó.

Akkor pedig újra csak a La Rochelle-i kikötőbe jutunk vissza, hiszen keleten éppúgy *nem volt ezüst*, mint nyugaton, vagy legalábbis nagyon kevés.

15. A templomos rend gazdagsága

Ami a templomos rend szervezőmunkájának eredményei közül a leginkább kiváltotta mai (magán- vagy állam-) kapitalista korszakunk csodálatát, az a bankrendszer kiépítése volt.

Valójában nem valamiféle váratlan felfedezésről van szó – a bankrendszer megteremtését tudatos szervezőmunka: az újabb és újabb „fiókintézmények”, vagyis kommendatúrák kiépítése tette lehetővé. (Nem hiszem, hogy ezeket a meggazdagodás szándékával hozták volna létre; a templomosok csak felhasználták a rendelkezésükre álló eszközöket.) A vállalkozás egyértelműen a kereskedelem fejlesztését szolgálta. A templomosok az utak kiépítésével és az utak mentén a pihenőhelyek, vendégfogadók, raktárak felállításával a biztonságos árucseréhez szükséges feltételeket kívánták megteremteni.

A közlekedés fejlődésével, a szállítási feltételek javulásával szükségképpen megnőtt a kereskedelemhez nélkülözhetetlen pénz szerepe is.

Ne feledjük, hogy a korban a váltópénz nem papírból, hanem fémből készült, a fém pedig nehéz, ezért nagyobb összegek szállításához speciális közlekedési eszközökre, rendszerint igavonó állatokra volt szükség. A nehezen járható utak egyébként sem voltak biztonságosak, a rablóbandák támadásai állandó veszélyt jelentettek.

A templomosok a kockázat csökkentése érdekében birtokaik egész területén bevezették a váltólevél rendszerét, amelyet a velenceiek és a lombardok már korábban is használtak.

Rendkívül egyszerű megoldásról van szó. A megbízó a „fémet” letétbe helyezte valamelyik kommendatúra raktárában: például Provins-ben vagy Párizsban. A kommendatúra pénztárnoka e letét ellenében kiállított egy váltólevelet, amely egy másik kommendatúrában – mondjuk, Toulouse-ban vagy Saint-Gilles-du-Gard-ban – volt érvényesíttethető: itt a megbízó a papír bemutatásával megkapta a letétbe helyezett fém ellenértékét, a tetszése szerint választott pénznemben.

A nagykereskedőnek így nem kellett többé a pénz szállításáról gondoskodnia, ha úton volt, egyedül a váltólevelet vitte magával, ezzel pedig a rablók nem sokra mehettek volna.

A váltók tökéletes biztonságot jelentettek, csak azok a pénztárnokok tudták hitelesíteni őket, akik ismerték a megfejtésükhöz szükséges titkos jeleket.

Nem tudjuk, miféle titkosírással készültek a váltók, amelyeket a pénztárnokok küldtek egymásnak egyik kommendatúrából a másikba. A Probst-Biraben[51] által javasolt megoldás már csak azért sem meggyőző, mert a kulcs, amelyet szerinte a megfejtéshez használtak, nem templomos, hanem máltai kereszt. A rendszer ráadásul – kereszttel vagy anélkül – egész egyszerűen gyermeteg, és túlságosan könnyen megfejthető. A templomosok, ha titkaik megőrzése volt a tét, mindig rendkívül ravasznak és találékonynak bizonyultak, nem véletlen, hogy a mai napig nem sikerült egyetlenegy titkukat sem igazából megismernünk.

A templomosok a váltólevelek kiállításakor nyilván felszámítottak valamennyi jutalékot, az összeg azonban nem lehetett túlzottan magas, emiatt legalábbis soha senki nem panaszkodott, a rend pedig ennek fejében fegyveres kíséretet adott a pénz szállításához.

A kérdés lényege az, hogy a „bank” is a civilizációs küldetés része volt: egy civilizáció nem léphet előre a kereskedelem fejlődése nélkül.

A templomosok bankja olyan megbízhatóan működött, hogy kis idő elteltével, akinek csak volt valami vagyona, az ő felügyeletükre bízta, és nemegyszer a könyvelést is a templomosokkal végeztette. Több püspökség is náluk helyezte el vagyonát. Franciaország királya a rend párizsi szerzetesházában tartotta kincstárát, és pénztárnoka a templomosok pénztárnoka volt.

És még mindig nincs vége.

A templomosokra testált adományok között a legkülönfélébb adók, tizedek, vámok szerepeltek, a rend pénztárnokai tehát kiválóan értettek az effajta javadalmak számbavételéhez, kezeléséhez. A király így aztán nemegyszer a rendet bízta meg a királyi adók behajtásával.

Champagne és Flandria területén például a payns-i komtur hajtotta be a királyi adókat. Az összegyűjtött pénzt fegyveres kísérettel a rend párizsi szerzetesházába szállították, és a királyi kincstárban helyezték el.

Tulajdonképpen a főadóbérlő szerepét töltötték be.
Egyébként – mivel bőségesen volt pénzük – kölcsönzéssel is foglalkoztak. Hatalmas összegeket adtak kölcsön Szép Fülöpnek, aki másként nem tudta volna lánya hozományát előteremteni. Gyakorta kölcsönöztek a püspököknek is, akik valószínűleg ezekből a kölcsönökből biztosították az építkezésekhez szükséges pénzt.
Szívesen kölcsönöztek magánszemélyeknek is, erre már egészen korán találunk példát. Adatok szerint a zaragozai Pedro Desde és Elisabeth nevű felesége már 1135-ben kölcsönszerződést kötött velük. Még zálogkölcsönnel is foglalkoztak. Az 1307. évi letartóztatáskor készített leltárakban zálogtárgyak is szerepelnek. A király egyébként a saját számlájára íratta e kölcsönöket, és a tárgyak kiváltása fejében járó pénzt be is zsebelte. Királyian.
Nyilvánvaló, hogy a templomosok kezén jelentékeny összegek forogtak, amelyekből hatalmas vagyont lehetett volna felhalmozni. Erre legfeljebb akkor került sor, ha a bankügyletek miatt szükség volt rá. Tény, hogy az egész gazdasági életet megbéníthatták volna, ez pedig soha nem következett be.
A kultúra, a kereskedelem, a kézművesipar, az építészet csak akkor „működik”, ha van pénzforgalom. Márpedig akkoriban Szép Fülöp „pénzrontása” ellenére sem lehetett csak úgy „papírokat” kibocsátani, ahogy ezt ma bármely kormány megteheti. A forgalomban lévő pénz mennyiségét az szabta meg, mennyi volt a pénzveréshez felhasznált fém.
Ha a hatalmas vagyonnal rendelkező templomosok kincstárukban halmozták volna föl a pénzt, rövid időn belül érezhetően csökkent volna a forgalomban lévő pénz mennyisége, ami a kereskedelem megbénításához és egyúttal a civilizáció minden további fejlődésének megakadályozásához vezetett volna.
A templomosok a rendelkezésükre álló összegeket mindig birtokvásárlásra fordították.
Abból a pénzből például, amelyet Jacques de Molay a hadsereg kincstárából hozott magával, több nagyobb földterületet vásároltak, elsősorban a Rhône völgyében, Baucaire környékén és a Rajna völgyében, Trier közelében.
Ekkoriban a rend már nem állomásozott a végleg elveszített Szentföldön, és alig-alig (legfeljebb a felvételüket kérő új tagoktól) kapott adományokat;

bevételei azonban így is akkorák voltak, hogy gyakorlatilag korlátlanul terjeszkedhetett.

Ez a területi növekedés rövid időn belül olyan méreteket öltött, hogy Szép Fülöp – alig valamivel a templomosok letartóztatása előtt – dekrétummal próbálta megakadályozni a további vásárlásokat. A dekrétumot hamarosan vissza kellett vonnia.

Egyes múlt századi szerzők – kevés sikerrel – megpróbálták kiszámítani, mekkora lehetett a templomosok vagyona. Az arany értékét vették alapul, ez azonban a századok folyamán sokat változott. Megpróbálták hozzávetőlegesen megállapítani, hány lovagot tartott el a rend, és ezen kívül mást nem is vettek számításba. Még így is csillagászati összegeket kaptak eredményül.

Egy ilyesfajta becslést ma már egyszerűen lehetetlen elvégezni, hiszen az értékrendszer teljesen átalakult.

Egyébként szinte biztos, hogy csak Franciaország területén közel kétezer kommendatúra volt. Ha számításba vesszük, hogy minden egyes kommendatúrához további csűrök tartoztak, belátható, hogy egy-egy ilyen együttes (megművelt területekkel, mezőkkel, tavakkal, erdőkkel) mintegy ezer mai hektárt foglalt el.

Mellesleg a kevés ránk maradt leltárból kiderül, hogy a földeket mindig megművelték, mégpedig nem is akárhogyan; és így, mintegy mellékesen, arra is választ kapunk, miként lehet, hogy a történelemben kétszáz éven át alig volt komoly éhínség. E csapás később újra tömegével szedi áldozatait.

S megint csak mellesleg: a fennmaradt páncélokból és ruhákból kiderül, hogy a XIV–XV. században az átlagos testmagasság jóval kisebb volt, mint kétszáz évvel korábban, ami nyilván azzal is magyarázható, hogy a százéves háború idején gyakoriak voltak a járványok.

A kommendatúrákon, majorokon, raktárakon, vendégfogadókon kívül a templomosoknak minden városban voltak olyan házaik, amelyek a ránk maradt okiratokban általában nincsenek feltüntetve. Ezeket rendszerint magánszemélyeknek adták ki. Párizsban például templomos tulajdon volt az egész Marais negyed, a szajnai kikötővel rendelkező régi Templommal és az új Templommal, ahol a híres torony állt; ehhez még hozzá kell tenni a kis kertekkel beépített belleville-i dombot, és a Montmartre lejtőit a szőlőskertekkel.

A bal parton is voltak házaik a Saint-Marcel negyedben, és övék volt majdnem az egész Faubourg Saint-Jacques.

És ez a többi francia városban is így volt.

Érthető tehát, ha Szép Fülöp, akinek – a kormányokhoz hasonlóan – sohasem volt elég pénze, a templomosok vagyonára fente a fogát.

S ekkor felvetődik az egyik legfontosabb kérdés: miért e vagyonosodás?

Olyan rendről van szó, amelyben a szegénység nemcsak elengedhetetlen, hanem egyenesen kötelező, a regula írja elő. E regula azonban úgy követeli meg a szegénységet, hogy eközben a gazdagság is kötelezővé válik.

A kérdésre – részben – a templomosok jelmondata adhatja meg a választ: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Ne nekünk, Urunk, ne nekünk, hanem a te nevednek adj dicsőséget!

Engedjük szabadon a képzeletünket…

Mi történt volna, ha Szép Fülöp 1307-ben nem rendeli el a templomosok letartóztatását, nem zároltatja a rend vagyonát, és gyóntatója, Franciaország nagy inkvizítora, Guillaume de Paris felbujtására nem indítja meg ellenük a pert, a méltánytalanság és a koholt perek mintaképét?

Csak Franciaországban közel kétmillió hektár volt a templomosok kezében, és birtokaik után semmilyen adót vagy tizedet nem fizettek. Hamarosan a meglévő területek kétszeresével rendelkeztek volna; a földeken pedig saját embereik gazdálkodnak, akik a rend védelmét élvezik, és maguk is mentesülnek bármiféle adó vagy tized fizetése alól; az igazságszolgáltatás terén pedig kisebb és nagyobb ügyekben egyaránt csak a rend ítélkezhet felettük.

Ha ez így folytatódik tovább, kis idő múlva mivé lett volna az egyház és a nagyurak világi hatalma?

Világi hatalmat csak két módon: erővel vagy pénzzel lehet fenntartani. Az egyik az adóztatást, a másik a vásárlást teszi lehetővé. Márpedig a nemesség ereje a templomosokhoz áramlott, akik kétségkívül a világ akkori legütőképesebb hadseregével rendelkeztek. A nemesség hozzájuk csatlakozott, a vagyon is az ő kincstáraikban halmozódott fel.

A püspököknek bele kellett volna törődniük, hogy ezentúl egyszerűen csak Isten emberei. Ilyen körülmények között ugyan melyik királyi fattyú, melyik másodszülött fiú pályázott volna a püspöki székre?

A nemesség pedig – a templomos rend égisze alatt – nem jelentett volna mást, mint lovagságot, ahol a lovag előtt egyetlen választás állt: vagy nemes

lesz, a szó igaz értelmében, vagy semmi.

Lássunk tisztán: mindez benne van Szent Bernát regulájában, amely a rendnek hatalmat ad, ugyanakkor azt is kimondja, hogy a lovagoknak e hatalomból nem származhat semmiféle személyes előnyük vagy hasznuk.

A templomos renddel körülbelül egy időben megszülető és fokozatosan szabályrendszerré formálódó lovagi eszménynek megfelelően a rend lovagjai elsődlegesen „szabadítok".

A keleten állomásozó hadsereg tevékenységétől eltekintve (amely inkább csak ürügy volt, és a lovagok újoncidejének letöltését szolgálta) általában nem szokták észrevenni, hogy a rend valamennyi missziója felszabadító küldetés volt.

A földműveléssel (amelyet oly gondosan végeztek, hogy ezt katonáktól igazán nem várná az ember, még akkor sem, ha szerzetesek) megszabadították az embereket a középkor legnagyobb csapásától, az állandó éhínségtől.

Természetesen jóval többet termeltek annál, mint amire maguknak vagy a keleten állomásozó katonáknak szükségük volt. A búzát, árpát nyilván eladták a piacon, a fontosabb termelőkörzetekben pedig – például Beauce-ban – csűröket építettek, és az itt tárolt gabonát aztán mindig oda szállították, ahol éppen fogytán volt az élelem.

A regula azt is előírta, hogy alamizsnával kell segíteni azokon, akik ennivalójukat sem tudják megfizetni. Minden szerzetesházban hetente háromszor osztottak alamizsnát; ezen kívül pedig két templomosnak mindig meg kellett hagynia annyi ételt, hogy a maradékból egy nincstelen jóllakhasson; a szerzeteseknek tehát figyelniük kellett arra, hogy mennyit esznek.

Tudomásunk szerint ezeket az előírásokat mindig szigorúan betartották. A per során egy olyan kommendatúra is szóba került, ahol egyszer, éhínség idején egyetlen hét alatt több, mint tízezer adag élelmet osztottak szét.

Az utak kiépítésével, illetve felügyeletével a templomosok felszabadították a kereskedelmet.

Az utazókat pedig megpróbálták mentesíteni a különféle vámok alól, amelyeket sok hűbérúr bevezetett az utakon és a hidakon.

Azokat a mesterembereket is „felszabadították", akiknek megengedték, hogy a kommendatúrák területén telepedjenek le, ahol biztonságban lehettek, és sem adó, sem rekvirálás nem fenyegette őket.

Azt is tudjuk, hogy Szent Lajos Amaurynak, a rend franciaországi perjelének kérésére adott különleges kiváltságokat a templomépítőknek – belőlük lettek a „szabadkőművesek”, akiket többé senki nem háborgathatott.

Végül pedig a templomosok, ha csak tehették, felszabadították jobbágyaikat, akik így szabad „bérlők” lettek a földeken.

Ezt persze nem mindig tehették meg, jobbágyaiknak viszont olyan jól ment a soruk, hogy a „polgárok” számára nem jelentett lecsúszást, ha leányuk jobbágyfiúval házasodott össze, mint ahogy ez – például Provins környékén – nemegyszer előfordult.

El tudjuk-e vajon képzelni, milyen társadalmi forma jött volna létre, ha a templomos rendnek sikerül bevégeznie lovagi küldetését?

A válasz nem könnyű, hiszen a templomos filozófia titkos „alapjairól” szinte semmit nem tudunk. Nagy vonalakban talán úgy lehet elképzelni a dolgot, hogy van egy fegyveres testület, amely lényegében minden hatalmat (hadsereg, pénzügyek stb.) a kezében tart, *tagjai azonban e hatalom semmiféle előnyét nem élvezhetik.* Ez a testület minden emberi tevékenység felett védnöki szerepet vállal, és biztosítja a szabadság és az igazságos jogrend fennmaradását.

A templomos szerzetesek, a rend beavatottjai pedig – akár az egykori druidák – a döntőbíró szerepét töltötték volna be. Ami pedig – mélyebb értelemben – az emberiség fejlődését illeti: szakrális épületeket emeltek volna, hogy ezzel is elősegítsék e fejlődési folyamat kibontakozását.

16. A katedrális

A templomos rend belső felépítése annak a szervezeti sémának feleltethető meg, amelyet az ókoriak az emberiség számára ideálisnak tartottak.

A paraszt élelmet termel, a kézműves szerszámokat készít, a kereskedő szétosztja a termékeket, a katona pedig őrzi a javakat, amelyekhez ő maga nem juthat hozzá. Az egyes kategóriákon belül további három szintet különböztethetünk meg, ezek az emberi fejlődés három szakaszát jelentik. Az egész együtt – sematikusan – egy piramissal ábrázolható.

A kenyér, a szerszámok, a közlekedési eszközök és a biztonság megteremtése az emberi élet legalapvetőbb szükségleteinek kielégítését jelenti.

Mindez nélkülözhetetlen, de nem elegendő.

Az emberhez méltó lét szellemi ébredést is feltételez, hiszen ez – még a nevetésnél is inkább – az ember sajátja.

Ami az élet anyagi oldalát illeti, az emberi kéz szinte mindent meg tud tanulni.

Ami az élet szellemi oldalát illeti, az emberi agy szinte mindent meg tud tanulni, a marignanói csata évszámától egészen az integrálszámításig.

Ez azonban még mindig csak az állati létezés egy fejlettebb fokát jelenti. Szellemi ébredés nélkül a kétkezi munka egyszerűen feltételes reflex, a szellemi munka pedig nem egyéb, mint a memória működtetése.

A szellem öntudatra ébresztése pedig nem oldható meg a dialektika „ergo”-ival és a logika törvényeivel. Ehhez gyakorlatok hosszú sorára van szükség, ahol az első lépést az jelenti, hogy az ember összhangot teremt magában a természet ritmusával, mert ebben a szellem anyagi formaként jelenik meg: ezt látjuk az imában, az énekekben, a rituálékban, a jógában, néhány táncban (például a dervisekében). Ennek megtapasztalásához azonban tanulásra, hozzáértő irányítókra van szükség, ez az út tehát csak a „szerzetesek” számára járható.

Az anyag megmunkálása, vagyis az anyag és a munkás között fokozatosan kialakuló természetes összhang elvezethet ehhez a szellemi ébredéshez.

Ilyenkor a munkás észrevétlenül művésszé válik, eljutva a „kéz mágiájához”, amelyet ősidők óta továbbadnak a kézművesek. Ezt a mágiát a fiú apjától, az inas mesterétől veszi át, művelését a bencés szerzetesek különösen fontosnak tartották.

A szerzetesek ebben az értelemben hasonlítják a munkát az imádsághoz, valahogy úgy, ahogy egyes hindu szekták a jógához.

A ritmus, amelyet a munkás keze mágikus erővel előcsal az anyagból, maga is hatni kezd, és a mágia erejével másokban is megszólaltatja ezt a lényük legmélyén szunnyadó ritmust.

A műalkotás tehát előidézheti az ember „szellemi ébredését” – különösen igaz ez az építészeti alkotásokra, amelyek az emberben valamiféle belső mozgást indítanak el. Ezért volt minden civilizációban megkülönböztetett szerepe a szakrális építészetnek. A mesterek mindig részesültek egyfajta beavattatásban.

Szakrális építészet nélkül semmilyen civilizáció nem tud kiteljesedni, ez a magyarázat arra, hogy a templomosok miért fonódnak olyan elválaszthatatlanul össze a katedrálisépítőkkel.

Természetesen másféle élmények is elindíthatják az embert e „szellemi ébredés” felé: a költészet, a zene, a színek és a formák – mind a rituálé elemei…

S bizonyos helyeken maga a föld is e folyamat irányában hat: e különleges pontokon alakulnak ki rendszerint a zarándokhelyek. Elgondolkodtató egyébként, hogy a keresztény zarándokutak nemegyszer ókori pogány zarándoklatok útvonalát követik, és bizonyos helyeken változatlanul történnek csodák, függetlenül attól, hogy éppen melyik istenségnek tulajdonítják őket.

Az egyiptomi Abukirban eleinte Ízisz, aztán Szent Kürosz tett csodákat – ma, úgy hírlik, egy marabu vette át ezt a szerepet…

Egyes elméletek szerint a vallások mindig hasonulnak ahhoz a valláshoz, amelyet egy adott helyen felváltanak. Egyszerűen arról van szó, hogy minden megnyilvánulásuk ugyanabból a talajból nő ki, azonos forrásból táplálkozik.

Az ilyen helyeken könnyebben magára eszmél a szellem, a civilizáció építői tehát ezeket találták legalkalmasabbnak szakrális épületek emelésére. S az épület elkészítésekor szerették volna a lehető legjobban kihasználni a választott terület adottságait.

E cél eléréséhez természetesen egészen kivételes tudás birtokában lévő mesterekre volt szükség.

A templomosok pedig nyilván nem csak azért kapták nevüket, mert az első lovagok Salamon templomának egykori helyén telepedtek le.

Ahhoz, hogy a népre hatni tudjanak, új eszközre volt szükség. Az első kilenc lovag visszatérésével megjelent a gótika.

A gótika megjelenése, elterjedése és maga a gótikus szerkezet máig megfejtetlen titok a történészek előtt.

A szakértők – magyarázat híján – általában a könnyebbik megoldást választották, mondván, hogy a romanika egyszerűen átfejlődött a gótikába: innen az „átmeneti gótika” kifejezés. Ez viszonylag új keletű elnevezés, azelőtt inkább „korai gótikáról” beszéltek, és ez a régebbi kifejezés a pontosabb.

Az „átmenet” tényleg megfigyelhető, ám kizárólag a részletekben, a díszítésben, az oszloptól fokozatosan elszakadó szobrokon, a megváltozott formájú oszlopfőkön, az üvegablakokon; itt azonban nem arról van szó, hogy a romanika átfejlődik a gótikába, hanem arról, hogy a mesterek alkalmazkodnak egy új építészeti stílushoz. A kőművesek és kőfaragók nem teremtenek gótikát a romanikából – a romanika mesterei csatlakoznak a gótikához. Lényeges különbség!

Olyasféle gótikakezdeményekkel is találkozhatunk, amelyeken megfigyelhető, ahogy a román stílushoz szokott mester gótikus formát próbál létrehozni anélkül, hogy az új stílust megfelelően ismerné. Román alapzatokon is láthatunk gótikus ráépítéseket. Szó sincs azonban „átmenetről”.

A romanika és a gótika közötti különbség építészetileg statika és dinamika különbségével írható le, ami a nehézkedés és a lendület viszonyának átrendeződését jelenti.

A döntő különbség a boltozat formájában ragadható meg. Minden más eltérés (falszerkezet, ablakok stb.) ennek az alapvető eltérésnek a következménye.

A két szerkezet különbsége az erők megfordulásával jellemezhető. A román stílusú épület boltozata a falakra nehezedik. A legfontosabb elem tehát biztonsági okokból a vastag és erős fal.

A gótikus boltozat egy olyasfajta rugalmas kőszerkezet, amely nem a falakra nehezedik, hanem a magasba tör. A falakra lényegesen kisebb

feladat hárul, elveszítik tartófunkciójukat – ez teszi lehetővé a hatalmas üvegablakok létrehozását.

A két statikai megoldás között nem lehet semmiféle átmenet. Ha egy román stílusú templom falaira gótikus boltozatot helyeznénk, a falak összeomlanának, hacsak nem hatalmas kövekből vannak összeillesztve. Ha egy román stílusú boltozat két támpillér közé kerülne, meghajolna és *felülről* omlana be.

A gótika teljesen új rendszer, semmilyen előzményét nem ismerjük. Lényege, hogy a támpillérek oldalirányból fejtenek ki erőt a boltozatra, és e nyomás alatt az egész szerkezet összeomlana, ha a zárókő nem biztosítaná az erők kiegyenlítődését.

A támpillérek súlya tehát oldalirányú nyomást hoz létre. A boltozat köveinek súlya pedig vertikális irányú erőként hat a zárókőre. A boltozatot maguk a kövek nyomják felfelé.

A súly mintegy megtagadja önmagát. Mintha a levitáció[52] jelenségével állnánk szemben.

A bordás boltozatot, a gótikus épület „lelkét”, ezt a valóságos feszültséggócot azok a támívek tartják fenn, amelyek a támpillérekre nehezednek, és amelyeket a fiálék[53] tömege ellensúlyoz.

A feszültség akkora, hogy Viollet le Duc kőművesein rémület lett úrrá, mert néhány kő a legkisebb ütés hatására olyan hangot adott ki magából, mint a kifeszített rugó vagy a hangszerek húrja.

E folyamatosan érzékelhető rezgésnek köszönhető, hogy a gótikus templom vagy katedrális oly ellenállhatatlan erővel tudott hatni a népre: nemcsak kultikus helyet jelentett, hanem „közös otthont”, ahol az emberek szívesen voltak együtt.

A katedrálisokban még táncoltak is. Chartres-ban húsvét idején a püspök vezette a körtáncot. Ahogy a régiek táncoltak a szent kövek körül.

A nagyobb katedrálisokban, ahol a boltozat a talajszinttől több tíz méteres távolságra van, felmérhetjük, micsoda rendkívüli tudás birtokában lehetett az épület felállítását irányító mester.

Les Mystères de la cathédrale de Chartres (A chartres-i katedrális titkai) című könyvemben már megpróbáltam erről képet adni: mivel a chartres-i székesegyház méreteinek megtervezéséhez feltétlenül ismerni kellett a földgömb méretét, kiterjedését, arra a következtetésre jutottam, hogy valami

egészen kivételes tudományos irat lehetett az építők és főleg a tervezők birtokában; ez az irat pedig nem lehetett más, mint a mózesi törvénytáblák, amelyeket az első kilenc lovag hozott magával a Szentföldről. Ennek kapcsán azonban más is szöget üthet az ember fejébe.

A „Compagnons du Devoir de Liberté” (a szabadság iránti elkötelezettség társaságának) tagjai, „Salamon gyermekeinek” örökösei, akik a legtisztább gótikus katedrálisok némelyikét építették, nem titkolják, hogy művészetük alapját, a gótikus építészethez nélkülözhetetlen ábrázoló geometriát a cîteaux-i szerzetesektől tanulták.

Közkeletű nézet szerint a gótikát a ciszterci rend teremtette meg, vagy legalábbis – Pierre du Colombier kifejezésével – a ciszterek voltak a „gótika utazó ügynökei”.

A templomosok Szent Bernát révén – „aki tanította a rendet, és küldetést jelölt ki számára” – tulajdonképpen a ciszterek leszármazottai. A templomos rend elválaszthatatlanul összefonódik a gótikával.

Daniel-Rops – Anne-Marie Armand után – ezt írja: „A gótikus építészet számos lényegi vonása Szent Bernátra vezethető vissza.”

„Salamon gyermekei” egyébként – s ezt maga a név is világosan jelzi – rendkívül szoros szálakkal kötődnek Salamon templomos rendjéhez.

S ez még nem minden.

Egyszerűen felfoghatatlan, hogy az akkoriban meglehetősen csekély lélekszámú francia lakosság körében honnan volt annyi építőmester, kőműves, kőfaragó, sőt üveges, hogy közel egy időben ennyi világi (úgy értem, a nép számára emelt) templomot tudtak felépíteni. Nyilván a bencések és Cluny tanította őket, de gondoljuk csak végig:

A XII–XIII. század folyamán a következő településeken fognak templomépítésbe:

1140: Noyon; 1153: Senlis és Laon; 1163: Párizs; 1166: Poitiers; 1170: Sens és Lisieux; 1175: Soissons; 1190: Bourges; 1194: Chartres; 1200: Rouen; 1211: Reims; 1215: Auxerre; 1217: Le Mans; 1218: Coutances; 1220: Amiens; 1229: Toulouse; 1230: Sées; 1240: Strasbourg; 1247: Beauvais; 1248: Clermond-Ferrand; 1250: Metz; 1262: Troyes; 1272: Narbonne; 1277: Rodez…

És csak a legfontosabbakat említettem.

Ennyi építőmester! Ennyi kőfaragó! Ennyi ács!

Akiket mind meg kell fizetni!

Ezek a mesterek nyilván hívő emberek voltak, de akkor sem a levegőből éltek, és még csak a kolostorban begyűjtött termésből sem, mint a szerzetes építőmesterek. Voltak ugyan szerzetesek köztük, többségük azonban világi ember, akiknek feleségüket és családjukat kellett eltartaniuk.

Ki adta hát a pénzt? Ki adta a pénzt, amikor nemcsak az építőmestereket kellett megfizetni, hanem a kőfejtőket, szállítókat, segédeket, őröket, kubikosokat, vízhordókat, sőt a szobrászokat, üvegeseket, szénégetőket is?

Természetesen a nép. Bármilyen munkáról van szó, így vagy úgy, mindig a nép fizet, a nép viszont szegény volt, és ha folyton adott is, a munkák csak nagyon lassan haladhattak volna előre.

A király, a nagyurak, a püspökök, a kanonokok – ezt azért tudjuk, mert adományaikról mindig gondos jegyzéket készítettek – legfeljebb jelentéktelen apróságokat adtak: egy-egy oltárt, üvegablakot, képet…

A települések? Ekkoriban – Párizst leszámítva – legfeljebb kisebb mezővárosok voltak, amelyek aligha tudták volna a szükséges összeget rövid idő alatt előteremteni.

„Bankár” nélkül ez nem ment volna. És csak egyetlenegy bankár volt elég gazdag ahhoz, hogy a hiányzó összeget megelőlegezze: a templomos rend.

Mi másért tette volna, ha nem azért, mert ebben állt a küldetése? A titkok gyökerei tehát megint csak Szent Bernát köré fonódnak, Szent Bernát köré, aki – mondjuk el újra – *tanította a rendet, és küldetést bízott rá*.

Küldetést?

Valójában hármas küldetésről van szó.

Megtalálni Mózes frigyládáját.

Fellendíteni a nyugati civilizáció fejlődését.

Felépíteni a Templomot.

S az a csodálatos, hogy a templomosok sohasem tértek le a kijelölt útról.

A fennmaradt kommendatúrák ma is tanúsítják, milyen sokféle feladatnak tettek eleget. Vendéglátó, védelmező, alamizsnaosztó hírnevük sohasem szenvedett csorbát. Lovagi erényeiket soha nem érte semmiféle vád. S hogy néha káromkodtak ez igazán bocsánatos bűn volt…

Ezek után ugyan mit számít a sok-sok rágalom, amelyet a koholt per során zúdítottak rájuk?

17. A letartóztatás

Minden megsemmisült 1307. szeptember 14-ével. IV. Fülöp (Szép Fülöp) elrendelte, hogy tartóztassák le a királyság összes templomosát.

S velük együtt, mintha gyökerétől szakították volna el, elsorvadt a kibontakozása teljében lévő nyugati civilizáció. Európa hosszú századokon át hercegek kénye-kedvének, vallási szekták acsarkodásának, római katolikusok, anglikánok, protestánsok véres viszályának lesz kiszolgáltatva; a pénz hatalmasainak lesz alávetve, akiket már nem köt semmilyen regula, nem tart vissza semmiféle erkölcs.

„A templomos rend felszámolása – írja egy nevét csak részben felfedő szerző a XIX. század elején – minden bizonnyal sokkal jelentősebb és nagyobb politikai horderejű esemény volt, mintsem ez idáig gondoltuk, tekintettel arra, hogy már akkoriban milyen felháborodott tiltakozást váltott ki… s hogy ötszáz éven keresztül visszhangoznak az egykori átkok és a bosszúállásra való felhívás.”

A templomosok egyre növekvő hatalma természetesen súlyosan fenyegette a fennálló érdekviszonyokat. Maga a királyság nem volt ugyan veszélyben, de bizonyára nem olyan formában maradt volna fenn, ahogyan azt Szép Fülöp elképzelte. Ugyanez áll a feudalizmusra is. A világi papságot pedig az fenyegette, hogy egyházi jövedelmein kívül minden más bevételi forrása kiapad.

A mindig pénztelen Szép Fülöpnek ráadásul nagy kísértést jelenthetett a templomosok kincstára…

Végül pedig – s azt hiszem, ez a legfontosabb – volt egy hatalomra éhes szerzetesrend, amely az egész kereszténység felett szeretett volna uralkodni, és mivel képességei jóval elmaradtak egykori alapítója képességeitől, terrorral próbált célhoz érni. A templomos rend pedig az útjában állt.

A templomos rend felszámolásához vezető okok, amelyek a történelmi dokumentumokból feltárhatók, határtalan aljasságról árulkodnak. S az eszközök sem voltak különbek.

A rendet eleinte megpróbálták a legkülönfélébb célok érdekében felhasználni. A mindenkori hatalom szokásos módszeréről van szó.

A sort II. (Hohenstaufen) Frigyes császár kezdte, aki a rend dél-itáliai birtokain megpróbálta uralma alá vonni a templomosokat, és amikor terve kudarcot vallott, megfosztotta a templomosokat javaiktól. Mindeközben arra is volt gondja, hogy megrágalmazza őket.

III. Ince pápa maga is igényt tartott volna a rend szolgálataira, amikor Barbarossa Frigyes császárral került összeütközésbe. Kérése elutasításra talált – a pápa nem erősködött.

Grouvelle[54] szerint Szent Domonkos rendje (a templomosok későbbi legfőbb ellensége) szerette volna, ha nem is irányítani, de legalább felhasználni a rendet. „Különös – írja –, hogy a templomosok és a dominikánusok között milyen szoros volt a kapcsolat. 1143-ban a dominikánus káptalan határozatban mondta ki, hogy a szerzeteseknek, akik gyóntatóként jelen vannak, amikor egy haldokló végrendelkezik, gondoskodniuk kell arról, hogy a templomosoknak is jusson valami hagyaték. A dominikánusok így próbáltak az előkelő családok kegyeibe férkőzni. Később elárulták, bevádolták, megalázták, megkínozták, és máglyára vetették jótevőiket. Akkor már valamilyen más érdek lebegett a szemük előtt”.

Mivel a templomosok felett sehogy sem tudtak hatalmat szerezni, új lovagrendet szerveztek. A „víg barátok” vagy Gaudens (Itáliában Gaudenti) rendjét „1209-ben alapították, annak a keresztes hadjáratnak a során, amelyet Simon de Montfort az albigensek ellen vezetett. Az új rendet dominikánus irányítás alá rendelték. Szerepeltek a templomosok perében, és jócskán részesedtek a rend javaiból.”[55]

Szép Fülöp is szerette volna hatalmába keríteni a rendet. Egy hadsereg, amelynek egységei a Nyugat legkülönbözőbb pontjain állomásoznak, igen hasznos lett volna nagyzoló álmai valóra váltásához.

Először csellel próbálkozott. A hazatérő Jacques de Molay-t valósággal elhalmozta a tisztelet és a barátság jeleivel, majd azzal a javaslattal állt elő, hogy egyik fiát vegyék fel a templomosok hadseregébe. A fiú előkelő származásánál fogva előbb vagy utóbb legalábbis nagymester lett volna.

Jacques de Molay a kérést udvariasan, de határozottan visszautasította.

Szép Fülöp ekkor megpróbált erőszakkal célhoz érni. Azt kérte a pápától, hogy vonja össze a két katonai rendet, a templomosokat és az ispotályosokat, és rendelje őket egyik fia parancsnoksága alá.

Jacques de Molay azonban már 1305-ben azt felelte a pápának, amikor Őszentsége egy ilyesfajta összevonás lehetősége felől tudakozódott, hogy a kérdés nem időszerű.

Eközben Szép Fülöp, aki nem tudta, sikerül-e ravaszsággal markába kaparintania a templomosokat, már előre ürügyet keresett, hogy aztán erőszakkal érjen célhoz. Először is azzal biztosította be magát, hogy Bertrand de Got-t ültette a pápai székbe (a templomos rend jogilag kizárólag a pápának volt alárendelve), aztán rágalomhadjáratot indított a templomosok ellen, amelyben újra előkerültek a II. Frigyes híresztelte vádak, és végül „tanúkat” keresett a templomosok eretnekségének és erkölcstelenségének bizonyítására. A tanúk kilétét szigorúan titkokban tartották.

Szerzetesek voltak, akiket kizártak a rendből, vagy azért, mert valamilyen gonosztettet követtek el, vagy talán éppen azért, mert katharok, vagyis albigens eretnekek voltak; a perben a vád valamennyi tanúja Albi vidékéről származott.

A történet annyira ismert, hogy nem is érdemes visszatérnünk rá.

1307. szeptember 14-én Szép Fülöp elrendelte, hogy a királyság területén tartóztassák le az összes templomost; „tekintettel – így a parancs – az előzetes és körültekintő nyomozásra, amelyet az innen-onnan hallható hírek igazolására kezdett kedves testvérünk Krisztusban, Guillaume de Paris, az eretnek fajtalanság inkvizítora”, továbbá: „teljesítve a fent nevezett inkvizítor kérését, aki indítványával hozzánk folyamodott”.

A parancs úgy szólt, hogy „kivétel nélkül minden szerzetest le kell tartóztatni, és börtönbe kell zárni… ingó és ingatlanvagyonukat lefoglalni”.

A parancs azt is kimondta, hogy a nyomozás után „értesíteni kell az inkvizítor embereit, és gondosan megvizsgálni az igazságot, ha szükséges, kínvallatással… [A foglyokat] pedig figyelmeztetni kell, hogy csak a beismerés mentheti meg őket a halálbüntetéstől”.

Azt *kellett* bevallaniuk, „milyen fogadalmakat és ígéreteket tettek, amikor beléptek a rendbe; hogy megtagadták Urunkat, Jézus Krisztust, és leköpték a keresztet; hogy szemérmetlen csókokat adtak és kaptak; hogy szodómiára buzdították a szerzeteseket, és bálványokat imádtak”.

„A király megbízottainak pedig a lehető leghamarabb el kell juttatniuk az udvarba azon vádlottak vallomásának másolatát, akik beismerték a nevezett bűnöket, mindenekelőtt a mi Urunk, Jézus Krisztus megtagadását.”

Azokat, akik bevallották, amit vártak tőlük, fogva tartották. A többieket kivégezték. Védekezésre nem volt lehetőség.

A főbb vádpontokra és a vallatások eredményére még visszatérünk; valamit azonban már most le kell szögeznünk.

Néhány történész arról próbált meggyőzni bennünket, hogy Szép Fülöp jó katolikus volt, és jó szándék vezérelte. Ő, a kiközösített király, aki letartóztatta a pápát, és hagyta, hogy emberei megüssék! S aki fizetett azért, hogy neki „jobban megfelelő” pápa kerüljön hatalomra! Szép Fülöp a templomosok „bőrét” akarja, és indítékai egyértelműen személyesek: a legfontosabb természetesen a pénzvágy, de nem utolsó köztük a harag és a gyűlölet sem.

A király megbízottja, aki az ügyet elejétől a végéig magára vállalja, Nogaret, valószínűleg kathar vagy – ahogy Bonifác pápa mondta – „patarénus és patarénusok fattya”. Nincs különösebben ellenére, hogy a pápát zaklassa, sem az, hogy tönkretegyen egy katolikus szerzetesrendet. Épp ellenkezőleg!

Csakhogy egyházi pert akartak, amelyet csak olyanok indíthattak meg és vezethettek le, akik alaposan ismerték a kánonjogot; és ebből már világosan következik, hogy az ügy kulcsfigurája és szellemi atyja Guillaume de Paris.

Guillaume de Paris dominikánus szerzetes, a teológia doktora ugyanis nemcsak Franciaország inkvizítora, 1303-tól nagyinkvizítora, hanem 1305 óta a király gyóntatója is.

Az első vádiratok 1305-ben születtek. II. Jakab aragóniai királyhoz juttatták el őket, az ügynek azonban nem lett folytatása, pedig láthatóan szerették volna ráhárítani a felelősséget.

Nogaret ekkor terhelő tanúkat keres és talál. Ugyanezt a Nogaret-t azonban ez idő tájt kiközösítették az egyházból, és Guillaume de Paris bármikor eretnekpert indíthat ellene. A tanúkat előállítja, de vallási téren vajon ki kezeskedhetett érte? A pápa bizonyára nem, csakis Franciaország nagyinkvizítora.

Nogaret-nak az ostor vagy a kenyér között kellett választania. Az utóbbit választotta, és – mintegy véletlenül – a hivatalos letartóztatási parancs kiadása után tíz nappal, szeptember 23-án főpecsétőrré nevezik ki.

Feloldják a kiközösítés büntetése alól.

Szép Fülöpnek a templomosok vagyonára fáj a foga, az inkvizíció magát a rendet akarja.

Miért?

Az inkvizíció igazából sohasem titkolta, hogy ő, és egyedül ő kívánja a keresztény vallást és ezen át az egész kereszténységet vezetni. A templomos rend azonban minden hatalomnak ellenszegül. A rendnek tehát el kell tűnnie.

Az inkvizíció minden pere besúgással és rágalmazással kezdődött; a templomosok pere is rágalmazással és besúgással indul.

A rágalom az egyetlen fegyver, amely ellen a templomosok nem tudnak védekezni. S e rágalmakat rendkívül ügyesen adagolják. Mindenki válogathat belőlük ízlése és kedve szerint.

A templomosokat – bár nem mindenütt népszerűek – általános tisztelet övezi. Be kell tehát bizonyítani, hogy méltatlanok erre a tiszteletre. Az első vádak a hadsereget érik. Miattuk veszett el a Szentföld; árulók. Elárulták a kereszténységet, mert szövetkeztek a muzulmánokkal…

Nyugaton tulajdonképpen senki nem tudja, kik is azok a muzulmánok, arról azonban mindenki meg van győződve, hogy ördögi teremtményekről van szó. A templomosok tehát az ördöggel cimboráinak, és naphosszat mást sem tesznek, mint a mi Urunkat, Jézus Krisztust tagadják. Boszorkányok, bálványokat imádnak, és tőlük kapják hatalmukat. Tanácstermeikben pedig fekete macskák látogatják őket.

A nép nem szereti a boszorkányokat, mert fél tőlük. Nem is lát semmi rosszat abban, ha a boszorkányokat börtönbe vetik, vagy máglyán megégetik.

S hogy a templomosok maradék tekintélyét is aláássák, elterjesztik róluk, hogy szodomiták, ami a franciák szemében mindig is a becstelenséggel volt egyenlő.

A birtokaikat féltő nagyuraknak azt mondják, a templomosok bármilyen eszközzel, akár esküszegés árán is megszerzik mások vagyonát.

A kiváltságaihoz annyira ragaszkodó papságnak azt súgják a fülébe, hogy a templomosok elöljárói – még a világiak is – igényt tartanak a gyóntatás és a bűnbocsánat jogára. S hogy eretnekek, mert káplánjaik a mise alatt nem szentelik meg a kenyeret és a bort.

Azzal is megvádolják őket – teljesen alaptalanul –, hogy megszegik szüzességi fogadalmukat, újszülött gyermekeiket pedig megsütik, és zsírjukkal a bálványokat kenegetik.
Megannyi képtelenség, láthatjuk. S a per pontosan ezekre a vádakra épül.
Általában ilyesfajta vádakra épül majd az összes per, amelyekkel az inkvizíció századokon át rettegésben tartotta a nyugatot.
Vajon ki terjeszthette e rágalmakat? Ugyan ki más, mint a vándorok? A jól szervezett hadjárat egyébként is az inkvizíció szokásos hírvivőire, a dominikánus barátokra vall.
A király mindenütt megvetett kémei alkalmatlanok lettek volna erre a feladatra.
Szükség volt még egy „vezetőre”, egy teológusra, aki az inkvizíciós perekben is kellőképpen jártas ahhoz, hogy a vádlottaknak esélyük se legyen a megmenekülésre. A dokumentumok szerint ez a „vezető” Guillaume de Paris volt, Franciaország nagyinkvizítora és Szép Fülöp gyóntatója, aki a király feltétlen támogatását élvezte.

A templomosokat tehát letartóztatták.
Sokak szerint egyszerűen érthetetlen, miért nem tanúsítottak semmiféle ellenállást. Elképzelhető, sőt valószínű, hogy ebben a meglepetés is közrejátszott.
Igen, de mennyire?
Különös, hogy a legtöbb kommendatúrában nem találtak pénzt, s ami még inkább meglepő, még szent kelyheket sem. A király egyik tisztje, Placians meg is vádolta a templomosokat, hogy eladták őket.
Biztos nem eladták, hanem elrejtették.
Valaki tehát értesítette őket.
Egyesek azt beszélték, hogy a letartóztatás előtti napon gyanús szénásszekerek hajtottak ki a párizsi szerzetesház kapuján. Ezt állítólag bizonyítani is tudták.
Egyébként, ha belegondolunk, ahhoz, hogy a letartóztatási parancsot az egész királyságban ugyanaznap hajtsák végre, a parancsokat a végrehajtás napja előtt legalább egy hónappal útnak kellett indítani. A leveleket nyilván lepecsételték, valószínűtlen azonban, hogy senki, egyetlen írnok vagy tiszt sem szivárogtatta volna ki a hírt, főleg Aquitániában vagy Bretagne-ban.

Elképzelhető persze, hogy a királyi levelek nem csak a hivatalos utakon haladtak, és valamely, a „titokba” beavatott szerzetesrend nyújtott segédkezet…

Bármiként történt is, a letartóztatás híre nem érhette teljesen váratlanul a rendet. Akkor viszont újra felmerül a kérdés: miért nem tanúsítottak semmiféle ellenállást?

Franciaországban ez idő tájt a rendhez – egy akkori püspök becslése szerint – két- vagy háromezer lovag tartozott. Ehhez hozzá kell adni ugyanennyi istállómestert és fegyverhordozót, csupa gyakorlott, harcban edzett katonát, akikkel szemben a királyi tisztek serege csúfos vereséget szenvedett volna.

A rendnek – lovagjai mellett – legalább ennyi katonája is volt, ugyanígy harcedzett és felfegyverzett emberek.

S ott volt még a templomosok „háznépe”. Ezek az emberek nem szoktak ugyan a fegyverforgatáshoz, a védőfalak mögött azonban segíthették volna a harcosokat.

Egyébként tudomásunk van arról is, hogy amikor a templomosok végleg elhagyták a Szentföldet, az arab zsoldosok egy része velük jött Ciprusról Franciaországba, és a feldúlt Albi és Toulouse vidékén telepítették le őket.

Miért nem próbáltak hát ellenállni?

Megint csak a regula adhatja meg a választ. A regula megtiltja, hogy keresztények ellen fogjanak fegyvert. Védekezni csak akkor védekezhetnek, ha már háromszor támadtak rájuk.

Egyedül a nagymester adhatott volna parancsot a harcra. Mivel nem kaptak semmiféle utasítást, egyszerűen engedelmeskedtek a regulának.

Franciaországban sehol nem tanúsítottak ellenállást.

Börtönbe vetették, kihallgatták, megkínozták őket – „vallottak”. A király parancsa értelmében azokat, akik nem tették meg a kívánt beismerő vallomást, kivégezték. A jegyzőkönyvekben pedig az szerepel, amit a vádlottaktól hallani akartak.

Ezért aztán az első vallatások során felvett jegyzőkönyvek legfeljebb olyankor tartalmaznak némi igazságot, ha valami véletlenül elkerülte az írnokok figyelmét. E jegyzőkönyvek kapcsán még annyit kell megjegyeznünk, hogy igencsak kétes értékű vallomásokat is megőriztek; olyan szerzetesek vallomásait, akik tétovázás nélkül megtagadták és

levetették magukról a szerzetesi csuhát, és akik aztán megpróbálják a rendet tönkretenni. Valósággal hemzsegnek a hamis tanúk.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a fennmaradt vallomások nagy része – néhány kivételtől eltekintve – egyszerű szolgáló barátoktól származik. Ők a rendről legfeljebb annyit tudtak, ami napi munkájukat közvetlenül érintette.

A kihallgatások láthatóan előre megírt forgatókönyv szerint és olyan kegyetlenségek közepette folytak, hogy felháborodott püspökök tiltakoztak a pápánál. V. Kelemen úgy ítélte meg, hogy a vizsgálat folytatását jobb lesz kivenni az inkvizíció kezéből, és úgy határozott, hogy a tárgyalást minden egyházmegyében a püspöknek kell levezetnie, két kanonok, két dominikánus és két ferences szerzetes jelenlétében.

Az inkvizíció továbbra is többségben maradt ezekben a bírói testületekben…

A dokumentumok szerint a tárgyalásokon sem bencések, sem ciszterciek nem vettek részt.

A sensi püspök, Marigny – Enguerrand de Marignynak, a király kincstárosának fivére – rögtön azzal kezdte, hogy kihallgatás nélkül máglyára küldött ötvennégy, Párizsban fogva tartott templomost. A legtöbb püspök valami kapóra jött betegségre vagy halaszthatatlan utazásra hivatkozva távol maradt az ülésekről.

Az újabb kihallgatások is előre megírt forgatókönyvet követtek, de mivel kínvallatás nélkül folytak, érezhető változást hoztak. Sokan visszavonták korábbi vallomásukat, ennek viszont az lett a következménye, hogy visszaeső bűnösnek számítottak, és máglyára lehetett küldeni őket.

Valójában senkinek nem volt esélye megmenekülni.

A pápa a templomosok elöljáróit maga kívánta kihallgatni, de semmilyen határozott lépést nem tett az ügy érdekében. Amikor pedig e magas rangú vádlottakat Poitiers-ba akarták szállítani őszentsége színe elé, és útjukat valamilyen álnok ürüggyel megszakítva a chinoni várba zárták őket, a pápa nem nagyon tiltakozott a történtek miatt.

Közkeletű nézet szerint félelemből és gyengeségből nem mert cselekedni. Túlságosan könnyen megfeledkezünk arról, hogy 1311-ben, nyolc nappal szeptember kalendja előtt V. Kelemen levelet intézett a ciprusi királyhoz, valamint Nicosia és Famagusta püspökeihez, amelyben felszólította őket, hogy az eljárás során a templomosokat vessék kínvallatás alá; Rodoszon

missziót teljesítő legátusát pedig Ciprusra küldte, hogy ellenőrizze a pápai parancs végrehajtását.

„Annak érdekében, hogy az igazság a maga tisztaságában és teljességében álljon előttünk – így a levél a bíróság kimondta, hogy a templomosokat kínvallatásnak kell alávetni. A püspökök és a megbízottak azonban felelőtlenül elhanyagolták e módszert. Határozottan megparancsoljuk tehát, hogy a lovagokat vessék alá a megfelelő kínvallatási eljárásnak, hogy minél hamarabb megismerjük a teljes igazságot. A zsinati határozatok kimondják, hogy az ilyen esetekben, amikor a gyanúok ennyire erős, és a gyanújelek ennyire nyilvánvalók, a vádlottakat az egyházi bíróság hóhérainak kell átadni.”

A fenti levelet Raynouard[56] tette közzé, a Vatikán titkos levéltárában talált rá abban a templomosokkal kapcsolatos anyagban, amelyet Napóleon megszerzett és Párizsba vitetett. A konkordátum megkötésekor az anyag visszakerült a Vatikánba.

Az igazság az, hogy őszentsége ekkorra már Comtat-ban és Provence-ban a templomosok minden vagyonát megszerezte, és a javakat rokonai között osztotta szét…

A vienne-i egyetemes zsinatot 1311. október 16-án hívták össze, hogy a templomosok ügyében ítéletet hozzanak. A légkör a vádlottak szempontjából inkább kedvező volt; V. Kelemen így aztán a zsinat megkerülésével pápai bullában (vagyis nem bírói ítélettel, hanem megfellebbezhetetlen pápai döntéssel) feloszlatta a templomos rendet. A döntés értelmében a rend vagyona Jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrendjére szállt.

Sem az egyházban, sem a világiak között nem akadt senki, aki a templomosok védelmére kelt volna, bár néhány területi zsinat a német fejedelemségekben és Itáliában egész egyszerűen fölmentette őket.

Aragóniában állítólag szembeszálltak a királyi csapatokkal, ez azonban elég valószínűtlen, hiszen ott mindenféle kihallgatás és per nélkül beléphettek a calatravai rendbe, ebbe a ciszterci eredetű lovagrendbe, illetve a Szent Jakab-rendbe.

Portugáliában a király kifejezetten az ő számukra alapította meg a „Krisztus lovagjai” rendet. A templomosok belépésükkor ide vitték át

minden vagyonukat, jelvényként pedig megőrizték a templomos keresztet, amelyet majd viszontláthatunk a nagy felfedezők hajóinak vitorláin.

Angliában a letartóztatási hullám nem volt ugyan olyan méretű, mint Franciaországban, de a királyi tisztek így is sok szerzetest letartóztattak és átadtak az inkvizítoroknak. 1311 áprilisában hetvenkét foglyot hallgattak ki karmelita, Ágoston-rendi, dominikánus és ferences szerzetesek jelenlétében.

Német földön, ahol nem tartóztatták le, csak bíróság elé idézték őket, páncélban és lándzsával a kézben jelentek meg Frankfurtban. A bírák nem is ragaszkodtak tovább a vizsgálathoz.

Jacques de Molay nagymestert, aki nyilvánosan visszavonta korábbi vallomását, 1314. március 18-án az Île de la Cité kiszögellésén máglyán elégették mint eretneket és visszaeső bűnöst.

A testvéri szövetségekbe tömörült építőmesterek kiváltságait eltörölték. A következő évek során Salamon gyermekei „Compagnons du Devoir de Liberté” néven a szabadság elkötelezettjei lesznek, és sokan elhagyják Franciaországot. Ők építették fel a legtöbb német gótikus templomot.

Néhány évvel később a százéves háború feldúlta egész Franciaországot, Bajor Izabella Troyes-ban – Troyes-ban! – a Capeting-dinasztia nevében lemondott a francia trónról a Plantagenet-ház javára.

A civilizáció letért a kijelölt útról.

A reneszánsz megpróbált az eredeti forrásokhoz visszatalálni, de minden erőfeszítése az egyház ellenállásába ütközött. Péter és Kálvin egyháza ugyanúgy kínpaddal és máglyával zárta el az utat.

„Miasszonyunkat” pedig hol meggyalázták, hol kegyszerárust faragtak belőle.

18. A vádak

A templomosok ellen pert indítani meglehetősen bonyolult jogi problémát jelentett. A templomosok mint szerzetesrend kizárólag pápai igazságszolgáltatás alá tartoztak; egyedül a pápa idézhette őket törvényszéke elé.

Ha az eljárást a templomosok mint magánszemélyek ellen folytatják le, a meghozott ítélet is csak rájuk vonatkozhat, és nem a rendre: a rend megmenekülhet.

A kérdést úgy oldották meg, hogy a templomosokat mint magánszemélyeket vádolták meg, de úgy, hogy vallomásaik alapján a rendet is el lehessen ítélni: vagyis, amikor majd a pápai igazságszolgáltatás elé kerül a rend ügye, a büntető ítélet magától értődően születik meg.

Ahhoz, hogy ez a jogi bűvészmutatvány eredményes legyen, szükség volt egy olyan bírói hatóságra, amely fenntartás nélkül követi az előre megírt forgatókönyvet. Mivel az egyetemes zsinat nem volt hajlandó eljátszani ezt a szerepet, nem maradt más, mint az inkvizíció. Csak az inkvizíció vezényelhetett le egy koholt egyházi pert, a világi hatalom és a pápai állam cinkosságával.

A világi hatalom gondoskodott róla, hogy a templomosok ne tudjanak védekezni. A pápa hagyta, hogy a dolgok menjenek a maguk útján.

Mindebből arra következtethetünk, hogy a pápát már korábban beavatták a tervbe. Egyes vélemények szerint ennek teljesítése volt az egyik titkos feltétele annak, hogy Szép Fülöp Bertrand de Got-t emelje a pápai székbe. Ez lehetséges, sőt valószínű.

Furcsa, miért nem figyeltek fel a történészek arra, hogy a pápaság elleni támadások, amelyek később a különböző eretnekmozgalmakhoz és szkizmákhoz[57] vezetnek, mind e korszakban kezdődnek.

A templomosok vagyonából sok olyan ember is szemérmetlenül hasznot húzott, akik éppúgy megvetették V. Kelement, mint az általa betöltött méltóságot. Dante bölcsebb volt annál, semhogy összetévessze a tisztséget a

tisztségviselőjével, így beérte annyival, hogy a *Pokol* XIX. énekében II. Miklóssal megjövendölteti V. Kelemen kárhozatát, amiért új Iaszónként kifosztotta a „jeruzsálemi Templomot”, hogy Antiokhoszt gazdaggá tegye, mert az ő kegyének köszönhette a pápai méltóságot.

A rend tagjain keresztül magát a rendet akarták elítélni. A vallatok számára készítettek egy kérdőívet, amelyet később a pápai törvényszék bírái elé kívántak terjeszteni.

A ma is tanulmányozható kérdőív szerint a vádlottaknak 127 kérdésre kellett válaszolniuk. A bennük foglalt vádpontok nagyjából így foglalhatók össze:

– Az új tagok felvétele zárt ajtók mögött folyt, és a káptalanokat titokban tartották, kora hajnalban vagy késő éjszaka.

– A jelöltnek a rendbe való belépéskor hol Krisztust, hol a Megfeszítettet, hol Istent, hol akár magát Szűz Máriát vagy a szenteket kellett megtagadnia.

– Azok, akik az új tagokat fogadták, azt hirdették, hogy Krisztus nem az igaz Isten, hanem hamis próféta, és nem azért szenvedett kereszthalált, hogy az emberiséget megváltsa, hanem azért, mert valóban bűnös volt.

– A jelölteknek le kellett köpniük a keresztet. Sem az oltáriszentséget, sem az egyház más szentségeit nem fogadták el.

– Azt hitették el velük, hogy a nagymester feloldhatja őket bűneik alól. Ugyanezt állították a vizitátorokról és a preceptorokról is, pedig közöttük világiak is voltak.

– A rend papjai a mise kánonjából kihagyták a kenyér és a bor megszentelésére vonatkozó részt.

– Az újonnan felvett szerzeteseknek azt mondták, hogy nemi kapcsolatot folytathatnak egymással.

– A szerzetesek felvételekor előfordult, hogy a jelölt és az, aki fölvette, szájon csókolták egymást, és egymás köldökére, meztelen hasára vagy akár végbélnyílására és hátgerincére is helyeztek csókokat.

– Minden tartománynak voltak bálványai; ezeknek hol három arcuk volt, hol csak egy, de voltak köztük emberi koponyák is. Azt állították, hogy e bálványok megmenthetik őket, nekik köszönhető a rend gazdagsága, miattuk virágoznak a fák és csírázik a földben a mag.

– E bálványok fejét zsinórral körültekerték, vagy megérintették, aztán ezeket a köteleket ingük alatt tulajdon testük köré csavarták. A köteleket mindig hordaniuk kellett, még éjszakára sem vehették le.

A kérdőív fenti pontjai különféle „csapdakérdésekkel” egészültek ki: Ez vagy az a szokás melyik tartományban volt jellemző? Mindenütt, a többi királyságban is? Ez az egész rendben így volt, egységesen? Valamilyen ókori szokás szerint? A rend szabályai szerint? E szokások, szabályok, rendeletek és előírások… abban a szabályzatban szerepelnek, amelyet a rend az apostoli szentszék jóváhagyásával vezetett be?

Így aztán a tagok külön-külön vallomásával magát a rendet lehetett megvádolni.

A kínpaddal elérték, hogy a vádlottak mindent bevallottak, amit csak vártak tőlük. A pápai vizsgálóbizottság előtt azonban sokan visszavonták vallomásukat.

Amikor a pápai megbízottak fel akarták olvasni a kérdéseket a mintegy ötszáz templomosnak, a „püspök úr őméltósága palotája mögötti kertben, a templomosok, akik meg akarták védeni a rendet, végighallgatták a latin szöveget, de amikor a megbízottak feltették a kérdést: »Kívánják, hogy franciára fordítsuk a kérdőívet?«, felkiáltottak: »Elég volt a latin! Más se hiányzik, mint hogy franciául is végighallgassuk ezt a gyalázatot! Szemenszedett hazugság az egész, aljas rágalom!«”[58]

Aljas vádak voltak, az biztos. De vajon teljesen alaptalanok is? A vádakban egészen biztosan volt némi igazság, amelyet aztán a célnak megfelelően színeztek ki.

A rosszallások döntő része szemmel láthatóan az új tagok felvételét érinti. Valószínű, hogy a vizsgálat vezetői szinte semmit nem tudtak meg a rendről ettől a felvételi ceremóniától eltekintve, ez pedig soha nem számított hétpecsétes titoknak.

Miért nem gondolt vajon soha senki a „kopaszavatásra”? Nem szabad elfelejtenünk, hogy itt végső soron katonák fogadják az újoncokat (még akkor is, ha az újoncokat nem feltétlenül a seregbe szánják).

A főiskolák, egyetemek elsőévesei és a hadsereg újoncai számára rendszeresített „avatási” szertartások sokszor meglehetősen ízléstelenek, de nem lehet őket igazán komolyan venni.

Ki venné komolyan azt az öreg katonát, aki öreg katonai tekintélyének magaslatáról így szól a kopaszokhoz:

„És véssétek jól az agyatokba, hogy itt mindenki buzeráns, és most nyomás megkeresni a lőtér kulcsát!”

Nyilván ugyanerről van szó, amikor az „öreg templomos” gondosan figyelmezteti a rend újoncát:

„És ha elönt a hév, a testvérek majd lehűtenek!”

Hugues de Payraud, Franciaország vizitátora, saját bevallása szerint ugyanis körülbelül e szavakkal fogadta az „újoncokat”. Majd hozzátette: „Ezt persze nem mondtam komolyan.”

Amikor az inkvizítor erre azt kérdezte: „Hát akkor miért mondta?”, így felelt: „Ez volt a szabály”.

Itt egyértelműen az inkvizítor „fordításáról” lehet szó, hiszen Hugues de Payraud maga mondta, hogy a szabályok szigorúan tiltották a szodómiát. Nyilván a „hagyomány” szót használta. S tudjuk, hogy a kopaszavatás soha nem lép túl a hagyományos – olykor kétségtelenül trágár – vicceken.

Érthető persze, hogy az inkvizítoroknak nem volt érzékük ez efféle katonai humorhoz.

Szinte minden templomos elismerte, hogy ez a vicc, amelyet mindenáron komolyan akartak venni, létezett, azt viszont határozottan tagadták, hogy a szodómia tényleg szokásban lett volna a szerzetesek között.

A pápai vizsgálóbizottság előtt valamennyien hazugnak mondták, nem a viccet, hanem a belőle koholt rágalmakat.

Hogy mit mondtak?

Ponsard de Gizy testvér, Payns preceptora: „A rendet ért rágalom, miszerint… a szerzeteseknek megengedték a nemi közösülést és más hasonló szörnyűségeket – mindez szemenszedett hazugság.”

Aymond de Barbonne testvér: „A tengerentúlon három évig álltam a mester személyes szolgálatában. Soha semmi rosszat nem tapasztaltam sem ott, sem a többi szerzetes között.”

Jean du Four testvér: „Igaz, valaha beismertem ezt a bűnt, de vallomásomat már visszavontam, és ma is visszavonom.”

Jean de Saint-Benoît testvér, Île-Bouchard preceptora: „Nem láttam, nem hallottam és nem is tudtam arról, hogy bárki ilyesfajta bűnt sugalmazott, vagy követett volna el a rendben.”

Jean l’Anglais (bár vallomása nem feltétlenül érdemel hitelt): „Soha nem hallottam, hogy engedélyt vagy parancsot adtak volna arra, hogy egy szerzetes a másikkal közösüljön.”

Az összes többi vádlott is határozottan elutasította ezt a gyalázatos vádat, azt azonban egyikük sem tagadta, hogy az újoncok felvételekor

rendszeresen elhangzott az a bizonyos mondat.

Az úgynevezett „obszcén csókok” már bonyolultabb problémát jelentenek. Ez is az újoncok felvételi szertartásának része volt, és egyes esetekben ennek is volt némi „kopaszavatási” jellege.

Az egyik templomos például, amikor elmeséli, hogyan lépett be a rendbe, elmondja, hogy a szerzetes, aki a komoly felvételi szertartás után fogadta, egyszer csak így szólt hozzá: „Most pedig csókold meg a seggem!”

Mire a „jelölt” így válaszolt: „Engedje meg, hogy előbb meghaljak!”

Ezt tényleg nem lehet komolyan venni. S ebben a rituáléban épp ez a nyugtalanító.

Korábban, a tövisbokor kapcsán már említettem, hogy a hátgerinc tájékára adott csók a beavatási szertartás része volt, amelyen csak azok vehettek részt, akik már letöltötték próbaidejüket.

Az történt tehát, hogy egy szertartásból, amelyen eredetileg csak a szimbólumok ismerői vehettek részt, akiket a jelképek alkalmazására szántak, az eredeti tartalom elhomályosulásával olyan „szokás” lett, amelyet bárki bármikor alkalmazhatott.

A vizsgálati anyagot tanulmányozva ráadásul az embernek az a kínos érzése támad, hogy még a templomosok elöljárói sem voltak tisztában e csókok jelentésével.

A kihallgatási jegyzőkönyvek szerint az új tagok felvételekor a csókokat mintegy véletlenszerűen adták; hol a neofita,[59] hol a szerzetes, aki az új tagot fogadta. És bárhová. Egyszerűen nincs már jelentésük.

E csókok eredetileg a felvételi szertartás részei voltak, de csak a beavatottak szűk körében. Miként engedhették meg, hogy e rituálé minden szimbolikus tartalmát elveszítse?

E csókok azonban mégis bizonyítanak valamit: azt, hogy a templomos lovagok körében eredetileg létezett valamiféle spirituális beavattatás, amelyet a beavatottak, a mesterek képesek voltak továbbadni.

A templomosok között volt tehát egy beavatottakból álló testület.

19. Krisztus megtagadása[60]

Krisztus megtagadásának bűne, amelyet az első kihallgatáskor szinte minden templomos bevallott, nem kevésbé rejtélyes kérdés.

Mivel az első kihallgatások alatt kínvallatást alkalmaztak, e vallomások hitele meglehetősen kétes, és nem is kellene foglalkoznunk velük, ha a templomosok többsége nem ismételte volna meg vallomását a pápai vizsgálóbizottságok előtt is, ahol már nem használták a kínpadot.

Ráadásul nemcsak a katonák vagy a kolostorban szolgáló egyszerű szerzetesek tettek ilyen beismerő vallomást, hanem a rend elöljárói is.

Hallgassuk, mit mondtak az első kihallgatás során.

Jacques de Molay nagymester (akit nem vetettek kínvallatás alá): „Ezek után Humbert testvér egy érckeresztet hozatott, amely a Megváltót ábrázolta, és azt parancsolta, hogy tagadjam meg a kereszten látható Krisztust. Rossz szívvel, de megtettem…”

Hugues de Payraud, Franciaország vizitátora: „János testvér aztán egy keresztet tett elém Jézus Krisztus képével; azt mondta, tagadjam meg azt, akit a kereszt ábrázol, és köpjem le a keresztet… Megtettem, de csak kénytelen-kelletlen…”

Geoffroy de Charnay, Normandia preceptora: „Miután felvettek, és a köpönyeget rám terítették, egy keresztet hoztak, amelyen Jézus Krisztus képe volt; Amaury testvér (Franciaország perjele, Szent Lajos személyes jó barátja) azt mondta, ne higgyek abban, akit a keresztre festettek, mert ő nem Isten, hanem hamis próféta. Háromszor kellett megtagadnom Krisztust…”

Geoffroy de Gonneville, Aquitánia és Poitou preceptora: „Robert testvér (Robert de Torteville angliai mester) egy misekönyvet felnyitva a keresztre mutatott Jézus Krisztus képével, és felszólított, hogy tagadjam meg a megfeszített Krisztust. Elborzadva tiltakoztam, mondván: »De uram, miért tennék ilyet? Nem, soha nem tudnám megtenni.« Ekkor a következőket mondta: »Tedd csak bátran. Lelkem üdvösségére mondom, nem eshet semmi bántódásod.«”

Renaud de Tremelay, Párizs perjele: „Belépésem után megtagadtam Krisztust…”
Az elöljárók azt is bevallották, hogy maguk is Krisztus megtagadására szólították fel az új tagokat.
E kérdést illetően a legtöbben a pápai bizottság előtt is megismételték vallomásukat.
S erre vonatkozóan vannak más dokumentumok is, nem csak az inkvizíció kihallgatási jegyzőkönyvei.
John of Eyre Angliában például azt meséli, hogy egyszer vacsorára hívta William of Fenne-t, Westerdale preceptorát. A vendég egy olyan könyvet adott házigazdája feleségének, amely szerint Krisztus nem Isten fia volt, nem egy szűz hozta a világra, hanem hamis próféta, akit saját bűnei miatt feszítettek meg.
Tocci de Thoroldeby állítása szerint Brian of Jay, a londoni templomosok mestere százszor is kijelentette, hogy Jézus Krisztus nem igazi Isten, hanem ember.
John of Stokes káplánt egyszer maga elé hívatta a nagymester, Jacques de Molay. Egy keresztet hozatott, amelyet ketten tartottak, kivont karddal.
Jacques de Molay megkérdezte, kit ábrázol a kereszt.
A káplán így válaszolt: „Jézus Krisztust, aki azért szenvedett a kereszten, hogy az emberiséget megváltsa bűneitől.”
Jacques de Molay erre így felelt: „Hazugságot beszélsz, és óriási tévedésben élsz, mert ez egy ismeretlen asszony fia, akit azért feszítettek meg, mert Isten fiának mondta magát.”
Mindez jóval túlmegy azon, ami a kínvallatással kicsikart hiteltelen vallomásokban szerepel.
Akkor mi lehet a magyarázat?

Szép Fülöp és az inkvizíció védelmezői azt mondják erre: „Az ügy világos. Eretnekek voltak…”
Vajon tényleg annyira világos?
Ezek az emberek közel kétszáz éven át a kereszténységért harcoltak, a kereszténységért ontották vérüket. Ha fogságba estek, inkább hagyták, hogy a muzulmánok kivégezzék őket, mintsem katolikus hitüket megtagadják.
Hitetlenektől ez mégiscsak túlzás lenne!

S az sem kevésbé furcsa, hogy ezek az eretnekek (ezt olyan tanúktól tudjuk, akik egyébként végig a templomosok ellen vallottak, mint például az angliai János) „évente három alkalommal, húsvétkor, pünkösdkor és karácsonykor a rend papjainak kezéből áldoztak”.

Különös eretnekek, akik a börtönben azt kérik, hogy részt vehessenek a misén. És ráadásul hogyan? Hallgassuk, mit mondott Jacques de Molay a pápai vizsgálóbizottság előtt: „Megbízott urak, kancellár úr, végezetül alázatosan kérem Önöket, méltóztassanak elrendelni, hogy részt vehessek a misén és az isteni ájtatosságokon.”

Szinte mindegyikük kérte, hogy misére járhasson, és részesülhessen a szent áldozatból.

Hogy az eretnekség vádja még súlyosabb legyen, Krisztus megtagadásán kívül azt is felróják a rendnek, hogy káplánjai a mise szövegéből kihagyták a kenyér és a bor megszentelésére vonatkozó részt. Furcsa vád! Ha egyszer hitetlenek voltak, mit érdekelte volna őket a misének ez vagy az a része?

Krisztus megtagadása azonban egész biztosan nem rágalom.

A templomosok védelmezői igyekeztek erre magyarázatot találni.

Az első és leginkább elfogadhatónak tűnő magyarázat szerint Krisztus megtagadásának szimbolikus értelme volt. Péterre utalt, aki háromszor tagadta meg Krisztust, mielőtt a kakas megszólalt (az új tagok felvétele pedig épp a kora hajnali órákban történt).

Ha ez tényleg így volt, akkor egyszerűen érthetetlen, miért nem akadt akár egyetlen templomos, aki e magyarázatot elárulta volna.

A második – a tényeknek ellentmondó – elmélet szerint olyan próbáról van szó, amellyel az új tagok állhatatosságáról kívántak megbizonyosodni.

Így viszont a rendbe nem kerülhettek volna be azok, akik megtagadták Krisztust.

Másrészt viszont az is egészen biztos, hogy ez a kérdés nem a „kopaszavatás” része volt. Nem valószínű, hogy a szerzetesek épp abból űztek volna gúnyt, ami életük lényegét jelentette.

Hát akkor?

Lehetséges volna, hogy nem tekintették azonosnak Krisztust – akihez segítségül fordultak, és akinek istenségét vallották – Pilátus megfeszítettjével?

Fontos, hogy a jelölteknek nem a keresztet kellett megtagadniuk – amely egyébként is a rend egyik emblémája –, hanem azt, aki a kereszten látható,

a megfeszítettet.
Lehet, hogy a templomosok titka egyúttal történelmi titok is?
Tény, hogy Pilátus keresztre feszítettjét nem akármilyen történelmi rejtély övezi.
Olyan történelmi rejtély ez, amelyet sokáig talán szándékosan is homályban hagytak, és amelyre a megtalált holt-tengeri tekercsek végre megadhatják a választ.
Először is a rómaiak a meghódított népeknek sohasem engedték meg, hogy saját igazságszolgáltatásuk legyen. Nehéz tehát elhinni, hogy Pilátus „mosta kezeit”, és hagyta, hogy végrehajtsák a szanhedrin[61] ítéletét.
Továbbá: a keresztet Palesztinában egyértelműen a rómaiak használják kivégzőeszközként. A zsidók megkövezték a halálraítéltet. Ha Jézust ki akarták volna végezni, megkövezték volna, mint Istvánt.
S végül: egy római helytartó soha senkit nem ítélt volna halálra vallási okból, ha a vallási izgatás Róma szempontjából nem jelentett veszélyt.
Ha Krisztus valami eldugott, isten háta mögötti lyukban szenvedett volna kínhalált, esetleg elképzelhető lenne, hogy a zsidókat terheli a felelősség. De Jeruzsálemben, Pilátus palotájának közelében, ez egyszerűen ki van zárva.
Jézust csak Pilátus parancsára feszíthették meg.
És semmiképpen nem vallási okokból. Pilátustól aztán bárki nyugodtan káromolhatta Jahvét, egészen addig, amíg nem okozott felfordulást, és ez a felfordulás nem veszélyeztette Róma érdekeit.
Egyébként ez az evangéliumokból minden csűrés-csavarás ellenére világosan kiderül.
Hallgassuk János evangélistát (18):[62] *A csapat és parancsnoka, valamint a zsidó szolgák elfogták Jézust és megkötözték.* (Jn 18,12)
Először Annáshoz vitték, Kaifás apósához. Abban az esztendőben Kaifás volt a főpap, […] (Jn 18,13)
Ekkor Annás megkötözve elküldte Kaifás főpaphoz. (Jn 18,24)
Ezért Pilátus jött ki hozzájuk, és megkérdezte tőlük: „Mivel vádoljátok ezt az embert? (Jn 18,29) *„Ha nem volna gonosztevő – felelték –, nem hoztuk volna eléd.”* (Jn 18,30)
Pilátus szabadkozott: „Vigyétek vissza és ítélkezzetek fölötte saját törvényetek szerint!” De a zsidók nem tágítottak: „Nekünk senkit sem

szabad megölnünk.” (Jn 18,31)

Hát ez bizony nem túl logikus. Annyit kell megjegyeznünk belőle, hogy Jézust egy csapat és egy ezredes tartóztatta le, zsidó templomszolgák vezetésével. Nyilván Júdásról van szó.

Jézus tehát a rómaiak kezébe kerül, akik Annáshoz vezetik, a főpap apósához, aztán a főpaphoz. Hogy miért? Azért, hogy azonosítsák.

A tárgyalóteremben Pilátus megkérdezte, miért hozták elé Krisztust. Így feleltek neki: „Ha nem volna gonosztevő, nem hoztuk volna eléd.”

Pilátus nem akar tárgyalást – mint a funkcionáriusok általában, nem szereti a bonyodalmakat. „Öljétek meg ti magatok.”

Mire a zsidók azt felelik: „Nekünk senkit sem szabad megölnünk.”

Pilátus ekkor keresztre feszítteti Jézust. De nem mint prófétát, nem mint istenkáromlót, hanem mint gonosztevőt.

Hogy mi a bűne? Ezt a szokásnak megfelelően feljegyzik a halálraítélt feje fölé a keresztre. *„Pilátus feliratot is készíttetett, és a keresztfára erősítette. Ez volt a felirat: „A názáreti Jézus, a zsidók királya!”* (János 19,19). Latinul és görögül volt írva.

Itt tehát a *lex Iulia crimen majestatis*t alkalmazták, azt a törvényt, amely a főbenjáró bűnösök, a római nép és a közrend elleni merényletek elkövetői felett ítélkezik. E törvény bűnösnek mondja ki azt, aki fegyveres összeesküvést szervez a Köztársaság megdöntésére, vagy lázadást szít.

A tanítványok nem voltak fegyvertelenek. Ne feledjük, hogy Péter az Olajfák hegyén kardot rántott a római katonák érkezésekor.

Róma elleni lázadás? Nyilván. Jézus genealógiáját ismerjük. Józsefen keresztül – és talán anyján keresztül is – Dávid leszármazottja. Dávid trónjának örököse. És egyáltalán nem titkolja, hogy igényt tart erre a trónra.

Ez a szentírásban egyre-másra visszatér.

Gábriel így szól Máriához: *„Gyermeket fogansz, fiút szülsz, és Jézusnak fogod elnevezni. Nagy lesz ő és a Magasságbeli Fiának fogják hívni. Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját, és uralkodni fog Jákob házán örökké, s országának nem lesz vége.”* (Lukács 1,31–33)

A napkeleti bölcsek úgy üdvözlik, mint a zsidók királyát. Amikor Pilátus megkérdi tőle: *„Te vagy a zsidók királya?” „Magad mondod.” – felelte Jézus.* (Máté 27,11)

A választ persze többféleképpen lehet értelmezni. Jelentheti azt is: „Te mondtad, nem én.” De mindenképpen igenlő válaszról van szó.

És egy olyan zsidó királyról, aki nem csak szavakkal követeli a trónt. Hallgassuk csak, mit mond a tanítványainak: *„Ellenségeimet pedig, akik nem akarták, hogy királyuk legyen, vezessétek ide, és öljétek meg a szemem láttára.”* (Lukács 19,27)

Dávid fia úgy beszél, akár egy polgárháborús katonai parancsnok: *„Aki nincs velem, az ellenem van…”* (Lukács 11,23)

„Ne gondoljátok, hogy békét jöttem hozni a földre. Nem békét jöttem hozni, hanem kardot.” (Máté 10,34)

Megátkozza a vidékeket, ahol rosszul fogadták: *„– Jaj neked, Korozain! Jaj neked, Betszaida!”* (Máté 11,21) ígéreteket is tesz: *„Akkor Péter vette át a szót: »Nézd, mi mindenünket elhagytuk, és követtünk téged. Mi lesz hát a jutalmunk?« Jézus így válaszolt: »Bizony mondom nektek, ti, akik követtetek, a megújuláskor, amikor az Emberfia dicsőséges trónjára ül, ti is ott ültök majd vele tizenkét trónon és ítélkezni fogtok Izrael tizenkét törzse fölött.«”* (Máté 19,27–28)

Lukács evangéliuma (23,2) szerint az összeverődött nép Pilátus előtt így vádolta meg Jézust: *„Ott vádolni kezdték: Azt tapasztaltuk – mondták –, hogy fellázítja népünket. Megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak. Azt állítja magáról, hogy ő a Messiás-király.”* („Krisztus” a héber »felkent« görög megfelelője. Az Úrnak áldozott elsőszülöttek valamennyien felkentek voltak.)

Meglepő-e vajon, ha a templomosok, akik felkutatták Salamon templomának föld alatti járatait – ugyanerre épült Kr. előtt 500 körül az a templom is, amelyet Titus romboltatott le Kr. után 70-ben –, meglepő-e tehát, ha ott olyan dokumentumokra bukkantak, amelyekből feltárult számukra a Jézus Krisztus alakját övező titok?

Olyasfajta lázadó lehetett, mint Josephus Flavius, csakhogy ő nem állt át a rómaiakhoz?

A templomosok ennek ellenére keresztények maradtak. A jegyzőkönyvek figyelmes olvasásából kiderül, hogy csak azt kellett megtagadniuk, *aki a kereszten látható* – azt, akit Pilátus megfeszíttetett.

Van még valami más is?

Nos, ez teljesen egyértelmű.

Az evangéliumban megszólal a gyűlölet hangja, de nem csak a gyűlölet hangja szólal meg. A szereteté is. Az igazán keresztényi szó, a bölcsesség, a

beavatottak szava.
A kettő néha alig-alig egyeztethető össze, bármennyire igyekszünk is hol szó szerint, hol meg allegorikusan értelmezni az egyes részeket…
Hogy is lehetne összeegyeztetni az alábbi két kijelentést: *„Ha kezed vagy lábad botrányt okoz, vágd le és dobd el”* és *„nehogy a konkolyt gyomlálva vele együtt a búzát is kitépjétek”*. (Máté 18,8; 13,29)
Mondhatott ilyet a harcias lázadó? *„Ha tudnátok, mit jelent: Irgalmasságot akarok, nem pedig áldozatot, nem ítélnétek el az ártatlanokat.”* (Máté 12,7) Ő, aki azt kívánta, hogy ellenségeit a szeme láttára öljék meg? S hogyan lehet összeegyeztetni a következőket: *„Azért jöttem, hogy szembeállítsam az embert apjával, a lányt anyjával…”* (Máté 10,35); *„Tiszteld apádat és anyádat […]!”* (Efezusiaknak írt levél 6,2)
Két szöveg keveredett volna össze?
És két ember?
Egyszerűen nem történhetett másképp.
És ott van János esete. János evangélistáé.
Ha az elbeszélt események között nem volna annyi párhuzam, ki hinné el, hogy Máté, Márk és Lukács ugyanarról az emberről beszél, mint János?
Máténál, Márknál és Lukácsnál Krisztus a mózesi törvényt alkalmazza anélkül, hogy akár jottányit is változtatna rajta. Jánosnál megbocsát a házasságtörő asszonynak, ami ellentmond a mózesi törvénynek.
János evangéliumában egyetlen utalás sincs Jézus genealógiájára. Genealógiája – János szerint – az Ige. S az Ige testté lett. Józsefnek semmi keresnivalója a történetben. Van egy lázadó, és van egy mester. A Róma-ellenes politika érdekében a mester szavait a lázadó szájába adták.
Néha meglehetősen ügyetlenül.
A mester pedig mester, az Ige fia, az Ige, aki testté lett; és akit egy szűz hozott világra (bármiféle férfi segítsége nélkül), egy szűz, aki talán Dávid leszármazottja.

A lázadó kiléte könnyen felfedhető. Alighanem József nagyobbik fiáról van szó, aki apja után Dávid trónjának örököse. Hogy örökségét visszaszerezze, lázadást szít, a rómaiak pedig keresztre feszítik. Neve valószínűleg Barabbás (Bar Abbas, »az atya fia«) volt.
S a mester? Róla semmit nem tudunk. Lehet, hogy az esszénusok „igazságos mesterével” azonos; azzal, aki „olyan nagy volt, hogy nevét nem

lehetett kiejteni”.

Őt is keresztre feszítették volna? Lehet, bár nem valószínű, hogy két keresztre feszített is szerepelne a történetben. A holt-tengeri tekercsekből mindössze annyit tudunk, hogy a zsidók megkínozták az igazságos mestert. „Nem kímélték a testét.” Alakja, amelyben az isteni lényeg öltött formát, mindenképpen a „kereszthez kötődik”, mert ez az anyag hagyományos jelképe.

A Korán Jézust prófétának tekinti, de tagadja, hogy keresztre feszítették volna (4. Szúra, 156–158): „[a zsidók] azt mondták: »Megöltük Jézust, a Messiást, Mária fiát, Allah küldöttét« – holott [valójában] nem ölték meg őt és nem feszítették keresztre, hanem [valaki más] tétetett nekik [Jézushoz] hasonlóvá [és azt ölték meg]… Bizonyosan nem ölték meg őt, ellenkezőleg, Allah magához emelte őt.”[63]

Mindez csak feltevés, és nem is lehet más, azt azonban megmagyarázhatja, miért tisztelték annyira a templomosok, Jézus urunkat, a Szent Krisztust, az Örök és Mindenható Atyát, a bölcs teremtőt, jószándékú adományozót és hőn szeretett barátot, kegyes és alázatos megváltót”;[64] és miért tanúsítottak oly mélységes megvetést Pilátus megfeszítettje iránt.

Ettől még minden bizonnyal kiváló katolikusnak érezhették magukat. A kérdés végső soron nem érinti a vallás lényegét.

Nyilvánvaló persze, hogy e történelmi titok elterjesztése – főleg előzetes magyarázat nélkül – alapos zavart kelthetett volna a fejekben.

Valószínűleg ugyanaz történhetett, mint az állítólagos „szemérmetlen csókok” esetében: egy titok, amelyet eredetileg csak a beavatottak szűk köre ismerhetett, a rend egészében elterjedve elveszítette eredeti jelentését, és végül már-már hittagadássá fajult.

A per során egy templomos elmesélte, hogy amikor Ormeteau-ban idős mesterétől megkérdezte, miért kell megtagadniuk Krisztust, a megkérdezett így felelt: „Menj már… Az ember azt se tudja, hol fogjon bele… Egy prófétáról van szó… Túlságosan hosszú lenne elmesélni…” Tehát nem Isten fiáról van szó.

Az inkvizítorok a templomosokat rögtön a katharokkal állították párhuzamba, akik azért undorodtak a kereszttől, mert abban a kínhalál

anyagi eszközét látták.

Azok után, hogy a rendet egy ismert, lajstromba vett és már elítélt eretnek-mozgalommal hozták kapcsolatba, a pápai döntés nem lehetett kétséges.

Ezért mindenáron azt akarták kihúzni a templomosokból, hogy papjaik a misén nem mondták el a kenyér és a bor megszentelésére vonatkozó szöveget.

Erről már a katharok kihallgatásakor készített jegyzőkönyvekben is szó esett.

A tanúk azonban olyan egyöntetűen állították, hogy a misék minden szempontból a kánonnak megfelelően folytak, hogy ez az út nem volt járható.

Azóta viszont a templomos rendnek szentelt sok-sok írás némelyikében a szerzők a katharokhoz hasonlítják a templomosokat, és eretnekséggel vádolják őket.

Ez éppolyan elsietett, felszínes megállapítás, mint amikor az egész délfrancia civilizációt a kathar eretnekmozgalomhoz kötik.

Az albigensek manicheizmusáról nem sokat tudunk, de alighanem túlértékeljük, ha azt állítjuk, hogy az egész délfrancia civilizáció erre épül.

Tudomásunk szerint mindenesetre szigorúan dualista rendszerről van szó, amely anyag és szellem feltétlen különválasztására épül; ez pedig homlokegyenest ellentétes a templomosok Szent Bernátra visszavezethető felfogásával, amely szerint a szellem is testszerű.

Igaz, a templomosok nem voltak hajlandók részt venni az albigensek ellen folytatott „keresztes hadjáratban”, de ugyanígy távol maradt Jeruzsálemi (Istenes) Szent János Lovagrendje is, őket mégsem vádolta soha senki összeesküvéssel.

Mindkét rend világosan láthatta, miféle „kegyességi” gondolat vezérelte a keresztes hadjáratot, amely a seregek számára elsődlegesen gyilkolást és rablást jelentett.

A németek pedig, amikor úgy zarándokolnak Montségurba, mint valamiféle ősgermán kegyhelyre, elfelejtik, hogy az albigensek elleni keresztes hadjáratban részt vevő szászok milyen mohón vetették rá magukat a gazdag és napfényes occitániai koncra.

A templomosoknak nem lehetett közük ehhez a háborúhoz.

A rendet egyébként nem is gyanúsította senki; a toulouse-i gróf számára készült első charta[65] arra kötelezte a grófot, hogy eressze szélnek portyázó katonáit, akik inkább hasonlítottak banditákra, mint harcosokra; hagyjon fel a zsidók, eretnekek és uzsorások védelmével; zarándokoljon el Jeruzsálembe, és világi személyként lépjen be valamelyik rendbe, vagy a templomosok, vagy az ispotályosok közé.

Később, amikor Pamiers-ban összeült a bíróság, és két chartában határoztak Albi tartomány sorsáról – az okleveleket lezáró tizenegy pecsét között ott volt Simon de Montfort-é is –, a bizottság tizenkét tagja között négy egyházi ember volt: két püspök, egy templomos és egy ispotályos. Ezek az oklevelek ma is fellelhetők a Nemzeti Levéltárban, és ki is adták őket az *Histoire du Languedoc* (Languedoc története) nyolcadik kötetében.

E charták a feudális törvényeknek megfelelően határoztak a kivethető adóterhek, vámok stb. mértékéről, és kimondták, hogy elfojtották az eretnekmozgalmat.

Az uzsora, a túlságosan magas vámok és a garázdálkodó katonák ellen hozott intézkedések (amelyeket egyébként nem a katharok, hanem a toulouse-i grófnak és alattvalóinak túlkapásai tettek szükségessé) összhangban álltak a templomosok általános törekvéseivel.

Ami pedig a manicheus eretnekséget illeti, a mozgalom nem korlátozódott Albi területére, Champagne-ban legalább ennyire elterjedt volt.

Ugyanakkor az is biztos, hogy a templomosok és az ispotályosok nem kérdezősködtek, ha valaki menedéket keresett náluk, és így sok kathar az ő szerzetesházaikban húzta meg magát.

Ismerjük például a kathar Sancho Espada esetét, aki a montferrand-i várat védte a „keresztesek” ellen, és az ostrom során sikerült elmenekülnie – az ispotályosoknál talált menedékre, és a toulouse-i szerzetesház perjele lett.

Hasonló esetek a templomos rendben is előfordultak.

Elképzelhető, hogy az albigensek megpróbáltak kisebb központokat kiépíteni, ami a déli partvidék néhány szerzetesházában talán sikerült is.

Feltehetően ez áll annak a levélnek a hátterében, amelyet IV. Kelemen pápa intézett a templomosok nagyvizitátorához: „Figyelmeztetem a templomosokat, ne várják meg, amíg elfogy a türelmem, mert akkor az egyház kénytelen lesz alaposabban utánajárni bizonyos káros

jelenségeknek, amelyek iránt ez idáig túlságosan is elnézők voltunk, és akkor már nem lesz bocsánat.”

Lehet, hogy már ekkor is Krisztus megtagadásáról volt szó, de azt sem lehet kizárni, hogy a pápa bizonyos kathar szokások elterjedéséről szerzett tudomást. Ám ha ilyesmire fény derült, a tett elkövetője nem maradhatott tovább semelyik kolostorban.

Nem véletlen, hogy Albi vidékén a legelső feljelentők kivétel nélkül a rendből kizárt templomosok voltak.

20. A Baphomet és az alkímia

Az új tagokat titkos gyűléseken vették fel, amelyek – a jegyzőkönyvek tanúsága szerint – általában a *baylie*-kben zajlottak.

A titoktartás azonban mégsem volt annyira tökéletes, hogy ne szivároghattak volna ki bizonyos információk. Erre alapozták a vizsgálat vezetői a kérdőívet, amely – mint láthattuk – elsődlegesen a gyűlések rituáléjára vonatkozott.

A vidéki szerzetesházakban azonban másféle gyűléseket is tartottak, amelyeken már csak néhány lovag vehetett részt. Ezek valószínűleg szerzetes lovagok voltak, akik szigorú titoktartást fogadtak.

A tárgyalás folyamán sokan beszéltek ezekről a gyűlésekről, amelyeket általában a szerzetesház kápolnájában tartottak, de a vádlottak szinte kivétel nélkül azt mondták, hogy ők maguk ilyenkor nem léphettek be az épületbe.

A gyűlések ideje alatt a szerzetesház kapuit bezárták. A kápolna bejárata előtt, sőt néha még a tetőn is őrök álltak.

Ha néha előfordult, hogy ilyenkor – a tartomány legkülönbözőbb pontjairól összesereglett lovagok előtt – egy idegen prédikátor tartott szentbeszédet, a prédikáció végeztével el kellett hagynia a kápolnát, és a lovagok maguk között maradtak.

A rendelkezésünkre álló jegyzőkönyvek semmit sem árultak el a kápolnabeli gyűlésekről, a vádlottak ugyanis vagy megtagadták a választ, vagy kijelentették, hogy nem vehettek részt e gyűléseken.

Egyedül néhány olyan szolgáló baráttól sikerült információt szerezni, akik maguk sem sokat láthattak abból, ami történt, s akikben egyébként maradt is némi keserűség, amiért kizárták őket.

Egyikük szerint a lovagok bálványt imádtak. A másik azt állította, hogy fekete macska sétált fel-alá közöttük. Ami önmagában igazán nem meglepő, hiszen a szerzetesházban nyilván tartottak macskát az egerek miatt.

Ami az állítólagos bálványt illeti, gyakran lehetett látni, és nem is tartották különösebben nagy titokban. Általában egy nagy faliszekrényben volt a

helye. A tanúk leírásából az derül ki, hogy különböző vidékeken más-más formája volt.

A legtöbben egy szakállas férfit ábrázoló mellszoborról beszéltek. Állításuk szerint fából vagy fémből készült, szeme csillogott, és néha két vagy akár három arca is volt.

Nyilván arról a bálványról van szó, amelyet kötéllel körültekernek, vagy megérintenek.

Ezeket a figurákat nem rejtegetik szigorúan, de csak ritkán állítják ki úgy, hogy mindenki láthassa.

A kihallgatás során a rend elöljárói is beszéltek erről a bálványról, ők azonban meglehetősen furcsa leírásokat adtak róla. Hugues de Payraud, a templomosok második embere szerint a Montpellier-ben őrzött bálványnak négy lába van: kettő elöl, kettő hátul.

A vallatók kérdéseikkel újra és újra visszatértek e különös szoborfejekre. Szemmel láthatóan azt szerették volna elérni, hogy a templomosokat „bizonyítékok alapján” lehessen bálványimádással vádolni. Még a bálványok köré tekert köteleknek is különös jelentőséget tulajdonítottak, mintha nem lett volna teljesen világos, hogy a szerzetesek hagyományos köteléről van szó. Ez a kötél szinte minden rendben megtalálható, és némileg összefüggésben áll a szüzességi fogadalommal. A csomók számától függően olyan sajátosságai vannak, amelyekre itt most nem tudunk kitérni.

Az inkvizítorok hiába kutatták át az összes szerzetesházat a pincétől a padlásig, nem sikerült a bálványok nyomára bukkanniuk. Semmit sem találtak. Éppúgy eltűntek a bálványok, akár a szentelt edények vagy a kincstár.

A párizsi templomosházban viszont találtak egy ereklyetartóra emlékeztető fejet, és benne két emberi koponyából származó csontocskát. A fejen a következő felirat állt: *Caput LVIII*. Senki sem tudta megfejteni.

Furcsa, miért nem akadt egyetlen templomos sem, aki azt mondta volna, hogy a kérdéses fejek nem bálványok voltak, hanem ereklyetartók, hiszen a rendnek voltak ereklyéi (ezeknek is nyomuk veszett), tehát ereklyetartói is. Közülük némelyik pedig – a korabeli divatnak megfelelően – akár emberformájú is lehetett, mint például ez a *Caput LVIII* feliratot viselő fej…

A templomosok – legalábbis a rend elöljárói – néha kitértek a kérdések elől, vagy homályos választ adtak, de nem hazudtak.

A nyomozók, akik nem értették, miről van szó, különösebben nem is firtatták a kérdést. Az ördöngösségnek már a gyanúja is elég volt ahhoz, hogy a rendet el lehessen ítélni.

Gaucerant testvér, a Mont Pezat katonája, nevet is adott a bálványnak.

Vallomásából nagyjából ez derül ki: Egy szakállas férfifejről van szó, *in figuram baffometi,* vagyis amely „baphomet” formájú, s állítólag egyedül ő mentheti meg az embereket, senki más.

Vajon honnan ered ez a szó, és mi a jelentése?

Elképzelhető, hogy egyszerűen népnyelvi torzításról van szó: Languedoc vidékén így ejtették a „Mahomet” (Mohamed) szót. Errefelé egyébként a mecseteket „baphomerie”-nek hívták.

A középkorban ráadásul ismerték azokat a Mohamed-fejnek nevezett bűvös varázsfigurákat, amelyeket a néphiedelem szerint maga az ördög mozgatott, ezek kizárólag az egyszerű nép ijesztgetésére szolgáló „automaták” voltak.

A tudós II. Szilveszter pápa állítólag Hispániából hozatott egy ilyen fejet. A szerkezet a hozzá intézett kérdésekre igennel és nemmel válaszolt. Ha pedig saját magáról kérdezték, akkor állítólag elmondta, hogy a kettes számrendszeren alapszik, vagyis olyasfajta bináris elmélet alkalmazásáról lenne szó, mint a mai elektronikus központok esetében. (A történet nem bizonyítható.)

Nagy Albertnek is volt egy hasonló automatája.

Az arab alkímiai és mágikus írások is beszélnek egy úgynevezett Aranyfejről, de sohasem derül ki pontosan, valójában mi ez. Al-Gharbinak, a híres kairói boszorkánynak is volt egy ilyen „feje”, amely időnként jóslatokat mondott, máskor meg szellem szállta meg, és titkos kincsek hollétét árulta el.

A templomosoknál egészen biztosan voltak efféle fejek, főleg a vidéki szerzetesházakban.

Az is valószínű, hogy a „baphomet” szó fennmaradt a templomosok körében, mégpedig nemcsak a déli nyelvjárásokban, hanem másutt is. Az elnevezés tehát nem a per során született, hiszen az itt készült jegyzőkönyvek nem kerültek nyilvánosságra.

A déli nyelvjárást beszélő nép számára tehát a baphomet jelenthetett ugyan Mohamedet, de a templomosoknak aligha.

A párizsi templomos negyedben, a Saint-Méry-templom kapuján egy szakállas, szárnyas, szarvas kis ördög látható; félig állat, félig asszony (állati karmokkal, női mellel). A hagyomány ezt „Baphomet”-nak, pontosabban „Templomos Baphomet”-nak nevezi.

Egy hasonló szakállas, szarvas, szárnyas hermafrodita ördögöcske látható a provins-i Saint-Croix-templom kapuján is; a templomkapuval szemben pedig valaha a templomosok egyik szerzetesháza állt.

Ez a két ördögfej a templomos rend felszámolása utáni időkből való; az Auxerre melletti Saint-Bris-le-Vineux-ben, a mezőváros közepén viszont áll egy ház, amely valaha templomos tulajdonban volt, és a La Saulce-sur-Yonne-i körzethez tartozott.

Az épületben ma a posta kapott helyet, és a homlokzatot teljesen átalakították, de megmaradt rajta egy faragott timpanon, amely régen valamelyik ablakhoz tartozhatott. A meglehetősen elnagyoltan kidolgozott faragás egy bölcsőt és valamilyen állatot – talán ökröt – ábrázol, három szárnyas angyallal.

Van rajta egy olyan szakállas-szárnyas figura, amely egyértelműen rokon a Saint-Méry- és a Saint-Croix-templom „baphomet”-figuráival.

A szája nyitva van, mintha beszélne, vagy kiáltana, szarvai pedig úgy nyúlnak ki oldalt a fejéből, mint egy félhold két szára.

Ez a Saint-Bris-le-Vineux-i figura pedig a templomosok korából származik.

Valószínű, hogy ez a három figura ugyanabból a hagyományból nőtt ki: vagy az történt, hogy egy templomos hagyomány a rend feloszlatása után is fennmaradt, vagy egy idegen hagyomány gyökeresedett meg a templomosok körében.

Nem bizonyítható, hogy a tanúk említette bálvány azonos ezzel a Saint-Bris-le-Vineux-beli figurával, a hasonlóság azonban kétségtelen. Ezt bizonyítja a champagne-i Raoul de Gizy testvér vallomása is, aki így jellemzi: „Rettenetes. Mintha valami démont vagy ördögöt mintázna.” A fejéből kétoldalt kiálló álszarvak láttán tényleg ez jut az ember eszébe.

Ha valaki csak egy kicsit is ismeri az alkímiát és annak szimbólumait, rögtön észreveszi, hogy a Saint-Méry-templom „baphomet”-ja alkímiai szimbólumok valóságos sűrítménye.

Elképzelhető, hogy a templomosok „baphomet”-jait is különböző szimbólumegyüttesek alkotják, és akkor az állítólagos bálványimádás voltaképpen nem más, mint egyfajta kollektív meditáció e szimbólumok értelméről.

A „baphomet” szónak tehát volna valamiféle ezoterikus jelentése?

Hammer-Piergstall szerint a *Baphé* keresztelést, felszentelést, a *Météos* pedig beavatást jelent. Tűzkeresztségről van tehát szó, amely talán gnosztikus eredetű, a templomosok legnagyobb ünnepe pedig éppen pünkösd napjára esett, vagyis arra a napra, amikor a Szentlélek lángnyelvek formájában jelent meg az apostolok előtt.

De mit ábrázolhat maga a fej?

John Charpentier szerint a *Bap(tiste-Ma)homet* szókapcsolat nyolc betűjének összevonásáról van szó, a név pedig Keresztelő Szent Jánosra utal; ez azért nem meggyőző, mert a szentet nem szoktuk egyszerűen „Keresztelő”-ként vagy „baptista”-ként emlegetni.

Emilé Ollivier szerint a szó Baffóra, vagyis arra a ciprusi kikötőre utal, ahol valaha Astarta[66] (Asztarté) híres temploma állt. Ez teljesen alaptalan feltevés.

Gérard de Sède már közelebb jár az igazsághoz, amikor azt mondja, hogy a Baphomet mögött a *Bapheus mété* kifejezést kell keresnünk, amelynek jelentése „a hold kelmefestője”.[67]

Ez esetben a *Baffometi*, amely az *in figuram baffometi* kifejezésben jelzőként szerepel, a következőképpen fordítható: a hold kelmefestőinek mintájára; úgy, mint a hold kelmefestői.

Ez alkímiai értelemben azokra vonatkozik, akik az ezüstöt arannyá tudják változtatni, vagyis azokról a beavatottakról van szó, akik eljutottak a nagy mű megvalósításához.

A „Baphomet” tehát alkímiai rejtély. Nem a templomosok belső titkát, hanem az alkímia rejtelmes nyelvét kell hozzá megfejtenünk. Így már érthető, hogy nemcsak a templomosoknál, hanem másutt is találkozhatunk vele.

S ha kell, íme, itt a bizonyíték, hogy a rendben volt egy alkimistákból álló titkos testület.

Ezt egyébként maga a vádirat is alátámasztja. A bálvánnyal kapcsolatban így fogalmaz: „miatta virágoznak a fák, csírázik a földben a mag…” Ez a

vegetációra gyakorolt hatás pedig tipikusan azon (tényleges vagy allegorikus értelmű) tulajdonságok egyike, amelyeket az athanorból[68] kikerülő készítményeknek tulajdonítanak.

A vizsgálat tudatlan vezetői azonban összetévesztik a képletet a készítménnyel, holott maga a *Baphomet* megfejtésre váró képletet jelent.

Abban az értelemben, ahogy Szent Pál mondta a törvényről, hogy *„a jövendő javak árnyéka”* (Zsidóknak írt levél 10,1).

Így már érthető, miért mondhatták a novíciusoknak, hogy minden hatalom e „fej”-ből származik.

De miért ez a visszataszítóan csúnya külső? Erre is egy alkímiai allegória lehet a magyarázat; a beavatottak szerint ugyanis a legfőbb szépet magában foglaló nagy mű közönséges, csúnya, pikkelyes, bűzlő „alapanyagból” készül.

„…mint Hamupipőke a tündér érkezése előtt, mint a királykisasszony, mielőtt levetette volna szamárbőrét. Mint a tövisbokor… a rózsa körül…” így már teljesen világos, hogy az inkvizítorok miért nem tudhattak meg senkitől semmit e „bálványokról”. A tájékozatlanok semmit nem tudtak mondani róla – a beavatottak pedig tudatlannak tettették magukat.

A templomos rendben tehát volt egy alkimistákból álló testület. Vajon aranyat gyártottak, s ez volt hatalmuk és gazdagságuk titka?

Nem hiszem, hogy az alkímia legfőbb célja az aranygyártás volna, de kétségkívül el lehet jutni a tudás olyan fokára, ahol ez egyáltalán nem megvalósíthatatlan.

Természetesen volt, aki úgy vélte, hogy a templomosok képesek voltak aranyat előállítani. Még azt is pontosan megjelölték, hol folyt e tevékenység: Luz-la-Croix-Haute-ban, Luz-Saint-Sauveur-ben és a híres „tour d’Arginies”-ban, a Saône párján, ahol a szóbeszéd szerint az alkimisták még ma is összegyűlnek éjjelente, ha kedvező a csillagok állása.

Kissé prózaian ezt úgy mondanánk, hogy a tudás néha „aranyat ér”, vagyis a hatalom és a gazdagság e tudásból származik.

Az alkímia, amely lényegében vallásos tudomány, nem néhány uncia fém megszerzésére törekszik, ennél sokkal magasabb eszményt tűz maga elé. Az arany előállításának azonban elméletileg nincs akadálya.

A modern tudomány néhány évvel ezelőtt – olyan dogmákból kiindulva, amelyek körülbelül annyira bizonyíthatók, mint a pápa tévedhetetlensége – kijelentette, hogy aranyat nem lehet előállítani.

Amikor az atomkutatóknak a nukleáris robbantások során mégis sikerült aranyat előállítaniuk (igaz, rendkívül parányi mennyiségben), már nem voltak annyira biztosak a dolgukban. A tudomány ekkor kiszámította, mennyi energiára lenne szükség az arany előállításához. Hatalmas mennyiséget kaptak eredményül – az eljárás nem volna nyereséges.

Tehát nem tudunk aranyat előállítani. Nem vagyunk képesek átalakítani a fémeket, ha nincs a birtokunkban a régiek valamely ismeretlen energiaforrása. S ezzel minden meg van oldva.

Minden meg lenne oldva, ha nem tudnánk, hogy a természet – a számításoknak fittyet hányva – folytonosan átalakítja az egynemű testeket, néha egészen kevés energiával.

S ezt teszi maga az ember is anélkül, hogy tudna róla…

A történet mulatságos és egyértelműen bizonyítható.

Az átlagember szervezetének bizonyos mennyiségű káliumra van szüksége az élet fenntartásához. Amikor az olajkutak felállítására mérnököket és munkásokat küldtek a Szaharába, előre tudták, milyen veszélyt jelent ott a káliumhiány, és megtették a szükséges óvintézkedéseket. Az orvosokban viszont felmerült a kérdés, hogy a Szahara népei, a sivatagi nomádok hogyan gondoskodnak a szükséges káliummennyiségről.

Meg is kérdezték tőlük. Amazok nemigen értették a kérdést, de azt felelték, hogy sót, vagyis nátrium-kloridot esznek. Ezek után a kutatók a nomád lakosság körében megfigyeléseket végeztek, néhány állatot pedig kísérleti étrendre fogtak.

Sem az emberek, sem az állatok táplálékában nem volt egyetlen gramm kálium sem, verítékükben és vizeletükben mégis kimutatható volt ez az elem.

A tények előtt meg kell hajolnunk. Az emberi és állati szervezetben egyaránt valamiféle átalakulás ment végbe.

Vagyis a fizikusok állításai között valahol megbújik egy tudatlanságból eredő tévedés.

Az „ember-állat” – különösen a diplomás fajtából való – alázat híján gyakran vétkezik.

Salamon dúskált az aranyban. Nyilvánvalóan voltak aranybányái. De hol? Ridder Haggard kész regényt írt Salamon király dél-afrikai aranybányáiról.

De hát milyen hajókkal vitette el Salamon ezt az aranyat? Éppúgy nem volt flottája, mint apjának, Dávidnak vagy fiának, Roboámnak.

Igaz, a föníciaiak (és talán a krétaiak is) a tengeren át hoztak aranyat. Azt is tudjuk, honnan. Rio de Oróból, ahol valami ócska portékát adtak érte.

De miért hoztak volna aranyat Salamonnak? Nem tartoztak a király fennhatósága alá, Izraelnek pedig aligha volt cserepénze.

A legenda azt mondja, hogy Salamon maga állított elő aranyat, és – különös egybeesés – a legenda azt is mondja, hogy az Énekek éneke a beavatott Salamon király könyve. Salamon tehát beavatott, aki képes aranyat előállítani.

Nem kellene elfelejtenünk, hogy a tudomány – egyébként viszonylag gyorsan változó – „dogmái” mindig késésben vannak, a bölcs pedig éppúgy át tudja alakítani az egyszerű testeket, ahogy a természet teszi ezt nap, mint nap.

Salamon, a beavatott, az egyiptomiak minden bölcsességének ismerője, felépítteti a jeruzsálemi Templomot „az örökkévaló nevének legnagyobb dicsőségére”.

A templomosok, az alkimisták katedrálist építenek „a Te nevednek legnagyobb dicsőségére, Uram”.

A fémek átalakulásánál ugyanis fontosabb számukra az az emberi átalakulás, amelyet a katedrális, e különös athanor képes előidézni. Ilyen athanor volt Salamon Temploma is.

E kérdést, amennyire tudtam, kifejtettem már *Les Mystères de la cathédrale de Chartres* (A chartres-i katedrális titkai) című könyvemben, és most nem is kívánok részletesebben kitérni rá: a lényeg az, hogy az alkímia és a szakrális építészet között rendkívül szoros a kapcsolat.

Fulcanelli *Le Mystère des cathédrales* című könyvében[69] az alkimista domborművek figurái közül kiemelte annak a koronás királynak az alakját, amely Chartres-ban látható, egyik kabátszárnya alatt hosszú nyakú lombikot tartva.

Santiago de Compostelában, a „Glória-kapun”, Mateo alkotásán a glóriás Krisztust 24 zenész állja körül, és hangszere mellett szinte mindegyik ott

fogja kezében a nevezetes hosszú nyakú lombikot, a nagy mű szimbólumát.

A hagyomány szerint egyébként a nagyobb Notre-Dame-ok mindegyikében kialakítottak egy rejtekhelyet, ahol a bölcsek kövének egy darabkáját helyezték el, a sikeresen megszületett mű jelképeként.

Állítólag e rejtekhelyet jelzi csőrével a holló a párizsi Notre-Dame kapuján.

A beavatottról azt mondják, hogy a tudás egy bizonyos fokára eljutva túllép az emberlét szűk határain, és az időnek nincs többé hatalma felette.

Ez pedig igen különös következtetésekre késztet.

21. Az időn túl

Valamikor az 1930-as években P.-V. Piobb,[70] aki tiszteletreméltó odaadással vállalkozott Nostradamus olvashatatlan centuriáinak[71] kibetűzésére, lebilincselő olvasmánya végeztével váratlan következtetésre jutott: Nostradamus a neki tulajdonított próféciáknak egyetlen sorát sem írta le.

Nostradamus egyáltalán nem tudhatta, miről szól a könyv, amelyen az aláírása szerepel.

E könyvet, amelynek leghitelesebb és legteljesebb kiadása az 1668-as évszámot viseli, Nostradamus életében, azaz 1566 előtt nyomtatták.

Röviden tehát, hiszen a kérdés bemutatásához le kellene másolnunk az egész könyvet, egy templomos iratról van szó, amely a rend hivatalos feloszlatása után íródott, és nem is annyira próféciákat tartalmaz, mintsem egyfajta üzenetet az időn túlra, utasításokat a jövő emberei számára.

A könyv „profetikus” jellegét az adja, hogy nem egyszerűen előre látott eseményekről, hanem előre megtervezett és előkészített eseményekről szól, amelyek későbbi beteljesüléséhez nem férhet kétség.

Egy előre eltervezett és gondosan előkészített esemény majdani bekövetkezését hírül adni nem jövendölést, hanem pusztán előrelátást jelent, és ha jól értem P.-V. Piobb néhol kissé homályos gondolatmenetét, a Nostradamus névjegyét viselő könyv nemcsak jóslatokat tartalmaz, hanem – mintegy kézikönyvként – utasításokat azok számára, akiknek a jövőben meg kell valósítaniuk a tervezett eseményeket.

Egyfajta kézikönyvről van tehát szó.

Az sem lehet véletlen, hogy a Michel de Nostradamus álnévre esett a választás, mintha már ezzel is jelezni akarták volna, hogy az ő írásaiban, és nem máshol kell keresni a titkos üzenetet, hiszen a templomos rend mindig is a Miasszonyunkra (Notre-Dame) hivatkozott, „akinek tiszteletére teremtették vallásunkat”.

Nostradamus könyve – ebben a megközelítésben – számos igen-igen elgondolkodtató részletet rejt magában.

A „Templom” sok helyen előkerül, a nevet azonban a szöveg szándékosan homályos nyelvezete, sejtető kifejezésmódja miatt még nem lehet egyértelműen a renddel azonosítani. Bizonyos versszakok azonban mintha a templomos rend történetének, s főleg bukásának néhány ismeretlen részletét beszélnék el.

A kelta összeomlás előtt
A Templomban ketten egyezkednek (V, 1)

Néha mintha egy rejtett kincstár helyét is megjelölné; több ilyen utalás is van, Serge Hutin már jelezte őket.[72]

Az I. centuria 27. versszaka szerint a kincsek helyét egy Guien nevű tölgy jelzi. A *„Guien”* szó feltehetően a *„Gui”* (fagyöngy) szóval hozható összefüggésbe, tehát egy szent fáról van szó.

Meg is fenyegeti azt, aki a tabut megtöri:

Ki felnyitja a talált [sír] emléket,
és nem fogja azt azonnal lezárni,
Baj jön őrá…[73] (IX, 7)

Megjelenik az újjászerveződés gondolata is, vagy talán egyfajta útmutatás a majdani újjászervezők számára:

miután a Templom kincseit
e félreeső, titkos helyen elrejtették,
a Nyugat városlakói megnyitják a Templomot… (X, 81)

Valószínű, hogy az alábbi sorok is a rend feloszlatása utáni időkre vonatkoznak:

A Templom feketéi, a fekete erdőből
fogadósok lesznek… (V, 1)

A „Templom feketéi” alatt nem a fekete vagy barna köpenyt viselő katonákat kell érteni?…

A „fekete erdő” talán a Fekete-erdőre utal, de jelenthet más helyet is, például a Marne vidékén, Sainte-Menehould körzetében, a Dammartin-sur-Yévre-i kantonban található Noirlieu (a „fekete hely”) kommendatúráját.

Mi lehet a fogadó? Valamilyen rejtek- vagy pihenőhely?

Aztán ott van még az a szakasz is, amelyre Jean Monterey hívta fel a figyelmemet, aki kiváló könyvet írt Nostradamusról[74] (a templomosokra vonatkozó összes utalást nem tudom itt felsorolni):

A kérődző állatok takarmánya alatt
Herbipolis gyomra felé indultak
az elrejtőzött katonák… (X, 13)

A kérődző állatok takarmánya természetesen a széna – vagy a szalma. A kihallgatások során elhangzott, hogy november 12-én, tehát közvetlenül a templomosok letartóztatása előtt legalább egy szénásszekér hagyta el az éj rejtekében a párizsi Templomot, de nem tudni, hová tartott. A szekeret a jegyzőkönyv szerint ökrök húzták.

A Herbipolis gyomra bizonyára egy olyan hely pincéjére utal, amelynek nevében szerepel a város és az *„herbe”* (fű) szó. Franciaországban több város és falu neve is magában foglalja az *„herbe”* tagot: ilyenek például Malesherbes, Malherbe, Herbeauvilliers stb.

Lássuk be, hogy Nostradamus centuriái igencsak meghökkentők: ez a XVI. századi „próféta”, aki eljövendő eseményekről tudósít, Amerikáról soha nem beszél, holott a kontinenst – a hivatalos álláspont szerint – születése előtt 12 esztendővel fedezték fel (Nostradamus férfikora már a konkvisztádorok fénykorának éveire esik).

Tehát egyáltalán nem zárhatjuk ki, hogy a könyvet már Nostradamus születése előtt megírták. A szerkesztés módja azonban egyértelműen az ő korának jegyeit viseli magán.

Ha viszont a könyvet Nostradamus korában állították össze, és a szerző mégsem Nostradamus, kellett, hogy legyen valaki, akinek az volt a küldetése, hogy – kisilabizálhatatlan próféciák köntösében – a templomosokról adjon hírt, olyanok számára, akik e homályos, kusza írásból képesek kihámozni a lényeget, megfejteni az üzenetet, és – nyilván – engedelmeskedni a parancsnak…

Mindez azt sugallja, hogy a rend túlélte a máglyát, az ítéletet, az illegalitást.

Valamiféle „közvetítés” állhat e mögött. Olyan közvetítés, amelynek folytonossága a mai napig sem szakadt meg. S ha ez így van, kérlelhetetlenül újra kellene értékelnünk a történelmi eseményeket…

A templomosok valójában nem mindenütt végezték a börtönben, a máglyán vagy a kínpadon.

Még Franciaországban sem sikerült a rend valamennyi tagját letartóztatni. A királyi csapatok sohasem tudták volna egyetlen nap alatt körülzárni az összes templomos rendházat.

Plaisians, Szép Fülöp feltétlen híve, maga is bevallja: „Némelyek, akiket eretnekség vádjának gyanúja miatt letartóztattak, megszöktek a börtönből; mások – bár beidézték őket – nem jelentek meg a bíróság előtt; megint mások, akiknek őrizetbe vételére maga a pápa adott parancsot, elmenekültek; ezekből aztán erdei zsiványok, útonállók, gyilkosok lettek, akik a legkülönbözőbb halálnemekkel fenyegetik az ügyben szerepet vállalt bírákat és tanácsosokat… azok közül pedig, akik a hispániai királyságokban laktak, sokan átálltak a szaracénokhoz…”[75]

Helyi legendák (amelyekben mindig van némi igazság) templomos *„maquisard”*-okról[76] beszélnek, akik a bozótos vidékeken húzták meg magukat.

„Besse-től nem messze, Cheix-ből (Puy-de-Dôme) kijövet találhatók a híres Jónás-barlangok, amelyek harminc-negyven méter magasságban, lépcsőzetesen emelkednek egymás fölé… Még ma is több, mint hatvan barlangot lehet látni. Meghatározhatatlan korú, emberkéz vájta barlangok ezek. Kőbe vésett, védőkorláttal ellátott ösvények, furcsa, épen maradt csigalépcsők vezetnek a barlangok belsejébe, ahol a belső teret válaszfalak, folyosók tagolják. Egyesek szerint ezt a valósággal ősi kelta városra emlékeztető együttest később a templomosok foglalták el és építették át, rendjük feloszlatása után pedig itt kerestek menedéket.”[77]

Tudjuk, hogy Humbert Blanc-nak, az auvergne-i preceptornak sikerült Angliába menekülnie, ahol letartóztatták és kihallgatták.[78]

Lyon környékén is sokan rejtőzködtek (talán a kolostorokban); e bujkáló templomosok jelenléte egy időben komoly veszélyt jelentett.

Hispániában voltak más, a templomos rend mintájára felállított szerzetesi lovagrendek (Calatrava, Alcantara stb.). A rend felszámolásakor a templomosoknak megengedték, hogy a szerzetesi lovagrendek valamelyikéhez csatlakozzanak. Tömegesen léptek be, főleg a ciszterci eredetű calatravai rendbe, mert ez állt legközelebb a templomos rendhez.

Javaikat és feltehetően dokumentumaikat is magukkal vitték…

Portugáliában a templomos rendet egyszerűen „Krisztus lovagjai” névre keresztelték át. A lovagok megtartották a fehér köpenyt és a templomos keresztet – ez került a világfelfedezők hajóinak vitorlájára is.

Angliában a templomosokat letartóztatták, börtönbe vetették és kihallgatták. Természetesen minden vagyonuktól megfosztották őket.

Egy szabadkőműves hagyomány szerint a Skóciába menekült lovagok szabadok maradhattak (Skócia akkoriban független királyság volt), és megvetették a szabadkőművesség alapját, megteremtették tehát azt a hagyományt, amely látszólag a semmiből nőtt ki.

Német vidékeken nem lehetett sem letartóztatni, sem kihallgatni a templomosokat. Különféle területi zsinatokon felmentették őket.

A priori tehát nem vethető el az elmélet, miszerint a templomos rend – titokban – mégis fennmaradt. Azok között, akik elmenekültek, vagy hazájukban szabadon maradhattak, bizonyára voltak olyan elöljárók is, a „titkos testület” tagjai, akik nemcsak a rend politikájának és szervezeti felépítésének, hanem ezoterikus tanításának a titkát is ismerték.

Elképzelhető tehát, hogy a rend e „bölcsei” tanítványokat gyűjtöttek maguk köré, és átadták nekik azt, „aminek nem volt szabad kihunynia”, és bizonyára olyan cselekvési eszközöket is adtak a kezükbe, amelyekről semmit sem tudunk.

A templomos rend esetleges továbbéléséről már eddig is könyvtárnyi irodalmat írtak, és valószínűleg még sok ilyen munka születik. Nem véletlenül, hiszen nem könnyű szabadulni a gondolattól, hogy létezhet egy titkos „testület”, amely azóta is befolyásolja a történelmi eseményeket.

Ez aztán a lehető legszertelenebb elképzelések megvalósításához vezetett.

Nemegyszer kifejezetten mulatságos torzszülöttek jöttek létre; az egyik ilyen Fabré-Pélaprat nevéhez fűződik, aki a XIX. század elején egy maga fabrikálta templomos rend nagymesterévé nevezte ki magát, a „leszármazás” megdönthetetlen bizonyítékai között pedig szerepelt például egy olyan XIV. századi okirat, amelynek nyelve a XV. századi franciát imitálta.

Említhetnénk az amerikai Templomos Lovagrend (Knights Templars) példáját is. Ezek a lovagok díszes köpenyt, büszke sörényes sisakot viselnek, titkos gyűléseiken pedig fényképezőgépeiket kattogtató újságírók hada hemzseg.

…Megannyi templomos maradvány, az egyik titkosabb, mint a másik, bejegyzett társaságok, hivatalos közlönnyel. S köztük protestánsok, akik mintha megfeledkeztek volna arról, hogy: „Miasszonyunk jelentette vallásunk kezdetét, benne és az ő dicsőségére ér véget életünk és rendünk, Isten rendelése szerint…

Ezek a templomos rendek olyan ördögien ezoterikusak és olyan szemmel láthatóan titkosak, hogy az már túlzás. Beavatási szertartásaik azonban végső soron veszélytelenebbek, mint azok, amelyeket a nevadai atomtudósok rendeznek. S bizonyos értelemben némi értéket is képviselnek, hiszen érezhetően ott él bennük a vágy, hogy felébresszék az alvó embert, és tudatosítsák benne egy magasabb rendű állapot létét – ez pedig végső soron az igazi templomosok egyik missziója volt. S hogy egyesek ebből kellő anyagi hasznot is húznak, és a beszedett pénzből egy szebb öltönyre futja – hát Istenem, nem a szegénységi fogadalom korát éljük.

Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a templomos utódok e már-már komikus burjánzása egyúttal a legjobb védelem, a legbiztosabb rejtek is.

Fabré-Pélaprat tétovázás nélkül besorolta du Guesclint azon nagymesterek sorába, akiktől állítólag e címet örökölte. Mások Jeanne d’Arcot helyezték a lovagnők közé (akik – tudomásom szerint – a templomos rendben sohasem léteztek, legalábbis sem a regula, sem a későbbi kiegészítések nem utalnak erre); az elméletet egyébként egy hiteles és meglehetősen furcsa történettel szokták alátámasztani. Amikor Jeanne VII. Károly koronázási szertartására Reimsbe érkezett, hadizászlajával együtt akart részt venni az ünnepségen. A zászlót Jean de Foucault tartotta, ami természetes volt, hiszen az Orléans-i Szűz vezette a sereget.

A szertartásmester azonban sehogy sem akarta megengedni, hogy a zászlót bevigyék a székesegyházba. Ismerjük Jeanne válaszát: „Velünk volt a szenvedésben, illő hát, hogy velünk legyen a dicsőségben is.”

Vajon miért akarta mindenáron megakadályozni a szertartásmester, hogy a zászló bekerüljön a templomba? Nyilván azért, mert – mint ezt már többen fölvetették – a zászló a Bausséant volt, a templomosok homokezüst lobogója.

A történet – vagy inkább rege – eszerint a következőképpen festene: a templomos lovagnőnek szánt Jeanne-t fegyvernöke, a természetesen templomos Jean d’Aulon nevelte és irányította; a Szűz valószínűleg tőle szerezte hadászati ismereteit is.

Amikor Jeanne Chinonban (ott, ahol még ma is láthatók a bebörtönzött templomosok egykori falrajzai) találkozott a trónörökössel, és elárulta, hogy maga is a templomosokhoz tartozik, a rend megbocsátást ígért Szép Fülöp utódjának (aki – az angol királlyal ellentétben – nem volt Szép Fülöp egyenes ági leszármazottja).

A megcsalt és kijátszott Jeanne-t az inkvizíció mint eretneket és visszaeső bűnöst ítélte el, és égettette meg; Jacques de Molay-t ugyanezen vádpontok alapján küldték máglyára.

Jeanne d’Arc történetének – mint oly sok más történetnek – nyilván van valamilyen okkult rétege. De biztos-e, hogy a rejtély a templomos rend fennmaradásával áll összefüggésben? Ki tudná ezt bebizonyítani? A rend fennmaradását mindenképpen titok övezi.

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ami a templomosok örökségéből megmaradt, az maga a templom, vagy – közismertebb néven – a katedrális.

Bár a katedrálisnak nem ők voltak a szó legnemesebb értelmében vett szellemi szülői, oly sokat tettek felállításáért, hogy már-már teljesen összeforrtak vele, a katedrális egy kicsit (vagy talán nagyon is) önnön részükké vált.

Az ő felügyeletük alatt született meg a katedrális, a technikai, tudományos és emberi ismeretek e rendkívüli ötvözete, a „Természet könyvének” legtökéletesebb megvalósítása. S így juthatunk el a templomos rend egyetlen „hivatalos” örököséhez, még ha nem közvetlen örökösökről van is szó: a szabad építőmesterekhez.

Szinte a csodával határos, hogy képesek voltak fennmaradni azok után, hogy hol a királyi hatalom, hol a céhek üldözték őket, mígnem a nagy francia forradalommal végre elérkezett az idő, amikor kiléphettek az illegalitásból. A szakszervezetek is szívesen eltörölnék őket a föld színéről, ha tehetnék.

Szerzetesi gyökereikből fakadóan megmaradt bennük a létrehozandó mű iránti vallásos tisztelet. Csodálatos, hogy etikájuk mindmáig érintetlen maradt. A mű tisztelete egyben a munka tiszteletét jelenti, a munkáét, amely nemcsak a mű megalkotásának eszköze, hanem a személyes tökéletesedés útja is.

Vallástalan század gyermekeiként nem vallásosak többé, megőrizték viszont azokat a szabályokat, tanokat, és rituálékat, amelyek az anyag *értelmes* megmunkálásával elvezetnek a beavattatáshoz.

E munkát pedig a „feladatnak”, vagyis a „műnek” ajánlják. Vagyis a templomosok jelmondatát követik, amely talán az övék is: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*[79]

Ez a *„non nobis”* teszi őket lovagokká.

A templomosok franciaországi perjelének kérésére a templomépítők Szent Lajostól különböző kiváltságokat kaptak; így lettek szabadkőművesek.

Amikor Szép Fülöp (miután leszámolt védelmezőikkel – és talán mestereikkel –, a templomosokkal) megfosztotta őket kiváltságaiktól, ellenszegültek.

Szabadkőművesek voltak és szabadkőművesek akartak maradni. Salamon gyermekei a szabad építőmesterek testületébe tömörültek. Kivándoroltak vagy illegalitásba vonultak.

Továbbra sem maradtak azonban tanítványok nélkül, akiknek átadták tudásukat, tanaikat, rituáléikat. Nagymestereik, a rózsakereszt megalkotói még hosszú időn át bele tudják foglalni a rózsát a keresztbe – így születnek katedrálisaink nagy rózsaablakai.

Csakhogy nincs már eleven kapcsolatuk azokkal, akik a nagy tervet kigondolták. A szimbólumokat és allegóriákat megőrzik. Belevésik őket itt-ott a kőbe, mint valamiféle üzenetet, de már nem tudják, mire szolgálnak valójában. A jelképek már nem közvetlenül hatnak. Az építőmesterek

elszakadtak az ősi gyökerektől, és már nem tudják, mire valók a szimbólumok.

Életük értelmét azonban a mű megalkotása jelenti. Erre már nem képesek. Keresőútra indulnak.

Sokan nem bocsátanak meg sem a királynak, sem a pápának, és többé-kevésbé szakítanak az egyházzal. A Grál új birtokosait szeretnék felkutatni.

A filozófusok, a világi klerikusok körében vélik megtalálni őket. Közösségüket, rítusaikat (legalábbis némelyiket) az ő szolgálatukba állítják, és még nevüket, a szabadkőműves nevet is nekik adják.

A „filozófusok” nem jutottak hozzá a Grálhoz. Ezt bizonyítja mindaz, ami a XV. század után épült. Nem volt meg bennük sem a Grál kiérdemléséhez szükséges alázat, sem a *non nobis* (ne nekünk Urunk…).

Nem kizárt azonban, hogy magukra vállalták a templomos építőmestereken esett sérelem megtorlását.

Jól tudjuk, hogy 1791-ben a királyi családot abba a toronyba zárták, amelyben 1307. szeptember 14-én a győztes Szép Fülöp tért nyugovóra, miközben a templomosokat egy föld alatti tömlöc mélyére vetették.

Azt is beszélik, hogy 1793. január 21-én, amikor XVI. Lajos feje a kosárba hullt, valaki felkiáltott: „Jacques de Molay, megbosszultuk a halálodat!”

22. Az eretnekség

Az inkvizítorok mindenáron be akarták bizonyítani, hogy a templomosok eretnekek voltak. Lehet, hogy tényleg ezt gondolták. A francia püspökök némelyikének (általában azoknak, akik a királyhoz közel álltak) ugyanez volt a meggyőződése, és elkövettek mindent, hogy a templomosokat – ha csak lehetett – máglyára küldjék. A Vienne-ben összeülő egyetemes zsinat azonban már sokkal tartózkodóbbnak bizonyult a kérdés megítélésében.

A pápa végül nem várta meg az ítéletet, hanem megfellebbezhetetlen pápai döntéssel tett pontot az ügy végére.

Láthatjuk, hogy a templomosokat még Franciaországban sem tartották egyértelműen eretneknek.

A perről fennmaradt dokumentumok (a templomosok vallomásai, válaszai, tiltakozásuk), valamint a csodálatos „templomos ima” szavai egyértelműen bizonyítják, hogy semmiféle értelemben nem tekintették magukat eretnekeknek.

A kihallgatottak természetesen nem voltak hittudósok. Ettől azonban még nem tartották magukat kevésbé jó katolikusnak (a szó apostoli és római értelmében); a rend elöljárói azért követelték mindenáron, hogy egyedül a pápa ítélkezzen felettük, mert inkább bíztak benne, mint az inkvizícióban.

Volt, amit beismertek. Az elkövetett hibákat azonban inkább ügyetlenségnek érezték, mintsem a vallás ellen elkövetett bűnnek. Így például azt, hogy az új tagok felvételi szertartásán nem akadályozták meg a beavatási rituálé eltorzulását. Mindegyikük határozottan ragaszkodott ahhoz, hogy misét hallgathasson, áldozhasson: ez nem éppen eretnekekre vall…

Hát akkor?

Lehet, hogy az eretnekeket inkább a másik oldalon kellene keresni?

Csakis erről lehet szó. Ami a vallás lényegét illeti, nem hiszem, hogy a rend valaha is letért volna a Szent Bernát által kijelölt útról. Mondták és hirdették: „Vallásodat, Krisztus templomának vallását egyetemes zsinaton alapította meg szent gyóntatod, a boldogult Bernát, a Te Anyádnak, a Szent

és Dicsőséges Szűz Máriának tiszteletére; Bernát volt, aki – más bölcsekkel együtt – tanította a rendet, és küldetést jelölt ki a számára.”

Csakhogy Szent Bernát „vallása” bizonyosan nem az inkvizítorok vallása.

A templomosok a XIII. század végén már nyilván nem teljesen olyanok, mint amilyenek kezdetben voltak, egyszerűen arról van szó, hogy a rend – mint általában minden – fejlődött. Posztókészítőik finomabb posztót állítanak elő. A gyapjú, a len saját gazdaságukból kerül ki, éppúgy, mint az élelem, amelyben bizonyára nagyobb a bőség, mint azt az alapító gondolta, de hát az éhínségek sem olyanok már, mint valaha, s ez épp nekik köszönhető.

A *sine proprio*[80] előírás azonban változatlanul érvényes.

Lehet, hogy a Szentföldről visszatért katonák nem voltak túlzottan szerények, és nem mindenki kedvelte őket, de hitükön semmi nem ejthetett foltot.

A regula előírásai szerint minden kommendatúrán hetente háromszor osztottak alamizsnát. Ami két lovag adagjából megmaradt, abból egy szegényt tápláltak…

Hetente háromszor hallgattak misét, és a kommendatúrák templomai közül azokban, amelyek később is megőrizték a „Notre-Dame-du-Temple” („templomos Miasszonyunk”) nevet, még a XVII. században is hetente háromszor tartottak misét.

Évente háromszor áldoztak…

Ha a regula előírásait mindebben ilyen szigorúan betartották, milyen alapon lehetne a rendet eretnekséggel vádolni?

Sokan elhagyták a rendet, és Cîteaux-ba mentek, hogy addigi – lovagi – életmódjukat a szigorúbb szerzetesi életrenddel váltsák fel. Ezek után miként is lenne elképzelhető, hogy ne léptek volna fel a lehető leghatározottabban bármiféle eretnek megnyilvánulás ellen?

De hát az inkvizíció vajon nem tartotta volna eretneknek magát Szent Bernátot, az egyházatyát is?

E kivételes csodatevőt akár ördöngösséggel is megvádolhatták volna, ezzel az egyébként tökéletesen képtelen váddal, amely a Sátánt, az anyag urát mintegy isteni hatalommal ruházza fel, és valóságos „manicheus” démonná növeszti.

Mit mondtak volna vajon a dominikánus inkvizítorok arról, aki azt hirdette, hogy *Regnum Die intra mos est* – Isten országa bennünk van? Arról, aki azt hirdette, hogy a tölgyek és a bükkfák hasznosabb tanítómesterek, mint a könyvek? Aki ezt írta – hallgassuk az isteni alkimistát: „Többet adhatnak nektek az erdők, mint a könyvek; a fáktól és a kövektől olyasmit tanulhattok, amit mestereitek sohasem tudnának megtanítani nektek. Hát azt hiszitek, hogy nem tudnátok mézet szívni a kőből, olajat fakasztani a legkeményebb sziklából? Hát nem szelídséget hintenek-e szét a hegyek? S a dombokból vajon nem tej és méz csorog? S a völgyek vajon nem érett búzával vannak tele? Annyi mindent szeretnék elmondani nektek. Alig tudom türtőztetni magam.”

Vannak olyan istenfelfogások, amelyeket a középszerű ember képtelen elfogadni – egyszerűen azért, mert képtelen felérni hozzájuk. S ha a középszerűek diktálják a törvényt, biztos, hogy a törvény is az ő szintjükön marad.

A kihallgatási jegyzőkönyvek olvasása közben az embernek néha az az érzése, hogy a „szellem” bizony elhagyta a templomosokat. Jacques de Molay nagymester halála azonban megint csak elgondolkodtató.

A kihallgatások során a rend elöljárói sem elmés válaszaikkal, sem férfias viselkedésükkel nem vágták ki a rezet.

S mégis…

1314. március 18-án, közel két esztendővel azután, hogy a pápai bulla feloszlatta a rendet, Jacques de Molay nagymestert és a vizitátorokat – Hugues de Payraud-t, Geoffroy de Gonneville-t és Geoffroy de Charnay-t – a párizsi Notre-Dame terén felállított vérpad elé vezették.

Ott, az összesereglett tömeg előtt akarták kihirdetni az ítéletet, amely életfogytiglani börtönnel sújtotta őket.

Jacques de Molay ekkor beszélni kezdett. Szavait Villani fordításában Lizerand könyvéből[81] idézem: „Azt mondta, hogy semmi sem igaz a bűnökből, amelyekkel megvádolták őket, hogy a templomosok regulája szent, igaz és katolikus regula; ő azonban megérdemli a halált, és kész türelemmel elviselni büntetését, amiért a kínzásoktól való félelmében, valamint a pápa és a francia király álnok hízelgésére hallgatva korábban más vallomást tett. Geoffroy de Charnay csatlakozott hozzá, és kijelentette,

hogy a rend ellen felhozott vádakból és a kínvallatással kicsikart vallomásokból egyetlen szó sem igaz.”

Tudták mind a ketten, hogy az út innen egyenesen a máglyára vezet. A rend két éve megszűnt – nem lehetett többé megmenteni.

S már csak ezért is biztos, hogy sem Jacques de Molay, sem Geoffroy de Charnay nem hazudott.

A két foglyot rögtön visszaesőnek nyilvánították, és haladéktalanul átadták őket Párizs főbírájának. Az ott helyben összeülő királyi tanács azonnali máglyahalálra ítélte őket.

A két elöljárót még aznap este megégették azon a kis szigeten, amely az Île de la Citénél kissé lejjebb, a mai Pont Neuf helyén volt, ott, ahol IV. Henrik szobra áll.

A király állítólag palotája, a mai Palais de Justice (Igazságügyi Palota) egyik ablakából figyelte a kivégzést.

Lássuk, miként számol be erről Geoffroy de Paris, az esemény egyik szemtanúja (sorait René Gilles[82] nyomán idézem): „A nagymester, látva, hogy felállították a máglyát, tétovázás nélkül levetette ruháit. Úgy mondom, ahogy láttam. Egy szál ingre vetkezett, lassan és nyugodtan egyáltalán nem remegett, pedig durván rángatták-taszigálták. Megragadták, hogy kezét megkötözzék, és a cölöphöz láncolják, ő azonban így szólt hóhéraihoz: »Legalább hadd kulcsoljam össze a kezem, hogy Istenhez fordulhassak imámmal, itt az ideje, hiszen nemsokára meghalok. Isten tudja, hogy ártatlanul halok meg. Hamarosan nagy szerencsétlenség fogja érni azokat, akik igazságtalanul elítéltek bennünket. Az Úr bosszút fog állni halálunkért – ebben a meggyőződésben halok meg. Kérem Istent, fordítsa arcomat Szűz Mária, Jézus Krisztus anyja felé.« Kérése meghallgatásra talált, és az ott állók elragadtatva nézték, milyen szelíden vette magához a halál.”

Érdemes elgondolkoznunk a történteken. Először is, Jacques de Molay szándékosan leveti templomos öltözékét. A templomos rendet nem ítélik el. A „köpeny” nem lesz a tűz martaléka.

Továbbá: *az ott állók elragadtatva nézték, milyen szelíden vette magához a halál.*

Egy átlagember számára a tűzhalál valószínűleg nem a lehető legszelídebb halálnem. Itt valami csoda történt.

Az embernek óhatatlanul azok a saigoni buddhista papok jutnak eszébe, akik szándékosan felgyújtották magukat, és valami egészen különleges képesség birtokában a szenvedés legkisebb jele nélkül haltak tűzhalált.

Hallgassuk, mit mond Nostradamus a II. centuria 13. versszakában:

A test lélek nélkül többé nem lesz áldozat,
A halál napja születéssé lesz.
Isteni szellem teszi a lelket boldoggá,
Látva az igét az ó örökkévalóságában.[83]

Olvassuk újra Szent Bernátot is: „Amikor belém költözik az Ige, messze tűnnek bűneim; testi vágyaimat legyőzöm; lelkem átalakul; a belső ember újjáéled…”

A templomos rendhez eljuttatott *tanítás* több volt egyszerű regulánál.

A tudás e fokára eljutva, „az Igét a maga örökkévalóságában szemlélve” meglepő-e vajon, hogy a nagymester, Jacques de Molay alig egy hónappal később Isten ítélőszéke elé idézte a pápát, és egy évre rá Szép Fülöpöt…?

A kivégzés után 33 nappal, április 20-án, V. Kelemen pápa meghalt. Bélgyulladás okozta a halálát annak, aki oly falánk volt e világi életében.

Nyolc hónappal később Szép Fülöp – ez a lovagság nélküli király – Fontainebleau-ban lezuhant a lováról, megbénult, és november 29-én meghalt.

Ugyanebben az évben Nogaret, aki a király megbízásából az egész ügyet lebonyolította, rejtélyes és kegyetlen körülmények között meghalt.

Nem kerülhették el sorsukat azok a feljelentők sem, akik a pert „megindították”: Esquieu de Floyrant leszúrták; Gérard Lavernát és Bernard Pelet-t felakasztották.

Enguerrand de Marigny 1315-ben a montfauconi akasztófán végezte.

1328-tól nem Szép Fülöp leszármazottai ülnek a francia trónon.

…S azután háborúk, pestisjárvány, éhínségek következtek…

…tűz csap ki a tövisbokorból, és megemészti Libanon cédrusait.

Legendák keringtek… Alighogy a két templomos – Jacques de Molay és Geoffroy de Charnay – testét elemésztették a lángok, a nép megrohanta a még parázsló halmot, és hamvaikat mint relikviákat gyűjtötte össze.

Éjjel pedig – a legenda szerint – hét kőműves egy templomos vezetésével a kivégzés helyszínére vonult; kezükbe egy marok hamut ragadtak, és a királyi palota felé szórták, így kiáltva: *Machbenach*[84] – úgy, ahogy elődeik tették ezt valaha, amikor meggyilkolták tíruszi Hírámot, Salamon templomának építőjét.

A nagymester jelvényei között ott volt az abakusz, a Templom építőmestereinek magiszteri botja…

Franciaországban kihalt a dinasztia. Szép Fülöp unokáját, az angliai I. Edwardot trónjáról letaszították és meggyilkolták. Dédunokája, III. Edward romhalmazzá változtatta a Francia Királyságot.

23. A templomos rend kincsei

A vienne-i zsinat 1311. október 16-án ült össze, hogy meghallgassa a templomos rend elleni vádakat, és megreformálja az egyházat.

A pápai bizottságok jegyzőkönyveinek felolvasása után az atyák úgy határoztak, hogy addig semmiféle döntést nem hoznak, amíg a templomosokat meg nem hallgatták.

A pápa ebbe nem egyezett bele. 1312-ben kiadta a *in exccelso* kezdetű bullát, és ezzel lezárta az ügyet.

„Tekintettel a templomosok rossz hírére, valamint az őket ért gyanakvásokra és vádakra; tekintettel arra, milyen titokzatos körülmények között fogadja a rend az új tagokat; tekintettel arra, hogy e fogadásokon sokan milyen rossz és keresztényellenes magatartást tanúsítanak; tekintettel mindenekelőtt az esküre, amelyben megfogadták, hogy soha semmit nem árulnak el abból, ami e belépési szertartáson történik, és hogy soha nem lépnek ki a rendből; tekintettel arra, hogy e botrányt a rend fennmaradása esetén nem lehet jóvátenni; valamint arra, hogy a Hit és a lelkek szempontjából mindez mekkora veszedelmet jelent; tekintettel továbbá a rend számos tagjának rettenetes gonosztetteire; továbbá arra, hogy a római egyház ennél kisebb bűnökért is nem egy neves rendet feloszlatott már; a templomos rendet összes intézményével együtt – nem minden keserűség és lelki fájdalom nélkül – nem bírósági ítélettel, hanem apostoli döntéssel – feloszlatjuk.”

A május 2-án kiadott *Ad providam* kezdetű bulla a rend javainak átörökítéséről döntött. Hogy a hivatali visszaélés tüskéjét kihúzza, a bevezetőben megismétli: „A rend státusának, viseletének, sőt nevének megszüntetését a szent zsinat beleegyezésével, nem bírói határozattal mondtuk ki, hiszen ezt a vizsgálat és a per alapján bírói úton nem állt módunkban megtenni, hanem megfellebbezhetetlen pápai döntéssel, visszavonhatatlanul szentesített és örök időre érvényes apostoli határozattal. Megtiltjuk tehát, hogy ezentúl bárki belépjen e rendbe, szerzetesi ruháját

magára vegye, és templomosként viselkedjen, mert *ipso facto*[85] a kiközösítés büntetését vonja magára.”

A rendet felszámolták, túlélőit – ha voltak – kiközösítették, de nem ítélték el. A pápa számára az ügy egyszerűen politikai kérdés volt.

Ezek után a javak sorsáról rendelkezik: „Végül úgy határoztunk, hogy e javakat végleg egyesítjük Jeruzsálemi (Istenes) Szent János ispotályos rendjének javaival… mindazt, amivel a templomos rend, a mesterek és szerzetesek letartóztatásuk pillanatában, azaz 1307 októberében a Francia Királyság területén rendelkeztek, az ispotályosoknak adományozzuk.”

Ez nem vonatkozott a Francia Királyság területén kívül található kasztíliai, aragóniai, portugáliai, mallorcai birtokokra, amelyek a Szentszék tulajdonába kerültek.

A kommendatúrákon őrzött pénz és kincsek azonban nem jutottak Szép Fülöp kezére.

Guillaume de Plaisans a pápához intézett beszédében nem is titkolja csalódását: „Mert szerte a világon megerősítették váraikat az egyház és karja ellen, és a lopott vagyont elrejtették, eltékozolták; még a szentelt edényeket is eltüntették…”

Vagyis a király emberei semmit sem találtak a kincsekből, még a szentelt edények sem kerültek elő.

Csak az maradt a helyén, amit nem lehetett elmozdítani: a földműves szerszámok, az állatok és ami a csűrökben és a raktárakban volt.

Sem arany, sem ezüst, sem okiratok, a levéltárban is csak a különféle földvásárlásokkal kapcsolatos dokumentumok maradtak.

Erre két magyarázat lehetséges: vagy az, hogy Szép Fülöp hivatalnokai a saját zsebükre dolgoztak, vagy az, hogy a hosszú időn át előkészített letartóztatási parancs mégiscsak kiszivárgott.

Tegyük fel, hogy a hivatalnokok tényleg ellopták az aranyat és az ezüstöt – az okiratokra viszont igazán nem volt szükségük.

Kétségtelen, hogy a legtöbb kommendatúrán általában nem tartottak túl sok pénzt; ez azonban biztos nem vonatkozik azokra, amelyek kereskedelmi szempontból kulcsfontosságú helyen voltak, mint például Provins vagy Baucaire, ahol más rendházak pénzügyeit is intézték, és a váltók miatt jelentős mennyiségű ércpénzre volt szükség.

Így alakultak ki az elrejtett kincsekről szóló legendák. S valószínű, hogy e legendák nagy része igaz. Vagy legalábbis igaz volt, mert a „megtalált” kincseket aligha jelentették be.

Természetesen minden kommendatúrának megvolt a maga „rejtekhelye”. Bármennyire féltek is a rablók a templomosoktól, a rendházak ki voltak téve egy esetleges ostrom vagy rablótámadás veszélyének. E rejtekhelyeket már egészen korán kialakították. Az is lehet, hogy a legértékesebb vagyontárgyakat mindig ott tartották.

Megmaradtak volna tehát a templomosok kincsei?

Egészen biztosan. A kincskeresők mindenesetre elgondolkodhatnának a kérdésen.

Azokat a kommendatúrákat, amelyek a pápai döntéssel az ispotályosokhoz kerültek, minden bizonnyal alaposan átkutatták, itt tehát a mai kutatók nem sok szerencsével járhatnak.

Elképzelhető egyébként, hogy az elmenekült templomosok közül néhányan később visszatértek, és az ismert rejtekhelyeken megkeresték az elrejtett kincseket.

Lehet, hogy megadták a kulcsot a fontosabb rejtekhelyekhez. Véleményem szerint ebben áll a chinoni falrajzok titka.

E falrajzok történetét jól ismerjük – az *Atlantis* folyóirat hasábjain olvashattuk erről Paul Le Cour[86] kitűnő elemzését.

Amikor a pápa bizottságokat állított föl a vizsgálat lefolytatására, a magas rangú foglyok kihallgatásának jogát a maga számára tartott fenn. Mivel ez idő tájt Poitiers-ban tartózkodott, kérte, hogy a foglyokat vezessék elé személyes kihallgatásra.

Sem a király, sem az inkvizíció nem utasíthatta el a kérését. A foglyokat útnak is indították Párizsból Poitiers felé, Tours közelében azonban valamilyen mondvacsinált ürüggyel, a foglyok állítólagos betegségére hivatkozva megállították a konvojt, és a templomosokat a király chinoni várába zárták.

Egy ideig ott maradtak. Soha nem kerültek a pápa színe elé, visszavitték őket Párizsba.

A templomosok a Chinonban töltött idő alatt egészen különleges rajzokat véstek a börtönükül szolgáló terem falára.

Valamennyi rajz szimbolikus értékű, nagy részük pedig kifejezetten beavatási szimbólum: lángoló szíveket, keresztet, hármas övét, malmot, rubinokat ábrázolnak.

Paul Le Cour figyelmét természetesen ez a beavatási aspektus ragadta meg. Arra a logikus következtetésre jutott, hogy a foglyok beavatottak lehettek; ez pedig nagyon valószínű, még akkor is, ha tudjuk, hogy a szimbólumok jelentését nem csak a beavatottak ismerhették.

A chinoni foglyok egész biztosan ismerték a szimbólumok hagyományos jelentését. S felmerül a kérdés, miért vésték a falba ezeket a jelképeket, amelyek önmagukban egyáltalán nem titokzatosak. A titok abban rejlik, miként lehet fölhasználni őket.

Mondhatnánk persze, hogy a rajzokat egyszerűen a kényszerű tétlenség szülte.

Csakhogy nem akármilyen rajzokról van szó. Szerintem e rajzokat azzal a határozott szándékkal készítették, hogy üzenetet közvetítsenek a jelen vagy a jövő emberei számára. Márpedig nem akárki számára: az üzenetet csak azok érthetik, akik ismerik e szimbólumok jelentését.

De ha ismerik a szimbólumok jelentését, miért kellene átadni őket? A rajzok semmi újat nem árulnak el. Semmi értelmük nem lenne tehát, hacsak…

Hacsak nem rejtvényekről van szó.

A szimbólumokat rejtvényként is lehet olvasni. Mindig is ezt a módszert használták (és használják ma is) azok, akik azt szeretnék, hogy üzenetüket csak az fejthesse meg, aki maga is jól ismeri ezt a fajta írásmódot.

A chinoni falrajzok azokhoz szólnak, akik nemcsak ismerik e szimbólumokat, hanem meg is tudják fejteni őket. S valószínű, hogy megfejtésükre a templomosoknak volt egy külön módszerük.

Testvérekhez szólnak, és nem azért, hogy a jól ismert szimbólumokat emlékezetükbe idézzék, hanem azért, hogy e szimbólumok segítségével olyan titkot bízzanak rájuk, amelyet csak nekik szabad megismerniük.

E szimbólumok olyasvalamire utalnak, ami el van rejtve, és ez az elrejtett dolog anyagi természetű.

Vegyünk egy példát (kizárólag a példa kedvéért).

Tegyük fel, hogy az egyik fogoly egy kereszttel koronázott szívet vésett a falra. Ez egy szimbólum. Többek között keresztény szimbólum; nem kifejezetten keresztény szimbólum, de mindenképpen gyakori; majdnem

minden egyházi épületben látható. Senki nem gondolná, hogy érdemes felfigyelni rá.

Csakhogy egy szívet sokféleképpen meg lehet rajzolni. Szabályosan vagy hibákkal; és egy ilyen „hibának" a szívben különleges jelentése lehet, főleg azok számára, akiknek van némi gyakorlatuk a titkosírások megfejtésében, például ismerik a templomosok titkosírását.

Egy ilyen „hiba" – képileg vagy fonetikusan – egy adott földrajzi helyet is jelölhet.

Ott tehát, ahol az „analfabéta" csak egy kereszttel koronázott szívet lát, az „írástudó" talán ezt olvassa: „Ezen és ezen a kommendatúrán (lásd azt a bizonyos hibát a szívben) a rejtekhely a kereszt alatt található."

Ezt pedig kizárólag a beavatott testvérek fogják megérteni.

Természetesen semmivel sem tudom bizonyítani, hogy a fenti magyarázat helyes, de mindenképpen logikusnak látszik.

E magyarázatot az is alátámasztja, hogy a chinoni rajzok nem olyan egyszerű vonalak, amelyeket az unatkozó fogoly egy szöggel könnyen a falra karcolhatott volna, hanem szabályszerű domborművek; a kivitel nem árulkodik különösebb kézügyességről, a vonalak viszont annyira mélyen vannak bevésve, hogy világosan látható: alkotójuk azt szerette volna, hogy hosszú időn át megmaradjanak.

Egyáltalán nem biztos persze, hogy ezek az elrejtett kincsek komoly pénzértéket jelentenek.

De hátha nem csak pénzről van szó?

24. A hatalmas erdő

Jacques de Molay gyermeki jóhiszeműségében azt kérte, hogy a rend javait ne tékozolják el. Megtették. A torta nagy volt, és sokan vettek belőle.

Megosztoztak az értékes koncon. Néhány évvel később megindult a pusmogás, hogy ezek az ispotályosok tulajdonképpen semmivel sem voltak ártatlanabbak, mint a templomosok.

Az egyház süketnek tettette magát. Még egy szerzetesrendet lerombolni – ez már túlságosan messzire vezetett volna. Szép Fülöp halott volt. Az ügynek nem lett folytatása.

A kommendatúrák az ispotályosokhoz kerültek, akik aztán a legtöbbet elég hamar el is adtak. A javak eltűntek, s velük együtt a „kisebb kincstárak" is. A templomos rend kincstárát azonban nem találták meg. S még ma is keresik.

Vajon mit rejtegethet ez a kincstár?

Aranyat? Dokumentumokat? Bizonyára. De talán még ennél is többet.

A Grált.

A Grál pontos jelentését nem ismerjük, éppúgy nem, ahogy nem tudjuk, mit jelent valójában Dagda üstje, Lucifer smaragdja, a Heszperidák aranyalmái, Hórusz szeme, az aranygyapjú, a törvénytáblák vagy a szent serleg…

Mindenesetre sejthető, hogy különböző elnevezések alatt, különböző formákban ugyanarról a dologról van szó.

Lehet, hogy maguk a szavak is egészen mást jelentenek ma, mint eredeti jelentésük szerint. Olyan holt nyelvekből vettük át őket, amelyek kabbalisztikus kulcsát nem ismerjük többé, és legendáik töredékesen maradtak ránk.

Mindenesetre megállapíthatjuk, hogy a civilizációk fejlődését elősegítő tárgyi szimbólumokról van szó.

Szimbólumok, de egyben valóságos tárgyak is: ezeket a különleges könyveket az ősi „jelek" azon egyetemes nyelvén írták, vésték, faragták, amelyet – egy ma már ismeretlen eredetű névhasonlítás révén – sokáig

„madárnyelvnek” neveztek. Ezek az iratok, metszetek, szobrok adhatják meg a „világ kulcsát”.

Az emberi világban ez az egyedüli dolog, amely az embert emberi mivoltában érinti.

Ezek a tárgyak természetesen talizmánok is. Ki kételkedhetne ebben? Tudjuk – bár sajnos nem eléggé –, hogy a *formák* milyen nagy hatással vannak az emberre; és minden tárgy, amely a természet arányaival, méreteivel, ritmusaival összhangban áll, közvetlen befolyása alá vonja az őt szemlélő embert.

Platón azt mondta, hogy a művészek az isteni világban keresik a Szép ideáját, és műveikben ennek visszfényét rekonstruálják.

A Grál mindent megadott azoknak, akik titka közelébe férkőzhettek: táplálékot, örömet és kiteljesedést.

A Grál jótékony hatása talán abban nyilvánult meg, hogy felnyitotta az ember szellemét, intelligenciáját – nem arra tette képessé, hogy használja az eszét, mert erre az állatok is képesek, hanem arra, hogy közvetlenül eljusson a dolgok valódi természetéhez.

S így már érthető, miért őrizték olyan féltő gonddal e varázserejű tárgyat: vigyázni kellett, nehogy valami boszorkányinas a rossz szolgálatába állítsa. Az aranyalmákat Anteusz és a sárkány őrzi; Hórusz szemét Ízisz óvja; Médea apja a Kaukázusban őrzi az aranygyapjút, ott, ahol a leláncolt Prométheusz raboskodott; Mózes szigorú tabu alá helyezi a frigyládát, amelyet a leviták őriztek, és Salamon a templom mélyébe rejt…

Manapság, kissé megkésve, az atomtudósok próbálnak hozzájutni ezekhez a képletekhez, amelyekkel talán az egész emberiséget elpusztítják. Ám egyelőre csak tapogatózó lépéseket tesznek a tudás felé.

Amikor a XII. században megjelent a Grál-legenda keresztény változata, az eszményi lovagság arra áhítozott, hogy megtalálja ezt a tárgyat, amelynek puszta látványa minden földi és égi táplálékot megad annak, aki méltó rá.

A másik feladat a Grál őrzése volt.

A legenda szerint Titurel ázsiai herceg Galliába hozta a Grált, ahol csodálatos templomot építtetett Salamon templomának mintájára, és itt helyezte el a szent urnát.

A Grál őrzésére, védelmére és tiszteletére hadsereget szerveztek. Az őröknek meg kellett akadályozniuk, hogy a Grál közelébe férkőzhessen

bárki, aki arra méltatlan.

E hadsereg tagjait templomőröknek hívták.

A templomőrök, akik ehhez az eszményi lovagsághoz tartoztak, senkinek nem árulhatták el, miért állnak ott, és mi a feladatuk a hadseregben. Az ilyen kérdésekre nem válaszolhattak, sőt nem is maradhattak tovább a kíváncsiskodó társaságban, azonnal sarkon fordultak, és bármilyen messze volt is a Templom, útnak indultak, hogy csatlakozzanak társaikhoz.

A sereg vezetőjét a „Grál királyának” hívták.

A Nyugat országai azonban méltatlanná váltak a Grál őrzésére, s így Parsifal (neve „napfényes völgyet” jelent), akinek sikerült eljutnia a Grál király országába, a csodás urnát a templomos lovagcsapat élén Keletre vitte.

A Kelet *(„Orient”)* szó alatt ma a keletre eső területeket, a felkelő nap országait értjük; a középkorban azonban többről volt szó: egy tárgy szépségét, fényét is jelentette. S egyúttal azt a szent helyet, ahonnan a fény érkezik; a templomban például a szentélyt. A középkori hagyomány Krisztust olykor *„Oriens”*-nek (napistennek) nevezi. Jelentheti a hajnalt is, mint „ébredést”, és ugyanígy a „megvilágosodásra” is vonatkozhat.

A szabadkőművesek páholyában a főmester helye ma is „keletre” van, ami jelzi, hogy ő a hagyományos doktrína ismerője. A műhelyekben ez a magiszter helye.

Parsifal tehát *Keletre* vitte a Grált. De a Kelet mindig ott van, ahol a Grál.

…A templomosok birtokai hármas gyűrűben övezik a Keleti-erdőt. A Szajna és az Aube között pedig övék a terület összes erdősége…

Lehet, hogy a *Kelet* nem más, mint a *Keleti*-erdő?

S újra visszaértünk a történet kezdetéhez.

A letartóztatási parancs érvénybe lépésének napján, 1307. november 13-án Jean de Villarcel troyes-i bíró nem kevesebb, mint negyven embert vitt magával, hogy a payns-i kommendatúrát körülzárja. A falak mögött alig néhány szerzetest találtak, köztük Raoul de Gizyt, Champagne királyi adószedőjét, Payns és Troyes preceptorát.

Valaki talán külön felhívta volna a figyelmét erre az oly szerényen megerősített kommendatúrára?

A troyes-i bíró itt sem igen talált mást, mint társai a többi kommendatúrán.

A kincstár nem volt ott. Elképzelhető azonban, hogy egy darabig ott őrizték, és ennek maradt valamiféle nyoma.

Lehet, hogy innen vitték Keletre…

Ha az ember repülőgéppel halad át e táj fölött, olyan magasan, ahonnan már nem látszanak a kallóföldek többé-kevésbé szabályos vonalai, egyértelműen kiderül, micsoda áthatolhatatlan bozót lehetett valaha ez a hatalmas erdőség.

A térkép fölé hajolva (ha a mai utakat nem vesszük figyelembe) az is jól látható, hogy bizonyos helyekre egyszerűen nem lehetett eljutni.

Ha ősszel próbálunk sétálni az avarban, amikor a talaj teleszívja magát vízzel, felmérhetjük, milyen veszélyes lehetett arra járni, amikor az erdő még igazi vadon volt; a veszélyt pedig csak tovább növelte az egész környéket ingoványná változtató tucatnyi mesterséges tó.

A Nemzeti Térképészeti Intézet (Service National Géographique) kiváló, 20:1000 arányú térképe még feltünteti azokat az egykori gátakat, amelyekkel a mára már kiszáradt vagy feltöltött kis tavakat szorították medrükbe. A térkép segítségével megpróbáltam felvázolni, milyen lehetett ez az erdő, pontosabban az a része, amely a „Templomos-erdő” nevet viselte, akkoriban, amikor a tavak még tavak voltak, és az utak nem voltak kiépítve.

Lássuk, hogyan is fest az eredmény: a talaj minősége miatt biztosra vehető, hogy a járható utak – legalábbis azok, amelyeken egy egész csapat előrejuthatott – kizárólag a gerincvonalak mentén haladtak; aki ezekről letért, zsákutcába került, ahol vagy a tórendszer, vagy a mocsaras mélyföldeken lassan csordogáló patak zárta el az utat.

A „Templomos-erdő” bizonyos pontjai egyszerűen megközelíthetetlenek voltak, legalábbis azok számára, akik nem ismerték az átjárókat.

Valóságos labirintus ez, varázserdő…

Bármit el lehetett oda rejteni. Csak az találhatott rá, aki a „jelszót” ismerte. A templomosok ráadásul nem az erdőszélen építették ki ezt a tórendszert, ahol a favágók könnyebben dolgozhatnak, hanem az erdő kellős közepén!

Miért volt szükség ennyi mesterséges tóra? Biztosan nem a halak miatt, hiszen a területen nagyon sok a természetes tó.

Már megadtam a magyarázatot: azért, hogy egész évben fenntartsák ezt a mocsári klímát. De volt egy másik ok is: azért, hogy elrejtsék a kincseket.

Az erdő és az egész vidék talaja felül agyagos ugyan, alsó rétege viszont krétakőzetből áll, amely alig-alig ereszti át a vizet.

Bizonyos föld alatti járatok feltárásából pedig tudjuk, hogy a templomos rend mérnökei, akiket nem szabad összetéveszteni a szakrális építészet mestereivel, felfedezték, hogy különböző agyagfajták összedolgozásával a mai cementhez hasonló anyagot lehet előállítani, amely rendkívül jól bírja a nedvességet.

Hol lehet biztosabb rejtekhely, mint egy tó fenekén? Főleg mesterséges tó esetén, amelyet bármikor feltölthetünk, ha a rejtekhelyet biztonságosan kialakítottuk úgy, hogy ne érje víz? Az ilyen rejtekhelyet lehetetlen felkutatni, mert ha valaki ügyetlenül próbál hozzáférni a kincshez, könnyen elárasztja a víz.

Másik előnye, hogy a varázsvesszős nyomozás sem vezethet eredményre, mert a víztömeg átláthatatlan védőfelületet képez. És felmerül a kérdés, hogy a kommendatúrák vagy *baylie*-k kisebb-nagyobb „kincstárai" vajon nem a szerzetesházak közelében kialakított mesterséges tavak mélyén rejtőznek-e.

Senkinek sem szeretném elvenni a kedvét a kutatástól, de meg kell jegyeznem, hogy ebben a Keleti-erdőben én magam ötvenöt tavat számláltam össze, és feltehetően legalább ennyit nem találtam meg.

Ha ott van a rejtekhely, látható, hogy még ma is gondosan őrzik – anyagi értelemben is.

Mulatságos részlet: az egyik átjáró „A „troyes-i látogatások útja" nevet viseli. Vajon milyen látogatókra utal? Ezt az utat használták a templomosok nagyvizitátorai? Vagy a sétálók számára tartották fönn? Netán mindkettő?

Varázserdő… Újra akartam olvasni Chrétien de Troyes-t, akinek hőse, Parsifal sokáig bolyong az erdőben, ahol a Grál kastélya rejtőzik.

A cselekmény természetesen kelta vidéken játszódik, de Parsifal kelta vidéke megdöbbentően hasonlít erre az erdős champagne-i területre, Chrétien szülőföldjére, Troyes-ra.

Az erdő közvetlen közelében két apátság található: a larrivouri és a Basse-Fontaine-i.

Ebben a hatalmas erdőben volt egy hegy, „mont Douloureux"-nek, a Fájdalom hegyének hívták. A hegy tetején csak a világ legkülönb lovagja köthette ki a lovát, miután elhaladt a százfényű tölgyfa alatt. A Templomos-

erdő legmagasabb pontjára a Sarkantyú-kaptató vezet, ennek lábánál található a „Sarkantyús tölgy” (Chêne de l’Éperon) nevű dűlő.

A Grál sáncokkal, tornyokkal körülvett kastélya – a hatalmas erdő egy eldugott zugában áll, profán tekintetek elől elrejtve és elrejtőzve. A Halászkirály őrzi. S mi furcsa lenne egy Halászkirályban errefelé, ahol oly sok a tó?

S ez a veszedelmes kastély, amelyben a Halászkirály őrzi a Grált, és ahová csak az juthat be, aki méltó rá, hogy megpillantsa, vajon nem egy tó mélyén rejtőzik-e, mint oly sok más titokzatos kastély?

S nem lehet, hogy Chrétien de Troyes, Guyot de Provins, Wolfram von Eschenbach regéi megmutatják a hozzá vezető az utat?

Megjegyzések

[←1]

Erdei tó.

[←2]

Mezei tó.

[←3]

A kelták napistene.

[←4]

A lovagrendben a legkisebb igazgatási egység (rendház, a hozzá tartozó birtok, esetleg vár).

[←5]

Jules Michelet (1798–1874), francia történetíró.

[←6]

földi

[←7]

Elphège Vacandard (1849–1927), apát és történész.

[←8]

Keserűség völgye.

[←9]

Mutasd meg, hogy anya vagy… (latin).

[←10]

Marion Melville: *La Vie des Templiers* (A templomosok élete), Gallimard, Paris, 1951.

[←11]

Daniel-Rops: *Saint Bemard*, Arthème Fayard, Paris, 1953.

[←12]

Théophile Moreux (1867–1954)

[←13]

Louis Charpentier: *Les Mystères de la cathédrale de Chartres* (A chartes-i katedrális rejtélye), Robert Laffont, Paris, 1966.

[←14]

Mi magunk (ír).

[←15]

A Waverley-kolostor évkönyvei, in: *Rerum Britannicum medii aevi. Script.* XXXIV. London, 1652.

[←16]

Egyházi javadalom (latin).

[←17]

Adószedők (latin).

[←18]

Az építészetben az oszlopfő fedőlapja, illetve a teremfalak belső oldalainak a márványtáblái (görög).

[←19]

Önmegtartóztató életet követelő, igen szigorú erkölcsű, ókori zsidó szekta a Kr. e. II. században.

[←20]

Bemélyített, alakzatos mintázattal díszített kő (olasz).

[←21]

Valamely egyházi hivatal jövedelmének haszonélvezete a föld vagy tőke birtoklása nélkül (a királyok az egyházjavak és klastromok jövedelmét világiaknak is adományozták – latin).

[←22]

„Kőasztal”, a megalit kultúra leggyakoribb sírformája.

[←23]

Dom Berlière: *L'Ordre monastique, des origines au XIIe siècle* (A monasztikus rend, a kezdetektől a XII. századig) De Brouwer et Cie, P. Lethiellueux, Bruges, Paris, 1924.

[←24]

A. Chagny: *Cluny et son empire* (Cluny és birodalma) Libraire Emmanuel Vitte, Lyon, 1938.

[←25]

I. m.

[←26]

A. Chagny: i. m.

[←27]

Ossian's Cathlin, II. 216.

[←28]

A magyar „káromkodik, mint a kocsis" francia megfelelője: jurer comme un Templier (káromkodik, mint egy templomos lovag) – *a fordító*.

[←29]

Bernard de Montfaucon ötkötetes munkája, Párizs, 1729–1733.

[←30]

A Szíriában fennmaradt keresztes lovagi erőd a világ egyik legjelentősebb, középkori hadiépítészeti műemléke.

[←31]

Egy feltételezett bálvány neve.

[←32]

Thomas Edward Lawrence: *A bölcsesség hét pillére* I–II., Révai Testvérek, Budapest, 1935., Schöpflin Aladár fordítása.

[←33]

Izmaelita: gnosztikus muszlim irányzat, amely elismeri az iszlám szent törvényét, de azt külsőlegesnek tekinti; asszaszin: gyilkos akcióiról hírhedtté vált iszlámhitű szekta a keresztes háborúk idején.

[←34]

A Mária istenanyaságát tagadó Nestorius V. századi bizánci pátriárka tanításait követő keleti keresztény.

[←35]

Máni perzsa vallásalapító (III. század) óperzsa és keresztény elemekből álló dualisztikus tanítását követő hívek.

[←36]

Történeti földrajzi régió, a mai Izrael, Jordánia, Libanon, Palesztin Autonóm Területek és Szíria területének felel meg.

[←37]

Okiratgyűjtemény (-jegyzék) egyház, kolostor, nemesi birtok jogairól (latin).

[←38]

Az „épine” több jelentésű szó (például »tövis«, »tüske«, »csipkebokor«, továbbá jelzővel: »galagonya«, »hátgerinc«), ez a magyar fordításban nem adható vissza *(A fordító)*.

[←39]

Énekek Éneke 2,1–3 (a Szent István Társulat Biblikus Bizottságának javításával készült fordítás) Budapest, 1973.

[←40]

Lásd a 38. jegyzetet.

[←41]

A román és gótikus templomok oldalhajója fölött a főhajó irányában megnyitott háromtagú árkádos galéria (latin).

[←42]

Olyan pillérforma, amelyet támok fognak körül.

[←43]

Bírák könyve 9,14–15 (a Szent István Társulat Biblikus Bizottságának javításával készült fordítás) Budapest, 1973.

[←44]

A latin *Gallia comata* (hosszú hajú vagy lombos Gallia) kifejezésből.

[←45]

Útvonalleírás a Római Birodalom nyilvános úthálózatáról, a *cursus publicus*ról, egyetlen másolata Konrad Peutinger, egy XV–XVI. századi, német humanista és könyvgyűjtő nevét viseli; tartalmazza Európa, Észak-Afrika, a Közel-Kelet és Ázsia egyes részeinek (Perzsia, India) úttérképeit.

[←46]

Lásd Ch.-M. Smith: *Les Expéditions des Normands* (A normann expedíciók), Payot, Paris, 1941.

[←47]

Piri Reis, a török flotta egyik beglerbégje (admirálisa) 1513-ban meghökkentően precíz és részletes térképet készített, ez az amerikai kontinens és az atlanti térség egyik legrégebbi ábrázolása.

[←48]

Correa de Sero: *Notice sur les vrais successeurs des Templiers* (Feljegyzés a templomosok igazi követőiről); idézi John Charpentier: *L'Ordre des Templiers* (A templomos rend) La Colombe, Paris, 1944.

[←49]

Marcel Moreau: *La Tradition celtique dans l'art roman* (A kelta hagyomány a romanikában), Mortluçon, 1963.

[←50]

Régine Pernoud: *Les Gaulois* (A gallok), Seuil, Paris, 1957.

[←51]

Jean-Henri Probst-Biraben (1875–1957), francia szabadkőműves.

[←52]

Testek lebegő állapotban tartása elektromos vagy mágneses tér felhasználásával (latin).

[←53]

Fiatorony: négy- vagy nyolcszögletű testből és piramistetőből álló kis torony, a korai gótikában a támpillér tartozéka (német–francia).

[←54]

Philipe Antoine Grouvelle: *Mémoire historique sur les Templiers* (Történelmi értekezés a templomosokról), F. Buisson, Paris, 1805.

[←55]

I. m.

[←56]

François-Juste-Marie Raynouard (1761–1836), francia történész, drámaíró.

[←57]

A római katolikus egyház egységéből való kiválás, egyházszakadás.

[←58]

Raymond Oursel: *Le Procès des Templiers* (A templomosok pere), Denoël, Paris, 1955.

[←59]

Újonnan megtért (görög).

[←60]

Az ebben a fejezetben foglalt feltételezések különösen ellentmondanak a katolikus egyház felfogásának *(A szerkesztő)*.

[←61]

Az ókori Jeruzsálemben a zsidók legfőbb törvényszékének tanácsa (arámi).

[←62]

A Szent István Társulat kiadása, 1973.

[←63]

Simon Róbert fordítása.

[←64]

A börtönbe zárt templomosok imáját lásd R. Ourcel: *Le Procès des Templiers* (A templomosok pere), 1955.

[←65]

Itt: levél, okirat.

[←66]

A szerelem és a termékenység föníciai istennője.

[←67]

Gérard de Sède: *Les Templiers sont parmi nous* (A templomosok közöttünk vannak), Julliard, Paris, 1962.

[←68]

Öntőkemence, az alkimisták által használt kemencetípus (arab).

[←69]

A katedrálisok misztériuma, Articus Kiadó, Budapest, 2001, Vaik Dóra fordítása.

[←70]

Pierre-Vincenti Piobb: *Le Secret de Nostradamus et de ses célèbres prophéties de XVIIe siècle* (Nostradamus titka és híres próféciái), Adyar, Paris, 1927.

[←71]

A jósversek százas csoportjai.

[←72]

Serge Hutin: *Préface aux prophéties de Nostradamus* (Előszó Nostradamus próféciáihoz) Belfond, Paris, 1966.

[←73]

Fekete Sándor Pál fordítása, in: F. S. P.: *Nostradamus titokzatos könyve: A próféciák*, Média, Budapest, 1991.

[←74]

Jean Monterey: *Nostradamus, prophète du XXe siècle* (Nostradamus, a XX. század prófétája), La Nef de Paris, Paris, é. n.

[←75]

Georges Lizerand: *Le Dossier de l'Affaire des Templiers* (A templomos ügy), E. Champion, Paris, 1923.

[←76]

A második világháború alatt a francia ellenállási mozgalom tagjai.

[←77]

Gustave Fraipont: *Les montagnes de France. L'Auvergne* (Franciaország hegyvidékei: Auvergne), Paris, 1902.

[←78]

Pierre Dupuy: *Histoire de l'ordre militaire des Templiers* (A templomosok katonai rendjének története), P. Foppens, Brusseles, 1751.

[←79]

Ne nekünk, Urunk, ne nekünk, hanem a Te nevednek adj dicsőséget! (latin).

[←80]

Tulajdon nélkül (latin).

[←81]

Georges Lizerand: *Le Dossier de l’affaire des Templiers* (A templomos-ügy iratai), É. Champion, Paris, 1923.

[←82]

René Gilles: *Les Templiers sont-ils coupables?* (Bűnösök-e a templomosok?) H. Guichaoua, Paris, 1957.

[←83]

Fekete Sándor Pál fordítása, in: F. S. P.: *Nostradamus titokzatos könyve: A próféciák*, Média, Budapest, 1991.

[←84]

Mach-ben-ach a héber MVABAVN-ból származik, jelentése: »a hely, ahová a meggyilkoltat rejtették«.

[←85]

E tettével (latin).

[←86]

Paul Le Cour (1871–1954), 1926-ban Roger Dévigne-nyel megalapította a kelta tradíció, az ezotéria és a vallástörténet máig működő tudományos egyesületét, majd annak folyóiratát, az *Atlantis*t.